

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **РЕФОРМИ**

∨ *Можливості та ризики
нового Господарського процесуального
кодексу України*

∨ *Укрупнення судів: проблеми і перспективи*

- **ЗАХИСТ БІЗНЕСУ**

∨ *Закон «Маски-шоу стоп»:
чи припиниться тиск на бізнес*

№ 1 (145) СІЧЕНЬ 2018

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 1 (145) 2018

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
Ю. Половинчак, Т. Дубас,
В. Гребенюк

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua
сіаз.укр

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Закірова С.

Можливості та ризики
нового Господарського процесуального
кодексу України.....3

Кривецький О.

Укрупнення судів: проблеми і перспективи....16
Беззуб І.

Закон «Маски-шоу стоп»:
чи припиниться тиск на бізнес.....19

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА МІСЯЦЯ

Україна у фокусі іноземних ЗМІ (грудень 2017 р.).....26

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ І ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства.....32

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 36

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент Петро Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо тимчасових дозволів на мовлення в зоні проведення антитерористичної операції та прикордонних районах України».

Метою Закону є забезпечення безперервності мовлення телерадіоорганізацій і трансляції їх програм для населення шляхом запровадження механізму прискореної видачі тимчасових дозволів на телерадіомовлення на територіях, найбільш вразливих до зовнішнього негативного інформаційного впливу, а також визначення особливих умов щодо переходу від аналогового до цифрового мовлення в окремих адміністративно-територіальних одиницях.

Досягнення мети забезпечуватиметься шляхом законодавчого запровадження процедури надання дозволу на тимчасове мовлення на територіях з особливим режимом мовлення, зокрема таких, що межують з тимчасово окупованою територією України

– Автономною Республікою Крим та містом Севастополем, окремими районами Донецької і Луганської областей, а також прикордонними районами України, на які з території сусідніх держав засобами ефірного телерадіомовлення поширюються програми держави-агресора. Зокрема, документом доповнюються регуляторні повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення можливістю надавати дозволи на тимчасове мовлення.

Законом також вносяться зміни до Законів України «Про телебачення і радіомовлення», «Про радіочастотний ресурс України» в частині закріплення механізму видачі тимчасових дозволів на мовлення та визначаються терміни: «тимчасове мовлення», «дозвіл на тимчасове мовлення», «території з особливим режимом мовлення» (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-vidachi-timchasovih-dozvoliv-45366>). – 2018. – 9.01).*

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Закірова, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Можливості та ризики нового Господарського процесуального кодексу України

Рік, що минув, з великою вірогідністю можна назвати роком найсуттєвіших змін у судочинстві нашої держави. Особливо це стосується процедури створення нового Верховного Суду України та прийняття нових процесуальних кодексів. 3 жовтня 2017 р. Верховна Рада України прийняла Закон № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», який одразу ж віднесли до законів-рекордсменів. І не стільки тому, що це найбільший за обсягом (794 сторінки) закон за весь час роботи Верховної Ради України, а

ще й тому, що в ньому зібрано три заново розроблені процесуальні кодекси України.

Як наголошують фахівці, найбільших змін зазнав саме господарський процес, до якого були імплементовані норми цивільного та адміністративного процесів. Дехто взагалі вважає, що доцільніше говорити про нове господарське процесуальне право, аніж про зміни до нього. За словами судді господарського суду Одеської області, секретаря Асоціації суддів господарських судів України Ю. Бездолі, має місце повне перезавантаження господарського процесу та поява у ньому багатьох запозичених в порядку уніфікації процесуального законодавства інститутів.

Ю. Олійник у блозі адвокатського об'єднання «Лучковський і партнери» відзначив, що після порівняння нового господарського судового процесу склалося враження, що не більше 10 % попередніх норм отримали шанс на продовження існування, а решта норм або нові, або частково змінені.

Фахівці відзначають, що новели Господарського процесуального кодексу (ГПК) України загалом можна об'єднати у декілька блоків. Кожний з цих блоків характеризує суттєві зміни у законодавстві, які спричинили неабияку реакцію у правовій спільноті. Українські судді усіх інстанцій, адвокати, юристи, експерти і аналітики жваво обговорюють новації у господарському процесі, звертаючи увагу на реальні переваги і можливі проблеми після запровадження нововведень.

У новому Господарському процесуальному кодексі України дещо змінюється термінологія, що пояснюється певною уніфікацією процесів та поступовим наближенням до термінології, яка вживається у практиці Європейського суду з прав людини. На думку судді Верховного Суду України Л. Рогач, така уніфікація форми для різних видів судочинства буде зручною і корисною як суддям, так і передусім особам, що беруть участь у справі. Вона вважає, що таким чином зникне потенційна процесуальна плутанина та втрата можливості для вчинення необхідних учаснику процесу процесуальних дій через розбіжність назви подібної процедури чи дії.

Позитивно оцінив уніфікацію судових процесів і юрист АО Arzinger А. Дацьків. Він зазначив, що вперше спори, які виникають із різних сфер діяльності, будуть вирішуватися за одними правилами. На думку А. Дацьківа, це спрощує роботу юристів, вносить певне зерно справедливості в доказовий процес, а також можливість рівноцінно відстоювати свої права в різних формах судочинства.

Кодекс закріплює нові правила визначення юрисдикції та підсудності справ: ключовою ознакою стає предмет спору, а не суб'єкт. Як наголошує Ю. Олійник на сайті адвокатського об'єднання «Лучковський і партнери», замінено не тільки основне поняття «підвідомчість» на «юрисдикцію», а й чітко встановлено

один із критеріїв господарської юрисдикції – господарські правовідносини. Законодавством визначено, що господарські суди розглядають справи у спорах, які виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності та інші справи у визначених законом випадках. Натомість, відмічають в адвокатському об'єднанні, має місце не тільки розширення юрисдикції, але й звуження. Зокрема, відсутнє віднесення до юрисдикції таких справ у спорах, що виникають із земельних відносин.

Суддя Верховного Суду України Л. Рогач підкреслила, що за попередньо діючими правилами підвідомчості для повного захисту свого права чи інтересу особі інколи доводилося звертатися до різних судів двох або й трьох юрисдикцій. Новий же ГПК визнає можливість поєднання в одному позові разом з основними позовними вимогами також похідні, навіть якщо вони окремо мали би розглядатися за різними правилами судочинства. Таким чином законодавець, на думку судді, скорочує час, необхідний особі для повного захисту своїх прав, і покращує ефективність судочинства.

ГПК України офіційно визнає використання практики Європейського суду з прав людини в якості джерела права при розгляді господарських спорів. Як зазначають юристи компанії «Правь» у м. Дніпро, ця новація може спричинити широко використання судового прецеденту в Україні.

Законодавство внесло корективи і в принципи господарського процесу, які дозволяють оперативну та професійно вирішувати судові суперечки. Ці новації, які і багато інших новел, неоднаково оцінюють представники юридичного загалу. Одним із таких засадничих приписів є принцип процесуальної економії, який спрямований на те, щоб налаштувати учасників процесу на максимальне використання процесуальних прав, які звільняють їх від невиправданих формальностей і процедур, і тим самим скоротити час, необхідний для надання судового захисту, і зменшити обсяг засобів, що витрачаються на ведення справи в суді. Іншим важливим принципом є принцип процесуального формалізму, який передбачає надання переваги письмовим доказам та

різноманітним способам формалізації процесу перед усними показаннями свідків та конклюдентними діями¹ учасників процесу.

Затверджені законодавцем нововведення суттєво змінили ситуацію, вважають частина фахівців. Зокрема, адвокат О. Байдерін, голова Комітету господарського права і процесу Ради адвокатів Одеської області, керуючий партнер юридичної компанії «CLS» у м. Одеса вважає, що принципи оперативності, процесуальної економії та процесуального формалізму, а також принцип професійного представництва учасників процесу у новому ГПК не знаходять свого реального відображення.

Натомість на думку судді Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду України Л. Рогач, важливим є запропонований у новому законі відхід від принципів офіційного з'ясування всіх обставин справи та об'єктивної істини, коли на суд покладался обов'язок повного, всебічного і об'єктивного дослідження обставин справи для виконання вимоги повної відповідності рішення дійсним відносинам сторін. Як зазначає суддя, цей механізм був спрямований переважно на охорону інтересів держави, а не на захист прав і свобод громадян та юридичних осіб. Відтак законодавчі новації у господарському процесі тепер базуються на принципах змагальності і диспозитивності сторін, властивих демократичному суспільству. Диспозитивність передбачає реалізацію особою права на звернення до суду за захистом, право змінити свої вимоги або відмовитися від них, щоб визнати вимоги іншої сторони або не визнавати їх; права за взаємною згодою припинити суперечку (примиритися).

За словами представника адміністрації Президента В. Короленка, наслідком введення диспозитивності судового процесу по аналогії із судочинством Великобританії стала можливість розгляду справи за правилами спрощеного чи загального провадження.

---

¹ дії особи, що виражають її волевиявлення на встановлення правовідносин, зокрема, на укладання угоди, висловлені не в формі усної чи письмової пропозиції, а безпосередньо через поведінку, з якої можна зробити висновки про такий намір.

Новим ГПК України запроваджуються нові форми господарського судочинства. Замість позовного провадження (традиційної форми господарського процесу за попереднім законодавством) вводиться новий інститут наказного провадження, а позовне провадження у кодексі поділяється на загальне та спрощене.

Право вибору звернення до суду про вимогу в наказному чи спрощеному позовному провадженні законодавець надав особі-позивачу. Заява про видачу судового наказу подається до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності, встановленими для подання позовної заяви. Із заявою про видачу судового наказу може звернутися особа, якій належить право вимоги. Заявником та боржником у наказному провадженні можуть виступати юридичні особи та фізичні особи – підприємці.

Судовий наказ є особливою формою судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у 2017 р. – 160 000 грн.). Судовий наказ надсилається сторонам і може бути оскаржений протягом 15 днів, а набирає чинності в разі не оскарження протягом 20 днів. Судовий наказ підлягає виконанню за правилами, встановленими законом для виконання судових рішень.

На думку законодавців, введення інституту наказного провадження має на меті спростити розгляд незначних безспірних вимог на загальну вартість до 160 000 грн. Натомість частина фахівців вбачають у зазначеній новелі певні ризики. Зокрема, юрист АО Arzinger A. Дацьків вважає, що навряд чи цей інструмент стане широко вживаним з огляду на спірний (як правило) характер проблем у господарських правовідносинах, які генерують звернення до суду. Юрист підкреслює, що наслідком проведення нескладних юридичних формальностей стане скасування судового наказу і звернення до суду в позовному порядку. А це не тільки не спростить, а навпаки, затягне розгляд спірного питання.

Законодавець унормував особливості різних видів позовного провадження.

Позовне провадження

<http://jrc.org.ua/news/article/117>

Найбільше уваги фахівці приділили аналізу нової форми господарського процесу. За законом, спрощене позовне провадження призначається для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Кодекс визнає малозначними справами: 1) справи, в яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб і 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Клопотання про вирішення справи у спрощеному провадженні подається позивачем одночасно з поданням позову.

У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції

господарського суду, за винятком справ: про банкрутство; за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство; у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій); у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності, крім справ про стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних такою посадовою особою юридичній особі її діями (бездіяльністю); у спорах щодо приватизації державного чи комунального майна.

Суд розглядає справу в порядку спрощеного провадження без повідомлення учасників справи за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої із сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

Закон передбачає можливість участі при розгляді справ у малозначних спорах в якості представника не адвоката, а особи, яка досягла вісімнадцяти років і має цивільну процесуальну дієздатність. Однак, на думку представника адміністрації Президента В. Короленка, на перших етапах формування судової практики, скоріш за все, необхідність залучення адвоката буде обов'язковою у всіх формах проваджень.

Спрощене позовне провадження має тривати не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. Підготовче засідання у спрощеному позовному провадженні не проводиться, а перше засідання призначається не пізніше 30 днів. Судові дебати у такому провадженні не проводяться, і не викликаються свідки.

Рішення по малозначним справам не підлягають касаційному перегляду за винятками, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Поділяючи позитивні аспекти оптимізації судочинства запровадженою новелою щодо спрощеного провадження, частина юристів вбачають у ній певні небезпеки. Зокрема, юрист АО Arzinger A. Дацьків вважає, що спрощене провадження накладає певні обмеження на учасників провадження, наприклад, щодо строків вчинення процесуальних дій тощо. Також, на його думку, критерії віднесення справ,

які можуть розглядатись у порядку спрощеного провадження, є нечіткими та оціночними. Відтак, наголошує юрист, існують ризики зловживань, а також потенційне скасування винесених рішень у спрощеній процедурі вищими судами суто з формальних міркувань.

На цьому ж зауважено і в експертному висновку Головного юридичного управління Верховної Ради України. Недоліком кодексу вважається те, що визначення «критеріїв та складності справи» віднесено на розсуд суду. Експерти наголошують, що такі критерії повинні встановлюватися в самому ГПК.

Важливим пунктом нового законодавства є більш чітке регламентування стадій господарського процесу. Встановлення процесуальних меж кожної стадії судового розгляду справи позитивно впливатиме, за оцінками експертів та фахівців, на дотримання принципів та вимог справедливого судочинства.

Новацією законодавства у цьому питанні стало введення стадії підготовчого провадження. Вона розпочинається з моменту відкриття провадження та триває до закриття підготовчого засідання. Багато процесуальних дій передбачені саме для стадії підготовчого провадження. У ГПК України підготовче провадження має чіткі процесуальні межі та строки – 60 днів, з можливістю продовження не більше ніж на 30 днів у виключних випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду.

Наступна стадія становить розгляд справи по суті, яка завершується судовими дебатами. На думку юриста АО Arzinger A. Дацьківа, унормування стадійності судочинства має важливе значення для процесу, оскільки нечіткість у цьому сенсі призводила до зловживань та спекуляцій, як наслідок окремі процесуальні дії (подання доказів, зустрічного позову) вчинялись із очевидним порушенням строків.

Утім доволі скептично оцінив запропоноване законом підготовче провадження адвокат, голова Комітету господарського права і процесу Ради адвокатів Одеської області, керуючий партнер Юридичної компанії «CLS»

у м. Одеса О. Байдерін. За законом воно може тривати 90 днів, утім якщо на цьому етапі склад суду змінюється, розгляд справи починається спочатку. До того ж, якщо зміни складу суду відбуваються на стадії розгляду справи по суті, на що відводиться ще додаткові 30 днів, суд повторно розпочинає розгляд справи по суті, крім випадку, коли приймається рішення про повторне проведення підготовчого провадження. Отже, як вважає адвокат О. Байдерін, такі новації замість застосування принципу оперативності господарського процесу та процесуальної економії можуть призвести до втрати 3–4 місяців і додаткового затягування судового розгляду справи.

Ще однією новелою на стадії вивчення позовної заяви стало введення нового для господарського процесу інституту залишення позовної заяви без руху для усунення недоліків. Як зазначає суддя господарського суду Одеської області Ю. Бездоля, це дозволить при певних недоліках позовної заяви надати позивачу можливість оперативно їх усунути. Чітко встановлено випадки, за яких не застосовується інститут залишення позовної заяви без руху та позовна заява одразу повертається. Суддя окремо звертає увагу на випадок, якщо позивачем подано інший позов до цього ж відповідача з тим же предметом та з однакових підстав. Вона позитивно оцінила цю норму, оскільки припис покликаний стати ще одним запобіжником від зловживань процесуальними правами шляхом подання декількох позовів з метою опосередкованого впливу на склад суду, який врешті буде розглядати справу.

Разом з тим, суддя Ю. Бездоля зазначає ряд аспектів на різних стадіях судового розгляду справи, які є недостатньо опрацьованими у ГПК. Зокрема, виникають питання в частині стадій позовного провадження у застосуванні процедур призначення експертизи, колегіального розгляду справи та зупинення провадження у справі до розгляду пов'язаної справи. Також недостатньо регламентованим у законодавстві є питання і з приводу закриття провадження у справі на стадії розгляду справи по суті, оскільки повноваженнями встановити відсутність предмету спору та прийняти з

цього приводу нові докази на цій стадії суд не наділений. Враховуючи означені аспекти ГПК, на думку судді, варто розширити повноваження господарського суду на стадії розгляду справи по суті з метою справедливого вирішення спорів із забезпеченням верховенства права, сутності та духу Європейської Конвенції та практики Європейського суду з прав людини.

Нововведенням законодавства стало передбачене правило швидкого та повного подання учасниками господарського процесу наявних доказів по справі – разом із позовом чи відзивом на позов. Крім того законодавець встановив наслідки порушення такого правила та встановлених строків подання доказів, адже в такому випадку суд ці докази не приймає.

У новому ГПК змінено порядок обчислення судового збору. Внесено зміни до Закону України «Про судовий збір», відповідно до яких знижено ставки судового збору для заяв про видачу судового наказу. Разом з тим, визначення розміру належного до сплати судового збору відтепер пов'язано із розміром суми, яку намагаються оспорити сторони конфлікту. Збільшено ставку судового збору за подання апеляційної скарги – з 110% до 150% ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги; ставку судового збору за подання касаційної скарги підвищено з 120% до 200% ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги.

Загалом фінансові новели законодавства викликали негативну оцінку в суспільстві та експертному середовищі. Член Громадської ради доброчесності Р. Куйбіда заявив, що судитися стане дорожче. За його словами, судді матимуть право накладати штрафи до 88 000 грн. на учасників процесу за порушення дисципліни в залі судового засідання, за невиконня розпоряджень головуючого тощо. Експерт з питань судової реформи М. Жернаков зветяє увагу на те, що безплатно заявити про відвід судді можна лише один раз, а за другий доведеться заплатити штраф. Тепер накладатимуть штрафи і за помилки в оформленні документів – на суму від 800 грн.

Натомість у разі укладення мирової угоди до прийняття рішення судом першої інстанції,

відмови позивача від позову або прийняття відповідачем позовних вимог до початку розгляду в суді першої інстанції суд може повернути 50 % оплаченого судового збору.

Заохочуючи сторони конфлікту до участі в електронному судочинстві, при поданні процесуальних документів в електронній формі застосовується пільговий коефіцієнт (0,8) для пониження розміру ставки судового збору.

До нововведень у ГПК фахівці відносять інститут експерта з права, який буде надавати експертну оцінку щодо застосування аналогії права або аналогії закону, а також змісту норм іноземного права.

Суддя Верховного Суду України Г. Вронська звертає увагу не те, що рішення про допуск до участі у справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом. Вона також підкреслила, що висновок експерта у галузі права не є доказом, а має допоміжний, консультативний характер і не є обов'язковим для суду.

Аналітик порталу «Українське право» Н. Зозуля, загалом підтримує запровадження інституту експерта з права, оскільки ця новація зумовлена збільшенням випадків застосування в українському судочинстві положень іноземного законодавства, міжнародної судової практики, а також спрямуванням на забезпечення реалізації верховенства права під час здійснення судового процесу.

Разом з тим, як і інші експерти, вона виокремлює ряд недоліків законодавства, які можуть завадити позитивному застосуванню цих положень на практиці. Зокрема, недостатньою є регламентація вимог до експерта з питань права, а саме: кого слід вважати «визнаним фахівцем в галузі права» та який саме науковий ступінь і в якій сфері права повинен бути у такої особи? На цей же аспект звертають увагу й експерти Головного юридичного управління

Верховної ради України. Вони наголошують, що правова конструкція «визнаний фахівець у галузі права» має оціночний характер, до того ж «ступінь такого визнання» жодним нормативно-правовим актом не встановлена.

Крім того, має місце невизначеність процедури залучення експерта з питань права у процес, оскільки законодавець не прописав хто повинен заявити відповідне клопотання чи суд самостійно зі своєї ініціативи залучатиме такого експерта.

Важливою новацією законодавства є запровадження електронного судочинства. За новим законом суд буде розглядати справу за матеріалами в електронній формі. Вважати це абсолютним нововведенням законодавства не варто, оскільки перші кроки до запровадження системи «Електронний суд» в Україні були здійснені згідно з наказом Державної судової адміністрації України «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» ще у 2013 році. Тоді на офіційному сайті судової влади з'явилась інформація, що з 17 червня 2013 р. в усіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді паралельно з паперовими документами. А 1 жовтня 2013 р. всі суди отримали можливість надсилання повісток про виклик до суду у вигляді СМС-повідомлень.

Завідувач відділу представництва інтересів Президента України в судах В. Короленко зазначив, що суди апеляційної та касаційної інстанції розглядатимуть справи на основі документів, які в електронній формі будуть знаходитись у відповідному реєстрі.

GENTLS - юридическая фирма с судебной специализацией

 ЕЛЕКТРОННИЙ СУД

ЕЛЕМЕНТИ "ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ"

- СПЛАТА СУДОВОГО ЗБОРУ ONLINE
- ОДЕРЖАННЯ СУДОВИХ ПОВІСТОК ЗА ДОПОМОГОЮ SMS ПОВІДОМЛЕНЬ
- ONLINE ТРАНЛЯЦІЯ СУДОВИХ ЗАСІДАнь
- ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЕТАПИ ПРОХОДЖЕННЯ СПРАВИ У СУДІ ЗА ДОПОМОГОЮ ОФІЦІЙНОГО ВЕБ-ПОРТАЛУ "СУДОВА ВЛАДА УКРАЇНИ"
- ОДЕРЖАННЯ КОПІЙ СУДОВИХ РІШЕНЬ НА EMAIL
- ДОСТУП ДО ТЕКСТУ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЧЕРЕЗ ЄДРСР
- ПРОВЕДЕННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ МІЖ СУДАМИ

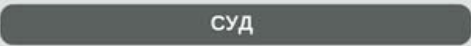
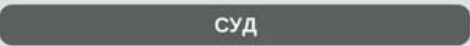
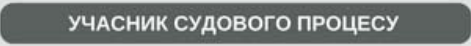

НОВІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ КОДЕКСИ

ЦПК   **ГПК**   **КАС**

∨   ∨   ∨

 НОВЕ   **ВВОДИТЬСЯ НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ "ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ"**
ЄДИНА СУДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА (ЄСІТС)

 НОВЕ   ЗАБЕЗПЕЧУЄ ОБМІН ДОКУМЕНТАМИ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ МІЖ:

 СУД	↻	 СУД
 СУД	↻	 УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ
 УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	↻	 УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

 НОВЕ   ЗАБЕЗПЕЧУЄ ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

 НОВЕ   ЗАБЕЗПЕЧУЄ УЧАСТЬ УЧАСНИКІВ СПРАВИ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

ВАЖЛИВО   ЄСІТС ПОЧНЕ ПРАЦЮВАТИ ЧЕРЕЗ 90 ДНІВ З ДНЯ ОПУБЛІКУВАННЯ ДЕРЖАВНОЮ СУДОВОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ УКРАЇНИ У ГАЗЕТІ "ГОЛОС УКРАЇНИ" ТА НА ВЕБ-ПОРТАЛІ СУДОВОЇ ВЛАДИ ОГОЛОШЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄСІТС

<http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/12/28/167505.htm>

Новий закон передбачає, що, зареєструвавши офіційну електронну адресу в «Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі», учасники судового процесу обмінюватимуться документами лише в електронній формі. При цьому адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, державні та комунальні органи мають зареєструвати свої поштові скриньки в обов'язковому порядку. Для всіх інших осіб цей крок буде добровільним. Документообіг між судами також має відбуватися в електронному вигляді. Усі документи (повістки, судові рішення тощо) направлятимуться на офіційні електронні адреси. Закріплюється процедура фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Запровадження електронного судочинства є безперечним кроком уперед і позитивно сприймається юридичною спільнотою. Електронний суд створює додаткові можливості для усіх учасників процесу. Так, суддя господарського суду Чернігівської області М. Демидова вважає, що єдина комплексна електронна система, де будуть зберігатися всі матеріали справи, надасть змогу суддям оперативно одержувати доступ до матеріалів справи, що перебувають в іншому суді. Крім того стане можливо дистанційно, без відвідування суду, ознайомитися з матеріалами справи.

В. Правдюк, керуючий партнер ЮК «Бізнес Форс» підкреслює, що з'являється можливість подавати процесуальні документи до суду та ознайомитися з матеріалами справи через Інтернет. Електронним судом запроваджується надсилання повісток за допомогою e-mail або СМС-повідомлень.

Натомість, фахівці наголошують і на певних проблемах, які можуть виникнути через запровадження електронного судочинства. Так, суддя господарського суду Чернігівської області М. Демидова зазначає, що відповідно до нового закону, процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до суду переводяться в електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової

справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Одна, на її думку, це не відповідає сучасному стану матеріального забезпечення судів технікою, людськими ресурсами для виконання такої роботи. Особливо, підкреслює суддя М. Демидова, якщо врахувати той факт, що у господарських судах розповсюдженими є випадки, коли до позовної заяви позивачем додаються десятки тисяч сторінок документів, якими обґрунтовуються позовні вимоги. Аналогічна ситуація щодо кількості паперових документів і з запереченнями або поясненнями сторін та інших учасників господарського процесу.

Ще одним результатом запровадження електронного судочинства, на думку судді М. Демидової, є можливі проблеми попередньої оцінки достовірності доказів. Крім того, вона зазначає, що відсутність відокремлення у ГПК паперового документообігу від електронного спричинить складнощі та порушення у сфері документообігу, а також можливі втрати паперових оригіналів документів, що для суб'єктів господарювання може мати шкідливі наслідки, адже до справи в оригіналах додаються документи первинної бухгалтерської звітності, правовстановлюючі документи, договори.

На технічній неготовності судів до запровадження електронного судочинства акцентує увагу і голова Краснопільського районного суду Сумської області А. Косар. Вона говорить про відсутність техніки для сканування матеріалів позовів, заяв і клопотань. «Техніка в судах якщо і є, то переважно застаріла, програмне забезпечення аж ніяк не відповідає завданням оперативного сканування та внесення до програми документообігу позовних заяв з усіма додатками до них. Не кажучи вже про те, що застарілі сервери не дозволяють збільшувати базу даних автоматизованої системи документообігу суду за рахунок величезної кількості відсканованих документів без накладок і перебоїв в роботі», – наголошує А. Косар.

Враховуючи вищезазначене, варто погодитися з юристом юридичної фірми «Астерс» О. Роїк, що для повноцінного

функціонування електронного суду в Україні всім учасникам необхідно забезпечити: доступність надходження процесуальних і непроцесуальних документів в електронному форматі, скріплених електронно-цифровим підписом кожному користувачеві; формування, розгляд та рух справ по судових інстанціях, зберігання справ в електронному вигляді, можливість ознайомлення з матеріалами справи в електронному кабінеті; автоматичне оформлення виконавчих документів та їх направлення до виконавчої служби; обмін інформацією між всіма державними органами та установами, що пов'язані з електронним судочинством.

Натомість для вирішення частини означених проблем ще є час, оскільки, як заявив кандидат юридичних наук, член Громадської ради доброчесності Р. Куйбіда, електронний суд запрацює не раніше ніж через рік. Річ у тім, що перехідні положення закону рекомендують Державній судовій адміністрації України до 31 березня 2018 р. забезпечити створення та належне функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Однією із основних новацій у ГПК України є зміна ролі судді в господарському процесу, яка зводиться до ролі арбітра при повній змагальності сторін. Зазначене нововведення виокремила серед десяти головних змін у ГПК суддя Великої Палати Верховного Суду України Л. Рогач. Вона підкреслила, що наведені у кодексі визначення змагальності та диспозитивності у господарському судочинстві трансформують завдання та функції судді в процесі, змінюючи вектор з його ролі як одночасно судді, слідчого та адвоката в господарській справі на організацію процесу, сприяння реалізації прав учасників процесу та контролю за виконанням ними законодавчо визначених обов'язків.

Неоднозначно оцінила таку новелу законодавства суддя господарського суду Одеської області, секретар Асоціації суддів господарських судів України Ю. Бездоля. Суддя наголосила: «На мою думку, для господарського процесу на даному етапі це несе певні ризики. Повна змагальність виходить

із високого професіоналізму адвокатів, які представляють сторони, до чого ми з одного боку прагнемо, з іншого – що не завжди призводить до справедливих за своєю суттю судових рішень, а часто залежить від справності та роботи адвокатів та представників сторін, а не від дійсних обставин справи». Утім, як вважає суддя, це призведе до підвищення відповідальності сторін за повне та своєчасне виконання ними своїх процесуальних прав та обов'язків, подання належних, допустимих, достовірних та достатніх доказів.

Важливим нововведенням законодавства є запровадження судової медіації як окремого закритого процесу досягнення згоди між сторонами за участю судді, яка проводиться до початку розгляду справи по суті. Суддя за нормами нового ГПК має стимулювати сторони до самостійного мирного вирішення конфлікту. Врегулювання спору за участю судді може здійснюватися у формі спільних та (або) закритих нарад, а також у режимі відеоконференції. Спільні наради проводитимуться за участю усіх сторін спору, їх представників та судді. Закриті наради проводяться за ініціативою судді з кожною із сторін окремо. Врегулювання спору за участі судді проводиться суддею-доповідачем одноосібно, незалежно від того, в якому складі розглядається справа. Процедура судової медіації не допускається у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, а також у справах про банкрутство та при санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Як зазначила суддя господарського суду Чернігівської області М. Демидова, така процедура комунікації судді та сторін поза межами судового засідання раніше була неприпустимою. Хоча певний досвід такої роботи в Україні існує: починаючи ще з 1990-х років, мали місце пілотні проекти у 16 судах, у тому числі за участю професійних суддів та медіаторів.

Натомість, за словами керівника проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» Д. Віткаускаса, в Європі основний тренд у сфері судочинства є саме в напрямку медіації та

співпраці сторін. В Україні у рамках підготовки судової реформи було реалізовано окремий проект, де проходила апробація закріплена у кодексах канадська модель врегулювання спору за участю судді. За словами представника адміністрації Президента В. Короленка, у чотирьох судах першої інстанції судді розглядали справи, застосовуючи практику судової медіації. Він наголосив, що 60-75% цивільних справ, які розглядались в порядку позовного провадження, закінчились мирним врегулюванням (мировою угодою, відмовою від позову, визнанням позову).

Експерти Головного юридичного управління ВР України, загалом підтримуючи інститут досудового врегулювання спору, зазначають, що його введення доцільне з одночасним прийняттям проекту закону про медіацію, оскільки інститут медіації і процедура врегулювання спору за участю судді мають спільну правову природу.

Німецький досвід використання судової медіації прокоментувала суддя Ю. Бездоля, на думку якої необхідним кроком такої новації в Україні має стати навчання суддів особливостям медіації. У Німеччині для суддів-медіаторів передбачене обов'язкове навчання (3 компактні семінари по 3 дні) та подальше стажування у інших суддів-медіаторів з метою отримання досвіду та необхідних навичок. Як наголосила суддя, судова медіація передбачена на строк не більше 30 днів. При цьому на відміну від тієї ж Німеччини, у нас не передбачаються окремо судді-медіатори, тож судову медіацію будуть проводити всі судді. Відповідно, необхідно розвивати в українських суддів навички та вміння застосовувати певні методики, які на даний час, виходячи з нашої правової доктрини, не притаманні суддівському корпусу, зокрема, особливі психологічні якості, пошук компромісів та спільних прагнень, зняття емоційної напруги. Загалом не поділяючи скептичних думок окремих правників з цього приводу, вона вважає, що інститут врегулювання спору за участю судді в Україні стане поширеним та ефективним.

Оскільки одним із завдань запровадження медіації за участю судді є перспектива пошуку

неможливих варіантів розв'язання спору під час судового розгляду справи, а також економія часу та коштів і сторін конфлікту, і держави, фахівці піднімають питання доцільності здійснення процедури примирення сторін виключно суддею. На думку судді М. Демидової, право здійснювати процедуру медіації варто було б надати не тільки судді, а й незалежному професійному медіаторові за вибором сторін спору.

Новий ГПК вводить розширення засобів доказування через закріплення електронних доказів. До них законодавство відносить інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатись, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема, у мережі Інтернет). Як зазначає керуючий партнер ЮК «Бізнес Форс» В. Правдюк, інформація з сайтів Інтернету тепер може бути доказом в суді.

Ще одною новелою, яка викликала неоднозначну реакцію в юридичній спільноті, стало введення у новому ГПУ одним із засобів доказування показання свідків.

На особливості їх подання та обмеження застосування, передусім що стосується корпоративних спорів, звернула увагу суддя Верховного Суду України Л. Рогач. Зокрема, у кодексі зазначено, що у зв'язку з особливостями розгляду та вирішення господарських спорів на підставі показань свідків не можуть встановлюватися обставини (факти), які відповідно до законодавства або звичаїв ділового обороту відображаються (обліковуються) у відповідних документах. Така норма, на думку адвоката, керівника судової практики юридичної фірми GOLAW К. Манойленко, є закономірною та віддзеркалює превалювання письмових доказів над

показаннями свідка. Аналізуючи цю новацію законодавства, вона зазначає, що залишається неврегульованим питання щодо того, як саме суд повинен установлювати достовірність названого свідком джерела. Адже останній може назвати будь-яке джерело, а механізму перевірки судом цієї інформації кодекс не встановив. Тож, підкреслює адвокат, залишається відкритим питання, як саме суд буде визначати: приймати свідчення як доказ чи ні.

На тому, що введення у господарський процес в якості засобів доказування показань свідків викликало велику полеміку, наголосила і суддя господарського суду Чернігівської області М. Демидова. На її думку, досить сумнівною видається процесуальна користь від участі свідків у господарському процесі у багатьох категоріях спорів (розрахунки за товари, продукцію, послуги, більша частина спорів, пов'язаних з корпоративними правовідносинами, кредитні спори, спори про визнання угод недійсними та інші випадки, коли всі факти, необхідні для обґрунтування вимог, можуть бути доведені виключно на підставі письмових доказів). Крім того, сама процедура оформлення заяви свідка в нотаріальному порядку без участі обох сторін має, за словами судді М. Демидової, чимало недоліків.

На те, що певні ризики для сторін несе процедура оформлення заяви свідка, звернула увагу і адвокат К. Манойленко. Це пов'язано з тим, що свідок, який її підписав, може бути викликаний виключно за ухвалою суду. Тобто, відповідне питання залишається на роздум суду. Вона підкреслила, що хоча норма про заяви свідків прописана у кодексі так, щоб використовувати їх у виняткових випадках, проте на практиці можливо, що недобросовісний учасник процесу подаватиме до суду численні заяви свідків. Це може призвести до затягування процесу, який за таких обставин втрачатиме притаманну йому оперативність і простоту. Доволі сумнівною, на думку адвоката, виглядає і норма про можливість поставити іншим учасникам справи лише десять запитань про обставини, що мають значення для справи.

Загалом фахівці запровадження в господарському процесі інституту

свідків характеризують як прогресивне нововведення. Однак нечіткі формулювання та неврегульованість певних деталей здатні сприяти зловживанням з боку недобросовісних учасників процесу та призвести до затягування строків розгляду справ.

Новацією законодавства, яка має завадити діям саме недобросовісних учасників процесу, стало визнання правопорушенням «зловживання процесуальними правами». Зловживанням процесуальними правами за законодавством є дії, які суперечать завданню господарського (цивільного, адміністративного) судочинства, тобто направлені не на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів, метою якого є ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави. Як підкреслила суддя Великої Палати Верховного Суду Л. Рогач, це запобігання «позовам-клонам» та іншим інструментам маніпуляції розподілом справ, «міжсобойним» справам, умисному затягуванню справи, маніпуляції підсудністю.

За словами керуючого партнера ЮК «Бізнес Форс» В. Правдюка, за подання одночасно кількох позовів чи безпідставне оголошення висновку судді санкцією може стати не лише відмова у прийнятті позову чи задоволення клопотання, а й прямий штраф безпосередньо тієї особи, яка вчинила відповідну дію. Старший юрист ЮК Jurimex К. Безнощенко підкреслила, хоча визначення на законодавчому рівні питань зловживання процесуальними правами і містить численні неузгодженості, воно є позитивним кроком на шляху удосконалення процесу здійснення судочинства.

Новий ГПК передбачає заходи дієвої відповідальності за зловживання процесуальними правами: покладення на таку сторону судових витрат, незалежно від результатів вирішення спору. Розміри штрафів залежно від першого чи повторного порушення, неподання доказів за вимогою суду, коливатимуться від 1 до 50 прожиткових мінімумів працездатних осіб. Наслідком маніпулювання автоматизованим розподілом справ може стати повернення позовної заяви.

Таким чином, запропоновані нововведення у господарському процесуальному праві, на

думку фахового й експертного середовища, хоча і мають певні недоліки, натомість дозволяють більш якісно захищати права суб'єктів господарських правовідносин. Керуючий партнер юридичної фірми «АНТИКА», член Ради з питань судової реформи, адвокат, доктор юридичних наук О. Кот, вважає, що нові кодекси – величезний крок вперед у розвитку процесуального законодавства, оскільки по суті це перша змістовна реформа процесуального законодавства за часів незалежності України, бо до цього змінювали передусім структуру судової системи, а не процес. Визнаючи закономірність існування критики з боку противників реформування процесуального законодавства, він наголошує на важливості конструктивізму такої критики. «Бо почутим мають бути зовсім не ті, хто голосніше за всіх репетує. В суспільстві мають бути створені умови, щоб почутим міг бути кожний. І це право має бути гарантовано та захищено, а процедура такого захисту має бути регламентована в кодексах – нових процесуальних кодексах».

15 грудня 2017 р. новий Господарський процесуальний кодекс України вступив у юридичну силу. Розуміючи складність перехідного періоду і піклуючись про підтримку високих стандартів судочинства, притаманних судам господарської юрисдикції, під час спеціальної робочої наради судьями господарської юрисдикції першої та апеляційної інстанцій було створено Робочу групу з метою напрацювання єдиного підходу застосування судами нових процесуальних норм. Як наголосила голова Асоціації суддів господарських судів України, голова Одеського апеляційного господарського суду Н. Богацька, попри усі труднощі з переходом на застосування нових норм права, вона впевнена, що судді

господарських судів зроблять все для того, щоб максимально швидко та ефективно запровадити нові процесуальні норми та зберегти високий рівень якісного правосуддя.

Отже, попри наявні у новому Господарському процесуальному кодексі України ризики і окреми вади більшість представників експертного і фахового середовища підкреслюють широкі можливості, які відкривають новації у господарському процесі. Їх обережний оптимізм дозволяє сподіватися на те, що українське суспільство з часом зможе пересвідчитися у правильності руху на шляху реформування судочинства в Україні.

(Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>, <http://blog.prav.dp.ua/>, https://uajcc.org/stadii_isk_proizvod/, http://ukrainprav.com/scientific-thought/legal_analyst/, <http://blog.prav.dp.ua/>, <http://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/>, https://uajcc.org/hoz_proc_genial_prosto/, <http://www.expres.ua/news/2017/10/17/267279>, <http://uba.ua/ukr/news/5281/>, <http://ms.lv.court.gov.ua/sud1314/pres-centr/01/395565/>, <http://blog.liga.net/user/okot/article/28274.aspx>, <http://sud.ua/ru/news/sud-info/109364-normy-novogo-khpk-mogut-povysit-effektivnost-khozprotsessy-larisa-rogach>, http://zib.com.ua/ua/130179-vidpovidalnist_za_zlozhivannya_procesualnimi_pravami_zgidno.html, <http://blog.law-firm.org.ua/>, <http://blog.liga.net/user/abaidarin/article/28206.aspx>, <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/10/11/165407.htm>, <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/12/19/167310.htm>, http://protokol.com.ua/ua/noviy_hpk_ne_govorit_kak_sud_dolgen_ustanavlivat_dostovernost_nazvannogo_svidetelem_istochnika/, <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/12/7/166877.htm>, http://zib.com.ua/ua/print/131179-poryadok_perehodu_na_noviy_gpk_dii_sudu_ta_uchasnikiv_spravi.html)

О. Кривецький, влас. кор. НЮБ НБУВ

Укрупнення судів: проблеми і перспективи

Судова реформа, яку передбачено Законом України "Про судоустрій і статус судів", незабаром перекроїть карту судів в Україні. Окрім ліквідації вищих спеціалізованих судів (Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України та Вищого спеціалізованого суду України), зміни мають торкнутися судів першої інстанції, а саме: замість районних, міжрайонних, міських судів буде створені місцеві окружні суди, що об'єднають під своєю юрисдикцією декілька районів з одним, центральним судом.

Що ж на практиці означає укрупнення місцевих судів і як це відіб'ється на доступності правосуддя для пересічних людей? Читаючи норму закону про створення окружних судів, можливо хтось уявить собі новий суд у красивому великому приміщенні сучасної будівлі. Насправді, це зовсім не так. Судді залишаться на своїх колишніх робочих місцях, але формально вже відноситимуться до нової юридичної особи – центрального (окружного) суду. До речі, однією з неофіційних причин проведення такої оптимізації в суддівському співтоваристві називають проблеми з нестачею судів. Аби справи "не гуляли" і завжди можна було сформувати склад суду, загальні суди першої інстанції вирішили укрупнити. Оптимізація поки що не торкнеться місцевих адміністративних і господарських судів.

Про укрупнення судів йшлося і на засіданні круглого столу на тему "Оптимізація системи судоустрою України: проблеми та перспективи", що відбулося у Києві за сприяння Проекту USAID "Нове правосуддя". Судді жваво обговорювали це вкрай важливе і болюче для них питання. Так (зокрема), суддя Дубенського районного суду Рівненської області О. Жуковська, зокрема, переконувала, що укрупнення, серед інших нововведень, призведе до обмеження допуску пересічних громадян до правосуддя і, скоріш за все, додасть проблем і суддям і населенню, роблячи правосуддя

дорожчим і все менш доступним для людей. На її думку, Державна судова адміністрація України (ДСАУ) ще не до кінця розуміє, як відбуватиметься укрупнення установ і якими можуть бути наслідки реформаторського задуму. І дійсно, пересічним громадянам, аби дістатися до суду зі свого населеного пункту у разі, якщо справу віддадуть на розгляд судді з іншого населеного пункту, доведеться долати чималі відстані, десятки кілометрів, аби потрапити на судові засідання. І це за умов жахливого стану дорожньої інфраструктури та поганого транспортного сполучення!

Суддя Д. Мовчан (Чернівці) зазначає, що «нещодавно Вища рада правосуддя ухвалила обґрунтування щодо необхідності ліквідації трьох судових установ районного рівня та утворення на їх базі нової окружного суду Чернівців. Головним критерієм укрупнення судів стала оптимізація витрат державного бюджету. Хотілося б нагадати: метою судової реформи має бути забезпечення ефективного доступу до правосуддя громадян, навіть ціною збільшення бюджетних витрат, а не економія державних коштів».

На думку експерта, професора інститута права Національного університету водного господарства НУВХ, судді у відставці С. Штогуна, ДСАУ отримала вказівку згори й виконуватиме її, незважаючи на застереження суддівського корпусу. «Складається враження, що судова адміністрація навмисно не бажає бачити, у чому прихована небезпека укрупнення, і заплющує очі на непродуманість процедури. І все заради того, аби виконати поставлене кимось з високопосадовців завдання – очистити систему від «небажаних» володарів мантий. Тому процедура укрупнення може призвести до негативних наслідків», – застеріг він.

А ось О. Прудівус, голова Запорізького окружного адміністративного суду, зауважив: «У першу чергу, потрібно серйозно подумати над розробкою логістичної стратегії. Якщо

йдеться про великі міста, то там уже є, так би мовити, усталені районні суди, тому, можливо, й немає сенсу їх об'єднувати. А от якщо в суді працює 3–4 судді, то, може, і варто їх укрупнити. У будь-якому разі до вирішення даного питання необхідно підійти дуже ретельно, а не робити це нашвидкуруч».

З ним погодилася й О. Бугайова, юрист АФ «Династія»: «Принцип доступності правосуддя означає, крім іншого, розумну територіальну віддаленість судової інституції від кожної особи, яка проживає чи перебуває в межах її юрисдикції. Це важливий фактор, який має враховуватися за будь-яких структурних змін судової системи, особливо таких кардинальних, як анонсоване укрупнення. У даному контексті оцінювати забезпечення доступності правосуддя доцільно було б тільки після визначення чітких та зрозумілих критеріїв формування округів з урахуванням чисельності населення територій, що будуть об'єднуватися, відстані від планованого місцезнаходження суду до найвіддаленішої точки округу, наявності розгалуженого транспортного сполучення в межах округу тощо. Оскільки в жодному нормативно-правовому акті таких критеріїв не передбачено, існує ризик застосування формального підходу за впровадження нововведень, наслідками якого стануть невинуваті витрати часу та коштів громадян».

Проте, як з'ясувалося на форумі суддів, ДСАУ не поділяє занепокоєння законників з приводу створення окружних судових центрів і не бачить небезпеки в об'єднанні судів. «Мета ДСАУ – виконання указу Президента України про створення окружних судів, а питання оптимізації судів визначено нормативними документами, – зазначив голова Державної судової адміністрації України З. Холоднюк. – Завдяки об'єднанню в судах збільшиться штатна чисельність володарів мантий з певною спеціалізацією, і це задля того, аби будь-яка справа розглядалася конкретно в даному суді, а не передавалася до іншого. До того ж, залишаться приміщення районних судів, де можна буде проводити виїзні судові засідання. І як наслідок, справи розглядатимуться

швидше та якісніше». Очільник ДСАУ навіть приклад судової системи Канади, де справи розглядаються не тільки в центральному суді, а й у школах, клубах, тобто у максимально наближених до людей місцях. Він також зазначив, що у судовій реформі, що триває в Україні, ключовим фактором є створення незалежного та справедливого суду, діяльність якого відповідатиме європейській системі цінностей та буде спрямованою на захист прав людини, гарантованих Конституцією України. У цьому процесі, за його словами, важливою складовою є проведення оптимізації судової системи, а завдання ДСА України – прорахувати можливі ризики і виклики задля того, аби забезпечити і громадян і суддів від можливих проблем.

Так, на сьогодні кількість місцевих загальних судів – 663, а після укрупнення будемо мати близько 270 окружних судів. Наприклад, у Миколаївській області з 24 судів залишиться 7 (кількість зменшиться на 70 %), у Донецькій з 55 – 19 (65 %), у Львівській з 29 – 11 (62 %); подібної суттєвої реорганізації зазнають загальні суди й інших областей. До речі, у Києві замість 10-ти районних судів має з'явитися 5 окружних. Але очільник ДСАУ заспокоїв: чисельність працівників апарату в цих судах не скоротиться, а от кількість вакансій на посади володарів мантий зменшиться десь на 100.

Але, як визначатиметься, який з 3-4 судів, що об'єднуються, зробити центральним? За словами заступника голови ДСАУ О. Булки, враховуватиметься час, що потрібен, аби дістатися центрального суду з усіх населених пунктів, які підпадають під його юрисдикцію. Тобто, у розрахунок бралася мінімізація відстані між судом і усіма населеними пунктами на відповідній території. Проте, якщо в якомусь населеному пункті виявиться велика кількість мешканців з більшою чисельністю справ, ніж у центральній точці, то у такому разі пріоритет може бути віддано даному населеному пунктові. Ключові чинники, які враховували розробники нової карти – це щільність населення, розмір суду, навантаження у справах і матеріалах, географічне розташування, інфраструктура, транспорт. Бралася до уваги

і статистика (кількість справ, що надійшли, та розглянутих), ефективність судових послуг (тривалість судочинства), географічні дані тощо. Цікаво, що в Україні кількість мешканців, яка припадає на 1 суд, – 67 тис. Втім, такого показника, як оптимальна кількість жителів для обслуговування одним судом, не існує. Тому питання розглядали у взаємозв'язку між розміром суду (тобто, кількістю суддів у конкретному суді) та кількістю населення, яке їм обслуговується.

Залишаються незрозумілими й багато інших питань. Наприклад: яким чином у старих приміщеннях буде обладнано нові місця для роботи приїжджих суддів (місце для ознайомлення та роботи зі справою, нарадча кімната тощо), як можна буде оперативніше проводити збори суддів у разі необхідності?

В. Кривка, суддя Міжгірського районного суду Закарпатської області констатує: «Сьогодні судді з пересторогою ставляться до оптимізації. Думаю, це нормальна реакція. Проте, судді ще не знають, як працюватиме електронний суд. Адже, щоб запрацювали окружні суди, необхідно запровадити нові підходи в роботі електронного судочинства та відповісти на питання: як взагалі працюватиме Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, якщо є населені пункти, де відбуваються збої в електропостачанні?» На погляд судді із Закарпаття, оптимізація, за своїми наслідками, – більш серйозна реформа, ніж утворення Верховного Суду, адже вона проводитиметься на всій території України та стосуватиметься судів, які розглядають найбільшу кількість справ.

В. Кузьмичин, голова Вінницького апеляційного адміністративного суду: «Все, що сприятиме ефективності правосуддя, необхідно втілювати в життя. Тому потрібно проаналізувати, чи будуть ефективними та

доступними для людей укрупнені суди. Якщо суди у багатьох районах не будуть ліквідовані, а просто стануть філіями укрупнених судів, то ми розуміємо: доступ до суду не втрачається. З точки зору ефективності необхідно дивитися на те, як відбуватимуться судові засідання, чи необхідно буде колегії суддів їздити з одного приміщення до іншого. Якщо всі ці механізми буде налагоджено, то, вважаю, що нічого критичного не має статися».

А ось думка Голови Ради суддів, судді Верховного Суду України В. Сімоненко: «Ідея об'єднання судів сама по собі реформаторська. Але, вважаю, не варто укрупнювати одразу усі місцеві суди, розпочати слід з маленьких за штатом установ, де важко забезпечувати здійснення правосуддя. І тільки після цього буде варто поступово перейти до об'єднання інших. А з урахуванням того, що в Україні громадський транспорт не надто розвинений, можливо, має сенс забезпечити присутність учасників судового процесу в залі засідань за допомогою систем відеоконференцзв'язку та зробити такі точки доступу в сільських радах. Це буде дешевше, ніж їздити до суду в той же районний центр». Суддя вважає, що зараз існує реальна необхідність теоретичного осмислення нового етапу реформування судової системи в Україні з подальшим наближення її до міжнародних стандартів задля ефективного вдосконалення та практичної реалізації.

Нагадаємо, що, відповідно до Конституції, Президент України має повноваження до 2018 р. утворювати та ліквідовувати суди. Потім він матиме право лише вносити відповідні ініціативи до парламенту, а рішення про утворення чи ліквідацію судів прийматимуть народні депутати. Але: чи стане пропозиція Президента України щодо укрупнення судів дієвою – покаже час.

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Закон «Маски-шоу стоп»: чи припиниться тиск на бізнес

Українські реалії свідчать, що ведення бізнесу в Україні на 100 % легально та у повній відповідності до усіх нормативів, вимог, правил тощо – неможливо або економічно не вигідно. У кожному випадку є певні порушення або не доопрацювання (незарєєстровані працівники, зарплата в конверті, невідповідність реєстраційних даних фактичним, неповне оподаткування, відсутність ліцензій, дозволів тощо). Це дає підстави правоохоронним та контролюючим органам втручатися в процес ведення бізнесу.

За словами міністра юстиції П. Петренка, якщо у 2014 р. клопотань про проведення обшуку на підприємствах було 67 тис., то у 2015 р. цей показник зріс до 75 тис., у 2016 р. ця цифра сягнула 96 тис., а за 6 місяців 2017 р. суди підтримали понад 60 тис. таких клопотань.

На думку експертів, ст. 212 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), стала одним із головних способів незаконного заробітку та збагачення правоохоронної системи.

Так, у 2015 р. із 1665 кримінальних проваджень, розпочатих за цією статтею, до суду з обвинувальними актами передано лише 50 справ, тобто 3 %, у 2016 р. – 2, 6 %, за 10 місяців 2017 р. – 2,9 %.

Така кількість розкритих економічних злочинів дозволяє говорити про те, що дії правоохоронних органів, є нічим іншим як тиском на бізнес, стверджує міністр юстиції.

Обшуки із застосуванням силових підрозділів, які нерідко супроводжуються моральним, фізичним тиском на співробітників підприємства, вилученням серверів та іншого обладнання, особистих речей та подальшим блокуванням роботи є чи не найсильнішим методом тиску. Адже, при вилученні серверів підприємство ризикує втратити бухгалтерську документацію, виникають проблеми із реєстрацією податкових накладних та

своєчасною подачею звітності, існує висока ймовірність розголошення комерційної таємниці та іншої конфіденційної інформації. Зрештою – підприємство зазнає суттєвих репутаційних та іміджевих втрат.

При цьому у постраждалої сторони практично відсутні важелі для ефективного впливу на вчасне та об'єктивне розслідування. Як результат – зростаюча недовіра бізнесу до правоохоронних органів та погіршення інвестиційної привабливості країни.

Тиск на бізнес, вимагання хабарів, незаконні перевірки та обшуки, неправомірні, необґрунтовані претензії, іноді без рішення суду, вилучення серверів, зупинка роботи компаній – все це існує в Україні, але такого неможливо уявити в цивілізованій країні, стверджує виконавчий директор Спілки українських підприємців К. Глазкова.

Останнім часом все частіше на різних економічних форумах, конференціях, зустрічах піднімаються питання про силові операції на підприємствах.

Так, на конференції Grain Ukraine (7 липня 2017 р., м. Одеса) керівники найбільших портових операторів та агропромислових компаній звернулися з відкритим листом до Президента, глави Кабінету Міністрів, Генерального прокурора, міністра внутрішніх справ і голови СБУ з вимогою покласти край практиці рейдерських атак та силового тиску правоохоронних органів на бізнес. Заяву підтримали генеральний директор представництва Risoil S.A. в Україні і співвласник терміналу Risoil S.A. Ш. Хаджішвілі, генеральний директор ТІС А. Ставніцер, президент Української зернової асоціації (УЗА) М. Горбачов, акціонер корпорації «Сварог Вест Груп» А. Гордійчук, керівник Херсонського морського торгового порту А. Соколов та інші.

Як на цілком небезпечну тенденцію поширення випадків невмотивовано надмірного втручання силових структур

у діяльність бізнесу в умовах відсутності очевидних правопорушень наголошувалося під час зустрічі Президента України П. Порошенка і Прем'єр-міністра В. Гройсмана з представниками вітчизняного та іноземного бізнесу 14 вересня 2017 р. Бізнесменів обурює той факт, що будь-яка силова структура може увірватися зі зброєю в руках в кожен офіс.

Як стверджує керівник і редактор проекту Індекс моніторингу реформ (iMoRe) Т. Тищук, за даними опитувань іноземних інвесторів, репресивні дії правоохоронних органів – одна із ключових перепон, що заважають залученню капіталу в Україну. Зокрема, правоохоронні органи часто паралізують роботу підприємств, коли під час досудового розслідування проводять обшуки, вилучають техніку та документи. У 2016 р. Рада бізнес-омбудсмена отримала 172 скарги на дії силових органів, у першій половині 2017 р. – 107 скарг.

Про щотижневі обшуки у європейських компаній, скарги на дії СБУ, на українські суди заявив під час Київського міжнародного економічного форуму (5–6 жовтня 2017 р.) глава представництва ЄС в Україні Х. Мінгареллі. Ця причина, і на його думку, перешкоджає європейським інвестиціям в Україну.

Судячи з опитувань та суспільного резонансу, необґрунтовані неправомірні обшуки і арешти майна представниками силових структур на підприємствах України – це проблема, яка потребує негайного вирішення, стверджує директор Інституту ліберальної економіки П. Себастьянович. Причому, як висловився В. Гройсман, «атаки йдуть саме на зареєстровані і ритмічно працюючі підприємства, що регулярно платять податки».

Після вересневої зустрічі з бізнесом, Прем'єр декілька разів заявляв про неприпустимість «кошмарити» бізнес. Генеральний прокурор Ю. Луценко звертався до обласних прокурорів припинити силовий тиск на підприємців. Силовий міністр А. Аваков висловився ще радикальніше про те, що всі «економічні» силові підрозділи в СБУ, ГПУ, МВС і ДФС мають бути ліквідовані.

Зокрема, Генпрокурор, яких також брав участь у вересневій зустрічі з представниками

бізнесу, 5 жовтня 2017 р. у присутності бізнес-омбудсмена А. Шемети, представників Ради бізнес-омбудсмена та бізнес-асоціацій підписав лист-орієнтування щодо недопущення порушень прав суб'єктів господарювання. Генпрокурор зобов'язав свої підлеглих вжити додаткових координаційних заходів задля узгодження з керівниками правоохоронних органів порядку проведення окремих слідчих та процесуальних дій, які можуть обмежити права та інтереси суб'єктів господарювання приватного сектору.

Але, в юридичній спільноті розуміють, що слідчі під час обшуку не будуть керуватися листом, який не має юридичної сили та носить рекомендаційний характер. Для цього, на думку адвоката, партнера практики безпеки бізнесу Juscuti Д. Овчарова, необхідно конкретизувати права та обов'язки представників правоохоронних органів під час проведення обшуку, оскільки, інструменти, наявні в чинному Кримінальному процесуальному кодексі, недосконалі.

Ділове співтовариство впевнене, що закріплення відповідних положень листа-орієнтування Генеральної прокуратури у процесуальному законодавстві зробить механізми захисту бізнесу більш ефективними, зазначив президент Американської торговельної палати в Україні А. Гундер.

Для захисту бізнесу від безпідставного тиску з боку правоохоронних і контролюючих органів Кабінет Міністрів спільно з Міністерством юстиції, Міністерством внутрішніх справ, Офісом бізнес-омбудсмена та іншими відомствами розробив законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» (№ 7275, від 10.11.2017 р.), який Верховна Рада ухвалила 16 листопада 2017 р.

За словами Прем'єра, цей документ, який у народі дістав назву – «Маски-шоу стоп!», має дві основні мети – захистити чесний бізнес і покарати нелегальний.

Як підкреслив В. Гройсман, документувійшов в пакет законодавчих актів, ухвалення яких

сприятиме поживавленню ділової активності України, формуванню сприятливого ділового клімату, а відтак розвитку підприємництва, що дозволить досягти показників зростання економіки на рівні 5–7 %.

Наступним етапом, додав В. Гройсман, стане розгляд та ухвалення проекту закону про Службу фінансових розслідувань, подальші рішення по дерегуляції та прозорій приватизації, яка дозволить залучати інвестиції та створювати нові робочі місця.

7 грудня 2017 р. Закон № 2213-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування», підписаний Президентом П. Порошенком, набув чинності (крім норм щодо застосування під час судового розгляду відеозаписувальних технічних засобів, які набирають чинності з 1 січня 2019 р.).

Законом, зокрема, передбачено обов'язкову відеофіксацію проведення такої слідчої дії як обшук, а також під час розгляду клопотань слідчим суддею за виключенням вирішення питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. При цьому відеозапис, забезпечений слідчим, прокурором є невід'ємним додатком до протоколу обшуку.

Разом з тим передбачено право сторони захисту самостійно здійснювати відеофіксацію проведення обшуку. Водночас такі особи попереджаються про їх обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування без письмового дозволу слідчого, прокурора. Також передбачено кримінальну відповідальність за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування.

Крім того, особа, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, може користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення.

Для захисту учасників кримінального провадження від необґрунтованого вилучення документів та комп'ютерної техніки, сторона обвинувачення повинна обґрунтовувати необхідність вилучення оригіналів документів

або їхніх копій. При цьому забороняється вилучення електронних інформаційних систем та обов'язок сторони обвинувачення робити копії необхідної інформації без вилучення техніки, на якій вона зберігається, із залученням спеціаліста.

Особи, права яких обмежуються, отримують право оскаржувати бездіяльність слідчого та вносити клопотання про застосування розумних строків провадження. Разом з тим представники бізнесу отримують право на підтвердження реєстрації кримінальної справи протягом 24 годин з моменту внесення відомостей до реєстру досудових розслідувань.

Ще однією важливою новелою Закону є створення урядом комісії, до складу якої увійдуть правозахисники, представники бізнес-асоціацій та органів державної влади, яка розглядатиме завершені справи і даватиме оцінку законності діям правоохоронців щодо представників бізнесу.

На думку бізнес-асоціацій, представників ділових кіл, експертів, юристів, Закон є вкрай актуальним і спроможним стати ефективним кроком і інструментом на шляху покращення умов ведення бізнесу в Україні та роботи з інвесторами. Закріплення у законодавстві положень, які захистять бізнес від тиску правоохоронців під час проведення слідчих дій, є важливим кроком для створення належних умов для підприємництва.

Як наголосив міністр юстиції П. Петренко, основна ідея Закону – не у тому, щоб звузити права правоохоронців, а щоб забезпечити баланс між захистом прав бізнесу і дотриманням законодавства з боку правоохоронних органів, отримати ефективні розслідування правоохоронців з дотриманням прав бізнесу. Для цього дуже важливо, щоб всі прийняті зміни були імplementовані, додав міністр.

У свою чергу міністр внутрішніх справ А. Аваков, звертаючись до бізнесу, зазначив, що цей Закон перш за все, для нього. Якщо бізнес законно працює, сплачує податки, то МВС і Нацполіція буде оберігати і захищати його, неухильне виконуючи новий Закон в своїй діяльності.

ЗАКОН «МАСКИ-ШОУ СТОП!»:

ЯК ТЕПЕР ПРАЦЮВАТИМУТЬ ПРАВООХОРОНЦІ?

Твоя безпека
Твій захист
Твій сервіс

Візія: підвищення рівня захисту учасників кримінального провадження під час досудового розслідування

Розробники: МВС і Мін'юст за ініціативою Прем'єр-міністра

Як це працюватиме?

 <p>заявник може отримувати витяг з ЄРДР за його заявою/повідомленням про кримінальне правопорушення</p>	 <p>слідчий та прокурор зобов'язані надати такий витяг через 24 години з моменту внесення відомостей до реєстру</p>	 <p>особи щодо яких проводяться процесуальні дії мають право оскаржити рішення слідчого або прокурора</p>	 <p>обов'язкова фото- та відеофіксація обшуку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стороні захисту надано право самостійно здійснювати відеофіксацію; - особа має право користуватися допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення;
 <p>сторона обвинувачення зобов'язана обґрунтовувати необхідність вилучення оригіналів документів або їхніх копій, які необхідно робити із залученням спеціаліста</p>	 <p>забороняється вилучення електронних інформаційних систем</p>	 <p>дані досудового розслідування дозволяється розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора</p>	 <p>посилено кримінальну відповідальність за незаконне розголошення даних досудового слідства</p>

[http://mvs.gov.ua/upload/image/selektor \(1\).jpg](http://mvs.gov.ua/upload/image/selektor (1).jpg)

Голова Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності А. Кожем'якін також впевнений, що цей Закон дозволить більш ефективно захищати права підприємців від тиску силовиків.

Президент УСПП, голова Антикризисної ради громадських організацій А. Кінах в свою чергу зазначив, що прийняття цього Закону дозволить створити більш цивілізовані умови для ведення бізнесу в Україні, що важливо і з точки зору припливу інвестицій, адже незахищеність прав власника та інвестора надзвичайно шкодить розвитку ділового клімату.

Так, за критерієм «захист прав власності» дослідження Всесвітнього економічного форуму, Україна посідає 128 місце серед 137 досліджуваних. За словами президента УСПП, високий рівень корупції, нерідкі випадки необґрунтованих обшуків, «маски-шоу», рейдерства і т. д. повільно знищують бізнес й інвестиційний клімат.

На жаль, зараз підприємець часто розглядається як потенційний «злочинець», а

не внутрішній інвестор, який сприяє створенню нових робочих місць і збільшенню доходів бюджету, додав А. Кінах.

Народний депутат, заступник лідера РПЛ з економічної політики В. Галасюк переконаний, що цей Закон запобігатиме випадкам незаконного тиску на український та іноземний бізнес силовими структурами та державою не в окремих випадках, а назавжди.

Прийнятий нового Закону – це суттєвий крок вперед на шляху побудови сприятливого ділового клімату в Україні, підкреслила виконавчий директор Європейської бізнес-асоціації Г. Дерев'яно. За її словами, цей документ став логічним продовженням діалогу влади і бізнесу, і увібрав пропозиції ділових кіл, озвучені у вересні під час великої наради за участю Президента, Прем'єр-міністра, народних депутатів і керівництва ГПУ.

Разом з тим, вона впевнена, що цей крок потрібно довести до логічного кінця – не тільки прийняти, а й проконтролювати його сумлінне виконання.

Таку ж думку висловили і менеджер комітетів Європейської бізнес-асоціації І. Гоцик, і директор Спілки малих, середніх і приватизованих підприємств В. Биковець, підкресливши достатньо швидко, впродовж, можливо, декількох тижнів, прийняття Закону, а також готовність та підтримку з боку уряду вирішувати ці проблеми, як сприятливе ставлення влади до підприємців.

Слід зазначити, що цей Закон спрямовано не проти правоохоронців, він має відновити довіру до них і дасть змогу вітчизняному бізнесу бути впевненим, що сумлінна робота і навіть наявність підозри не стане підставою для блокування роботи і тим більше вимагання грошей, коли йдеться про ті чи інші процесуальні дії. Це така собі міні-реформа кримінального судочинства, адже завдяки йому зміниться філософія спілкування громадянина, підприємця із правоохоронними органами, переконаний народний депутат Ю. Мірошніченко.

У той же час виконавчий директор Transparency International Я. Юрчишин зазначив, що паралельно потрібно вирішити питання концентрації боротьби з економічними злочинами в одному органі, тоді як сьогодні повноваження розслідувати економічні правопорушення мають відразу три правоохоронних органи – Національна поліція, прокуратура і Служба безпеки. На його думку, розслідування економічних злочинів слід віддати одному органу – Службі фінансових розслідувань, в якому повинна бути сильна аналітична складова.

Підтримуючи прийняття Закону, що унеможливить «маски-шоу» силовиків, запорізький обласний союз промисловців і підприємців (роботодавців) «Потенціал», особливо представники малого та середнього бізнесу, разом з тим, також чекають наступного кроку в контексті захисту бізнесу – створення Служби фінансових розслідувань.

Начальник головного територіального управління юстиції у Тернопільській області Е. Кольцов переконаний, що на цей Закон всі підприємці чекали з початку незалежності нашої країни. Є бізнес більш успішний, є менш

успішний, а отже, існує і нездорова конкуренція. Нечесні на руку ділки мали можливість використовувати свої корупційні зв'язки, організувати кримінальне провадження і таким чином вбивати бізнес свого конкурента. Тепер, Е. Кольцов впевнений, що ера «маски-шоу» на території нашої держави буде закінчена.

Але, позитивний на перший погляд Закон усе ж таки не позбавлений лазівок для слідства, які дають змогу якщо не обійти, то обережно прослизнути повз установлені процедури.

Юрист «Публічного аудиту» В. Тарчинський переконаний, що називати новий Закон «протидією тиску на бізнес» у повній мірі неможливо.

Ухвалення Закону, який спрямований на захист бізнесу від тиску силовиків, тільки один з необхідних кроків уряду назустріч підприємцям. Але цього недостатньо, Україні потрібен механізм ефективного розвитку економіки. Зокрема, на думку народного депутата групи «Партія «Відродження» А. Шипка, головним завданням уряду є не просто захист бізнесу і зменшення тиску силовиків на підприємців, а розробка прозорої системи ведення бізнесу, розробка зрозумілої простої фіскальної політики для бізнесу.

Прийнятий Закон є хоч і необхідною, проте запізненою і до того ж недосконалою реакцією на проблему, вважає народний депутат, член парламентської фракції «Об'єднання «Самопоміч» Р. Семенуха. Зрештою, ухвалення одного Закону ситуацію кардинально не змінять. Зокрема, депутат звертає увагу на не збалансовану процедуру та перелік випадків, за яких є можливим вилучення техніки і обладнання під час обшуку, які можуть бути використані для зловживань недобросовісними правоохоронцями.

У бізнес-середовищі також критикують новий документ за норму, яка дозволяє силовикам вилучати електронні інформаційні системи, якщо є необхідність провести експертне дослідження (наголошують, що тільки так і пояснюють те, що потрібно винести техніку, а не скопіювати необхідні документи). Це підкреслюють, зокрема, в Інтернет Асоціації України (ІНАУ).

Підприємці підкреслюють, що зазвичай вилучення техніки пояснюють саме необхідністю провести експертне дослідження, ніби існують інші формальні підстави вилучення серверів, ніж проведення дослідження.

Проблема тиску правоохоронних органів на бізнес кричуща, але вона не може бути вирішена лише прийняттям змін в порядок обшуку, заявила кримінолог Г. Малаяр. На її переконання, врегулювання процесу обшуку не змінить доволі ганебну ситуацію, що склалась у відносинах бізнесу та правоохоронних органів.

Якби в органах працювали порядні та добросовісні професіонали, жодних «маскишоу» не було б навіть із таким законодавством, яке є нині, тому потрібно дивитися глибше й змінювати систему та людей, які ці обшуки здійснюють, а не безкінечно кроїти законодавство, додала експерт.

Проблеми, які намагається вирішити новий Закон, уже неодноразово намагалися врегулювати на рівні різних листів-орієнтувань, підсумків зустрічей Президента та Прем'єр-міністра з представниками бізнесу, рекомендацій бізнес-омбудсмена. Проте реальний вплив таких рішень на практику тиску на бізнес і невмотивоване використання силових дій під час обшуків був досить сумнівним. Тепер ці зміни внесли на рівні Закону. Якщо й це не спрацює, то що тоді залишиться в арсеналі влади – закон «про подвійний захист бізнесу», зміни до Конституції, резолюції Ради Безпеки ООН? Треба розуміти головне, що проблема криється в практиці застосування норм і рекомендацій, тому передусім керівникам правоохоронних органів потрібно працювати з персоналом і створювати нову філософію, а не ініціювати нові закони, переконаний адвокат, старший юрист практики захисту бізнесу та кримінального права ЄПАП Україна О. Стасюк.

Такої ж думки і керуючий партнер юридичної компанії «Юскутум» А. Афян. Закон – це певні процесуальні заходи стримування, але вони не будуть працювати, поки правоохоронна система не буде докорінно реформована, зазначив адвокат.

Наголошує на прогалини у прийнятому Законі і представник юридичної фірми

«Астерс» Н. Мисник. Зокрема, на її думку, незважаючи на всю прогресивність нового Закону, невирішеним, наприклад, залишилося питання відповідальності правоохоронців за матеріальну та моральну шкоду, заподіяну під час обшуку. Зараз співробітники правоохоронних органів не несуть персональної матеріальної відповідальності. Будь-яка шкода, заподіяна ними в процесі обшуку, компенсує держава за рішенням суду. А, як відомо, отримати будь-які кошти з державного бюджету зараз вельми проблематично.

Про відсутність персональної відповідальності силовиків за тиск на бізнес говорить і голова Всеукраїнського об'єднання підприємців «Нова формація» В. Кредисов.

Положення Закону безумовно є прогресивними, бо зменшують можливості для зловживань з боку органів правопорядку, стверджує заступник голови правління Центру політико-правових реформ Р. Куйбіда. Водночас, непередбачувані наслідки може мати положення нового Закону, що існування нескасованої постанови про закриття справи є перешкодою для нового розслідування у цій справі. Це сприятиме поширенню безкарності і несе великі корупційні ризики, адже органи влади цим можуть зловживати – один раз закрити провадження, щоб допомогти особі уникнути відповідальності і назавжди позбавити доступу потерпілих до правосуддя, вважає експерт.

Роками у країні велися провадження відносно осіб та проводилися слідчі дії відносно майна осіб, які не визнавалися та не наділялися стороною обвинуваченням ніяким статусом. Таке положення речей було дуже зручним для обвинувачення, враховуючи те, що останні могли роками не надавати особі жодного статусу, який би надав їй суттєві права на захист. Введення нового суб'єкта – інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування суб'єкта, на думку адвоката С. Мироненка, є важливим зрушенням. Однак, нажаль, цього нового суб'єкта не наділили майже ніякими правами, які б гарантували останньому право на захист від незаконного кримінального переслідування.

Зокрема, йому не надано пряме право заявляти клопотання в порядку ст. 220 КПК України та не надано право в порядку ст. 221 КПК України на ознайомлення із матеріалами кримінального провадження, які прямо стосуються його прав та обов'язків, що фактично позбавляє таку особу можливості реалізувати право на захист від незаконного кримінального переслідування.

Проте, бізнес – теж не святий. В Україні до 51 % бізнесу перебуває в тіні, тобто уникає сплати податків. Тому, в Спільці українських підприємців переконані, що мають бути жорсткіші покарання за ухилення від сплати податків і водночас спрощення умов для підприємців. Тобто, не платити і не працювати прозоро має бути неможливо. З іншого боку, треба створювати комфортні умови для розвитку бізнесу, переконана виконавчий директор СУП. К. Глазкова.

Немає білого бізнесу і чорних силовиків. Якщо бізнес порушує закон, правоохоронні органи повинні працювати, запевняє Ю. Луценко. Але якщо є претензії неможна зупинити роботу компанії, бо це так само робочі місця, люди. З підприємцями треба говорити економічною мовою, а не мовою примусів і обшуків, додає К. Глазкова

Слід зазначити, що з метою підвищення правової свідомості українців та інформування громадян щодо механізмів захисту їхніх прав у повсякденному житті у правовий спосіб, П. Порошенко затвердив просвітницький проект «Я маю право» Міністерства юстиції, Міжнародного фонду «Відродження» та програми USAID «Нове Правосуддя», який розпочнеться в Україні у 2018 р.

У рамках проекту відбуватиметься інформування громадян та надання практичних рекомендацій щодо захисту прав за найбільш актуальними напрямками, зокрема, АгроРейдериСтоп – захист прав аграріїв шляхом створення антирейдерських аграрних штабів по всій Україні; МаскиШоуСтоп – захист прав підприємців шляхом прийняття Закону щодо запобігання тиску правоохоронних органів на бізнес та інші. Поширення правових знань у рамках проекту сприятиме залученню громадян до правової активності та правосвідомої поведінки.

Зрештою, скільки б законів із гучними назвами «про покращення інвестиційного клімату» ми не прийняли, і як би високо Україна не піднімалася у рейтингу Doing Business (у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business-2018 Україна посіла 76 місце із 190 країн, поліпшивши торішній результат на чотири позиції), кінцевий успіх полягає в першу чергу у концептуальній зміні ставлення до бізнесу як до основи функціонування успішної держави.

Отже, ділова спільнота переконана – прийняття даного Закону, який хоч і має певні недоліки, дозволить створити більш цивілізовані умови для ведення бізнесу в Україні, що важливо і з точки зору притоку інвестицій. Незахищеність прав власника та інвестора надзвичайно шкодить розвитку ділового клімату (*Стаття підготовлена з використанням інформації таких джерел: офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>); Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>); сайт Міністерства юстиції України (<https://minjust.gov.ua>); сайт Міністерства внутрішніх справ України (<http://mvs.gov.ua>); сайт Юридичної компанії «PRIKHODKO&PARTNERS» (<http://prikhodko.com.ua/ua/>); сайт Радіо Свобода (<http://www.radiosvoboda.org>); сайт «Лівий берег» (<https://ukr.lb.ua>); Європейська правда (<http://www.eurointegration.com.ua>); сайт аналітичної платформи VoxUkraine (<https://voxukraine.org/uk/>); сайт «Україна Молода» (<http://www.umoloda.kiev.ua>); сайт «Українська правда» (<http://www.pravda.com.ua>); Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>); «Слово і Діло» (<http://www.slovoidilo.ua>); юридичний інтернет-ресурс «Протокол» (<http://protokol.com.ua/ua/>); суспільно-політичний портал Depo.ua (<https://www.depo.ua>); сайт Голос столиці (<https://gs.fm>); сайт «Потенціал» (ЗОСППР «Потенціал») (<http://www.potencial.org.ua>); портал «Тернопіль» (<http://ternopil.te.ua>); сайт партії «Відродження» (<http://vidrodzhennya.org.ua>); сайт ЛІГА:ЗАКОН (<http://www.ligazakon.ua/ua/>); сайт Центру політико-правових реформ (<http://pravo.org.ua>); газета Сьогодні (<http://ukr.segodayna.ua>).*

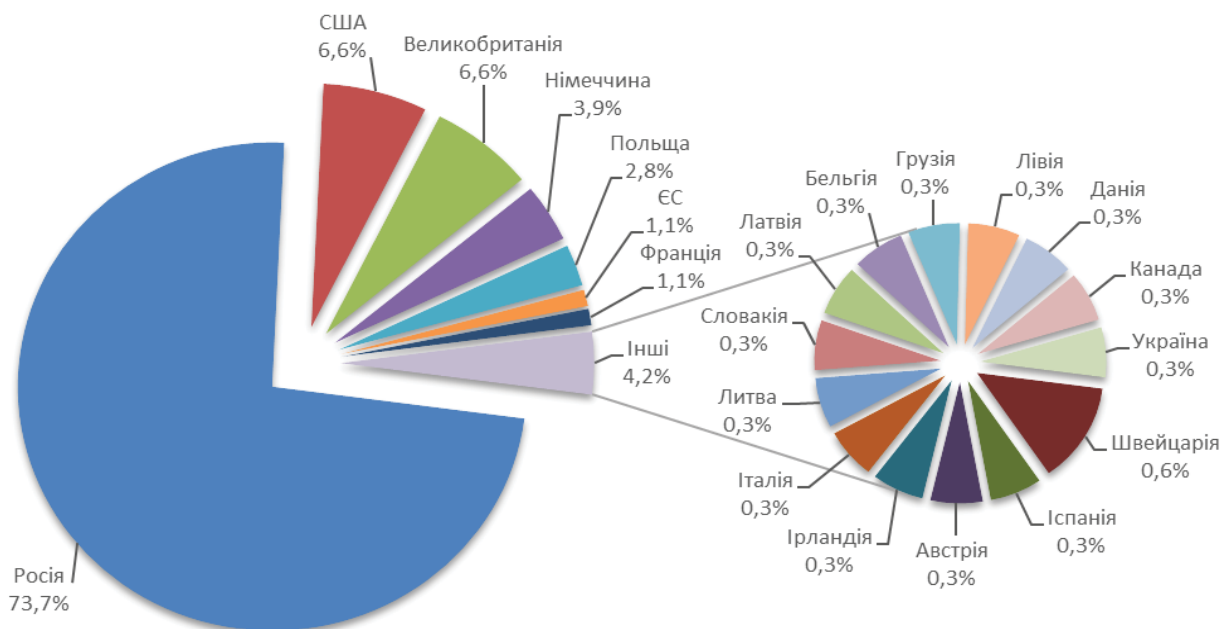

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА МІСЯЦЯ

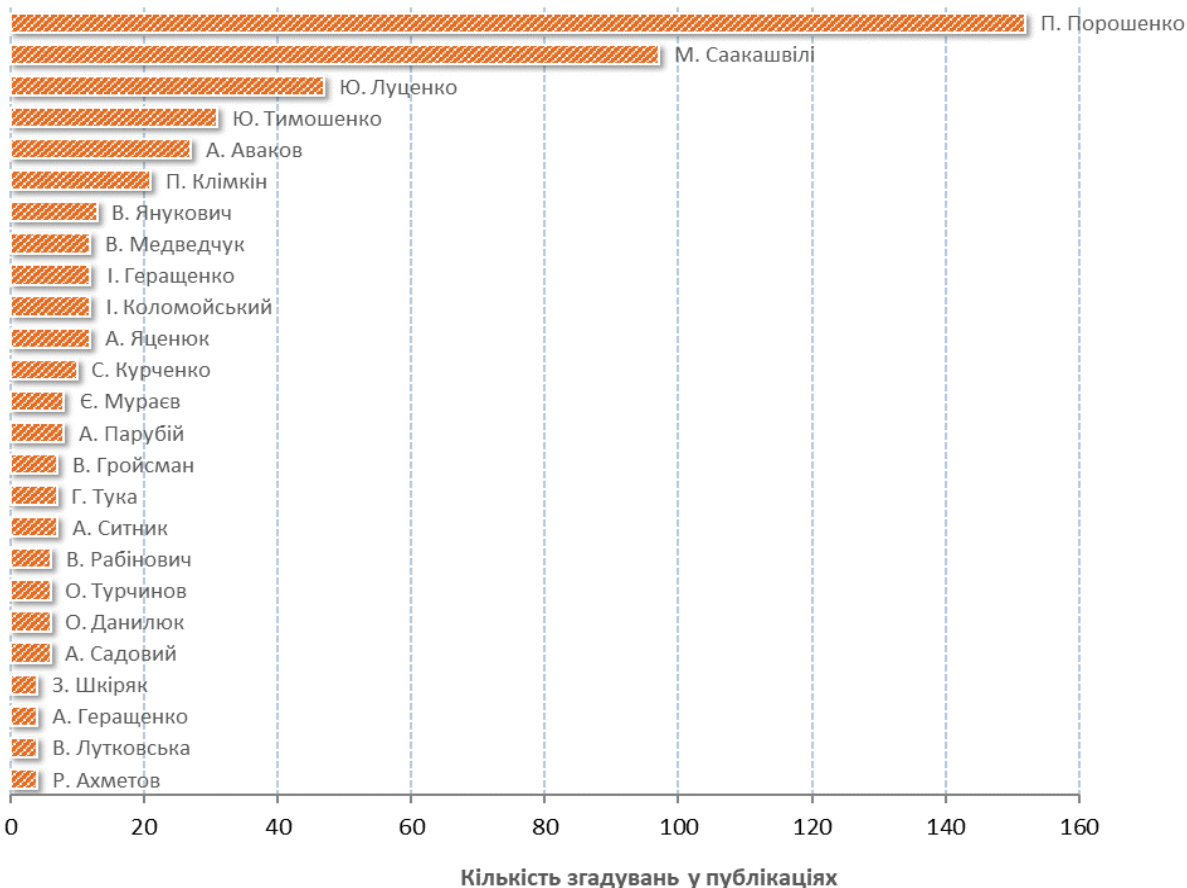
Україна у фокусі іноземних ЗМІ (грудень 2017 р.)

Основні тенденції висвітлення української тематики у іноземних ЗМІ

Співвідношення кількості публікацій по світу

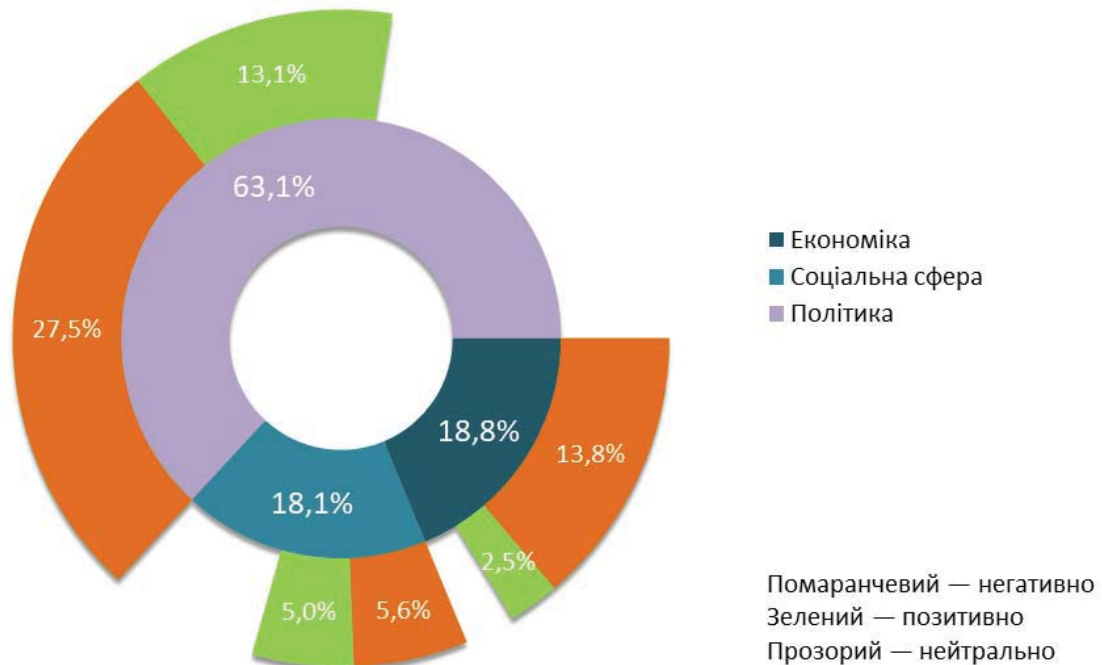
Персоналії в зарубіжних ЗМІ

Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

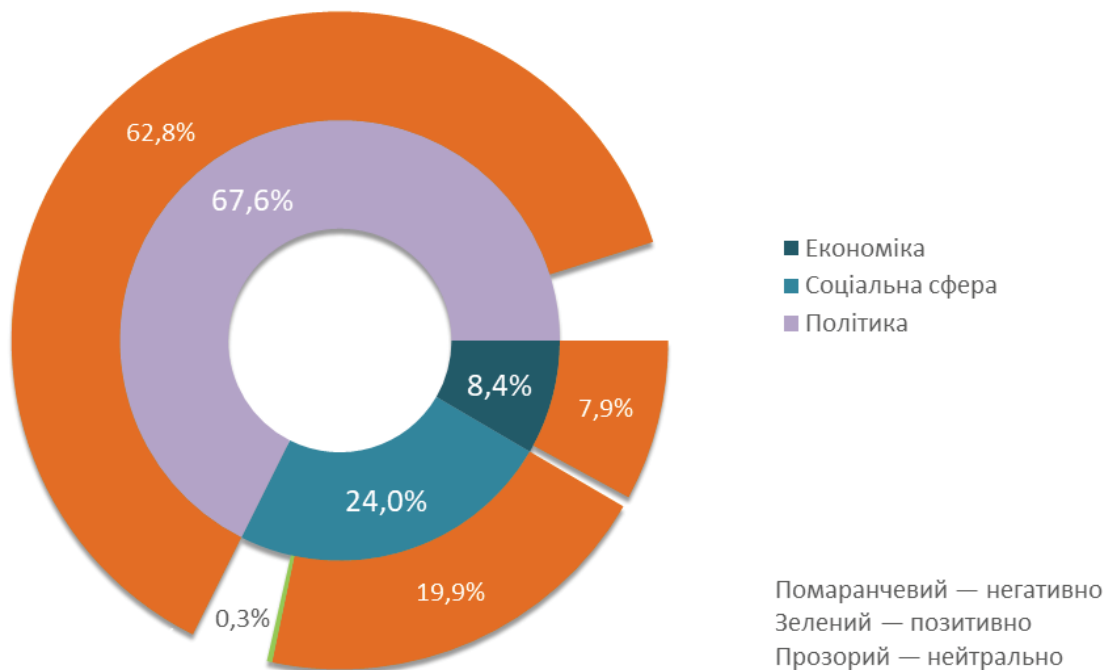
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

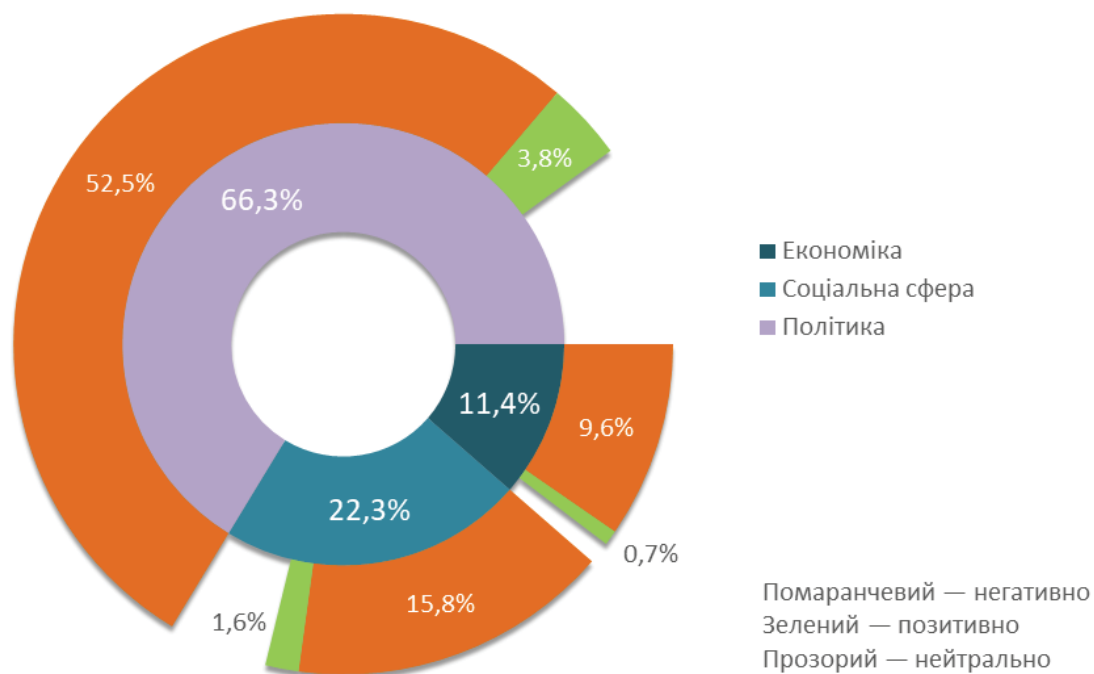
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

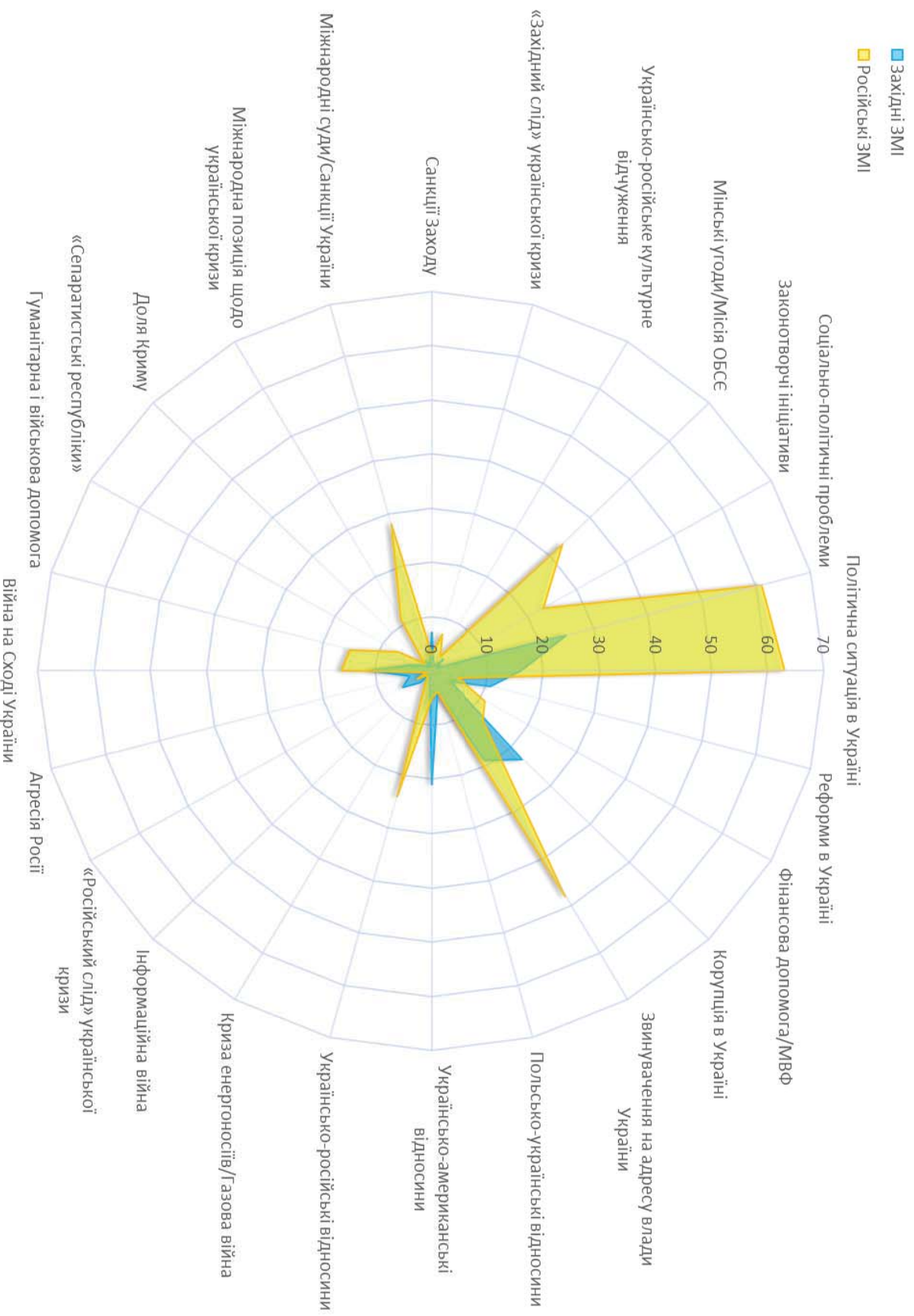
Оціночний розподіл за сферами діяльності

Оціночний розподіл за сферами діяльності

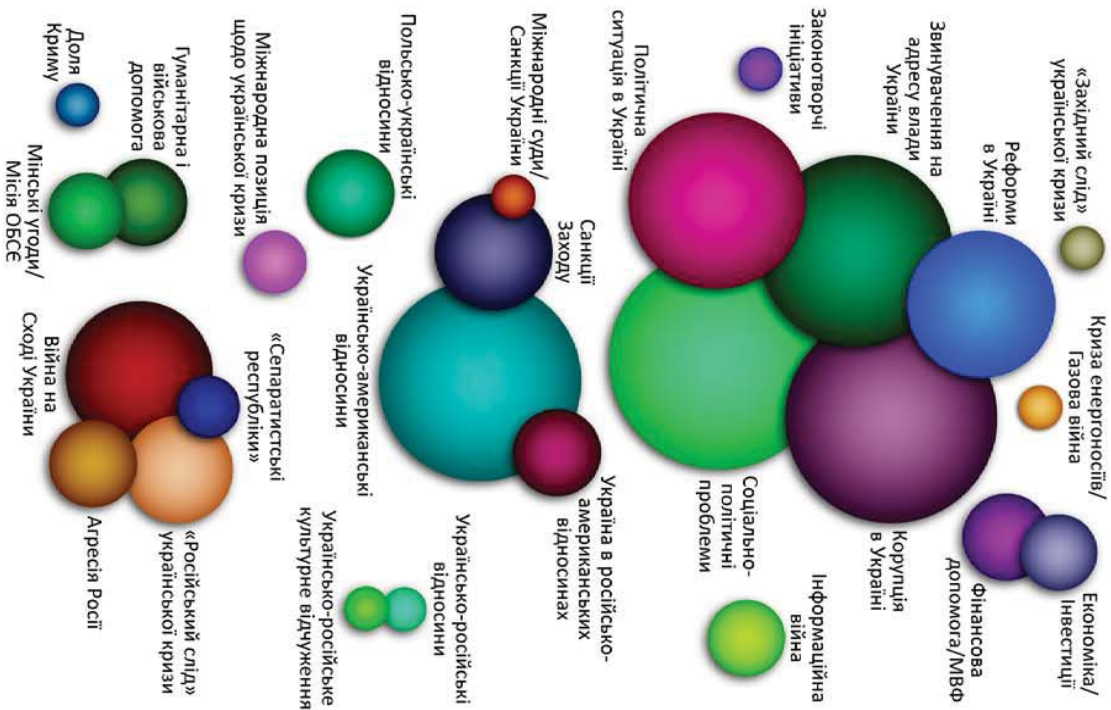

Співвідношення ключових тем у західних та російських ЗМІ

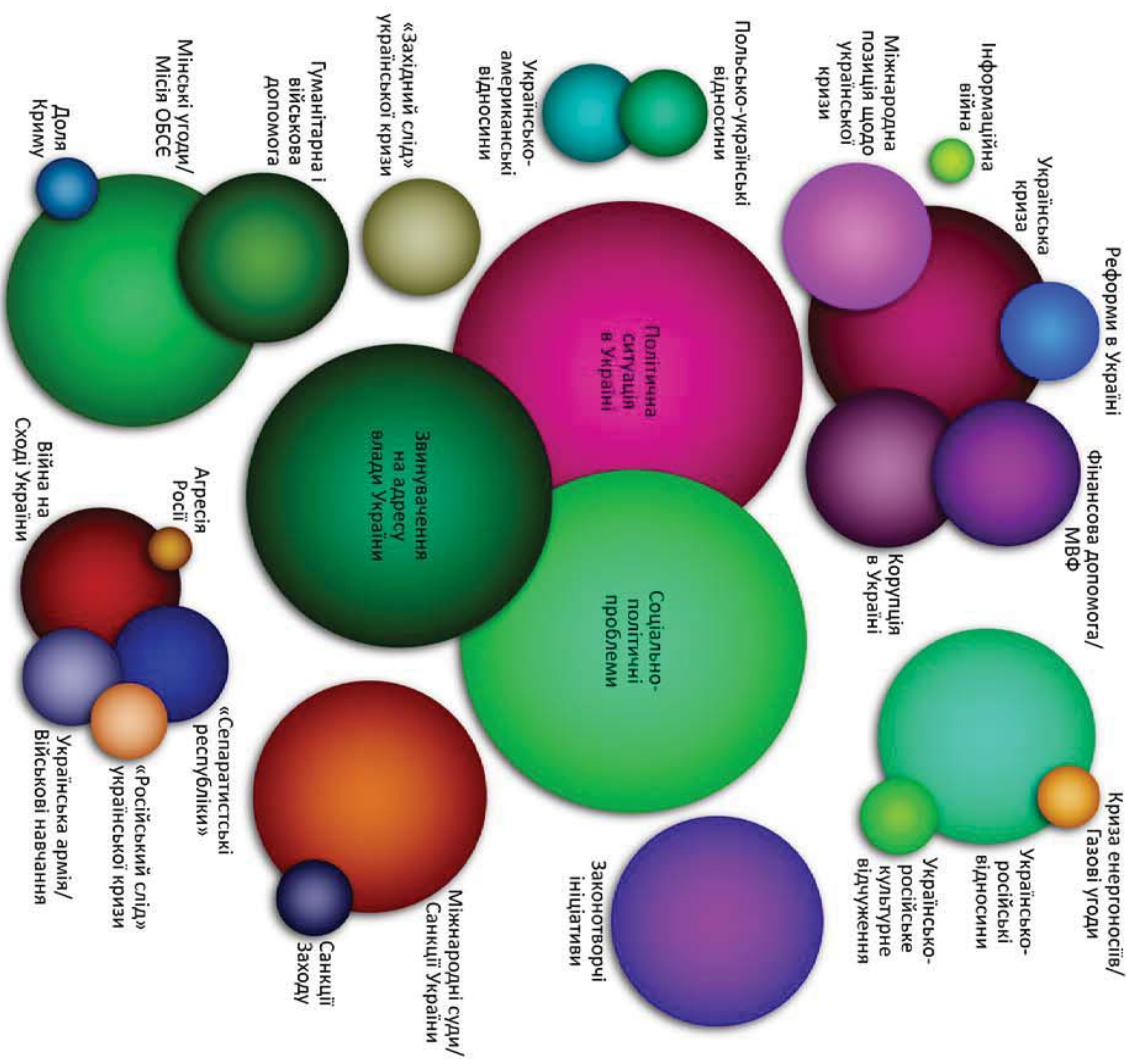

Західні ЗМІ

Російські ЗМІ

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ І ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства

Податки та збори

Податок на додану вартість

Закон України від 07.12.2017 № 2245-VIII

Цей Закон виклав у новій редакції п. 201.16 ПКУ, згідно з якою реєстрація податкової накладної в Реєстрі може бути зупинена в порядку, визначеному КМУ. Отже, до того моменту, поки КМУ не затвердить відповідний порядок, зупинення реєстрації податкових накладних відбудуватись не буде. Вказаний Закон в частині встановлення «нової» процедури зупинення реєстрації податкових накладних набрав чинності 31.12.2017.

Повідомлення ДФС від 05.01.2018

Податкові накладні, реєстрацію яких зупинено з 01.12.2017 до дня набрання чинності Законом № 2245 (з 01.12.2017 по 30.12.2017 включно) та щодо яких після 01.12.2017 подані пояснення і копії документів, реєструються у Реєстрі у порядку, що діяв до набрання чинності Законом № 2245 (до 31.12.2017).

Запитання-відповідь, розміщені на ЗІР в категорії 101.17

Чинним законодавством не передбачено виправлення помилок у Таблиці або Повідомленні щодо подачі документів про підтвердження реальності здійснення операцій по відмовленим податковим накладним. Однак платник, після прийняття рішення Комісією ДФС про неврахування Таблиці, має право надіслати нову Таблицю з актуальними даними.

Податок на прибуток

Закон України від 07.12.2017 № 2245-VIII

З 01.01.2018 обов'язок щодо нарахування та сплати авансового внеску з податку на прибуток при виплаті дивідендів покладається на будь-

якого резидента – емітента корпоративних прав, крім платників єдиного податку.

Новина від медіа-центру ДФС від 04.01.2017

ДФСУ опублікувала інфографіку, в якій відображено головні зміни у трансфертному ціноутворенні в 2018 році.

Податок на доходи фізичних осіб

ІПК ДФС від 20.12.2017 № 3059/6/99-99-13-02-03-15/ІПК

Оскільки працедавцем при застосуванні вахтового методу роботи планується надавати своїм працівникам безоплатно послуги з перевезення від пункту збору до місця роботи і назад, то з метою оподаткування вартість такої послуги включається до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку як додаткове благо і оподатковується податком на доходи фізичних осіб на загальних підставах.

Державна допомога, ЄСВ

ІПК ДФС від 18.12.2017 № 3031/6/99-99-13-02-03-15/ІПК

ДФС зауважила, що якщо працівник працює неповний робочий день і його зарплата не перевищує мінімальну, сума ЄСВ розраховується як добуток МЗП і ставки ЄСВ.

Крім цього податківці відмітили, що сума допомоги по догляду за дитиною до досягнення 3-річного віку не є базою нарахування ЄСВ.

Державне регулювання
Перевірки, контроль, штрафи

Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII

Мораторій на проведення органами державного нагляду (контролю) планових заходів зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності продовжено до 31 грудня 2018 року.

Лист ДФС від 29.12.2017
№ 3246/6/99-95-42-03-15/ПК

За порушення термінів реєстрації ПН/РК у ЄРПН або у разі її відсутності штрафні санкції, визначені ПКУ, не застосовуються винятково до ПН, що не видаються отримувачу (покупцю) та складені на постачання товарів/послуг, які звільнені від оподаткування та оподаткування за нульовою ставкою.

Наказ Мінсоцполітики
від 18.08.2017 № 1338

Затверджено форми документів, якими оформлюються результати перевірок за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, зайнятість та працевлаштування інвалідів.

Галузі та сфери діяльності
Транспортні та експедиторські послуги

Постанова КМУ
від 10.11.2017 № 883

З 01.01.2018 зменшена максимально дозволена швидкість в населених пунктах з 60 до 50 км/год.

Будівництво

ПК ДФСУ від 12.12.2017
№ 2937/6/99-99-15-02-02-15/ПК

Операція з постачання послуг із спорудження житла для будівельної організації є першою поставкою житла і така операція є об'єктом оподаткування ПДВ та оподатковується ПДВ за ставкою 20% незалежно від того, матеріали замовника чи підрядника використані для будівництва.

Об'єкти правовідносин
Земля

Наказ Мінфіну
від 15.11.2017 № 943

Із 01.01.2018 в державному секторі діє затверджене наказом Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 136 «Біологічні активи». Документ

визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи, пов'язані із сільгоспдіяльністю, і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільгосппродукцію та розкриття у фінансовій звітності інформації про них.

Запитання – відповідь,
розміщені на ЗІР в категорії 112.04

ФОП – платники єдиного податку не є платниками земельного податку за земельні ділянки, що використовуються ними для провадження господарської діяльності. При цьому вони подають до контролюючих органів за місцезнаходженням ділянок копії правовстановлюючих документів на земельні ділянки.

ПК ДФСУ від 20.12.2017
№ 3057/6/99-99-12-02-03-15/ПК

Для обґрунтування підстав подання уточнюючого розрахунку з орендної плати за земельні ділянки комунальної власності платник має звернутися до орендодавця щодо затвердження результатів землепорядних робіт, зокрема – стосовно зміни коефіцієнтів функціонального використання земельних ділянок. Для обчислення податкових зобов'язань з плати за землю платник має застосовувати нормативну грошову оцінку (одним із елементів якої є коефіцієнт функціонального використання), яка набрала чинності на підставі технічної документації, затвердженої рішенням органу місцевого самоврядування.

Закон України
від 07.12.2017 № 2245-VIII

Щодо плати за землю Закон, який набрав чинності в цій частині з 01.01. 2018, містить наступні новели.

ДФСУ не пізніше 15 липня поточного року оприлюднюватиме на своєму офіційному веб-сайті зведену інформацію про розмір та дату встановлення ставок земельного податку на відповідних територіях, а також нормативну грошову оцінку земель. Платники плати за землю можуть використовувати таку зведену інформацію. При цьому вони звільняються від

відповідальності в разі, якщо у такій інформації виявлено розбіжності між даними податківців і даними офіційно оприлюдненого рішення про встановлення плати за землю.

Крім того, якщо податковий орган у встановлений строк не направив фізичній особі повідомлення-рішення з плати за землю, то така особа звільняється від відповідальності за її несвоєчасну сплату.

***Запитання – відповідь,
розміщені на ЗІР в категорії 104.05***

ФОП на загальній системі оподаткування не має права включити до складу своїх витрат суму сплаченого земельного податку за земельну ділянку під приміщенням, яке використовується при здійсненні підприємницької діяльності.

Конкуренція

***Рекомендації АМКУ
від 26.12.2017 № 32-рк***

АМКУ надав ПАТ «Укрзалізниця» обов'язкові для розгляду рекомендації щодо затвердження та розміщення на офіційному веб-сайті порядку здійснення заходів з надання послуги постачальникам електричної енергії за нерегульованим тарифом з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами, що належать останньому.

***Постанова ВГСУ
від 14.12.2017 № 910/6373/17***

ВГСУ став на бік ПАТ «Київенерго», скасовуючи штраф (майже 18 млн грн), накладений органом АМКУ, за зловживання монопольним становищем (частка на ринку -100%). Суд підкреслив недопустимість суто формального визначення територіальних та часових меж ринку, яке призвело до помилкового висновку про частку підприємства на ринку.

***Рішення Київського обласного
територіального відділення АМКУ
від 27.12.2017 № 61***

Органом АМКУ накладено штраф у розмірі 68 тис. грн на ТОВ «Інвестбудгаличина» (балансоутримувач житлового будинку) за

зловживання монопольним (домінуючим) становищем. Зловживання полягало у встановленні невинновано різних розмірів платежів для окремих суб'єктів господарювання, які надають/планують надавати телекомунікаційні послуги мешканцям будинку.

Праця

***Ухвала ВССУ від 08.11.2017
по справі № 305/552/16-ц***

ВССУ нагадав, що працівник може оскаржити своє звільнення в місячний строк з дня вручення відповідного наказу або трудової книжки. При цьому норми ЦК України про позовну давність на трудові відносини не поширюються.

***Ухвала ВССУ від 13.12.2017
по справі № 487/5640/16-ц***

На думку ВССУ, поломка громадського транспорту не може вважатись непереборною обставиною, що виключає вину працівника у допущенні систематичного порушення трудової дисципліни (запізнення на роботу). У зв'язку з цим, роботодавець правомірно притягував такого працівника до дисциплінарної відповідальності за відсутність на роботі у робочий час.

***Наказ Мінсоцполітики
від 20.09.2017 № 1504***

Роботодавцям та працівникам підприємств, які здійснюють діяльність, пов'язану зі зберіганням та переробкою зерна необхідно переглянути та затвердити локальні акти підприємств, інструкції з охорони праці, провести навчання, інструктажі, розробити нові карти (паспорт) технологічних процесів з урахуванням вимог Правил охорони праці для працівників, зайнятих на роботах зі зберігання та переробки зерна.

***Роз'яснення Управління Мінсоцполітики
в Черкаській обл,
опубліковане прес-службою 26.12.2017***

Надано роз'яснення щодо порядку застосування списків виробництв, робіт,

професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Максимальний розмір ЗП, на яку нараховується ЄСВ

55 845,00 грн

З 01.01.2018 максимальна сума зарплати (доходу), на яку нараховується єдиний внесок, складе 15 розмірів мінімальної зарплати замість колишніх 25 розмірів

прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Якщо виходити з розміру мінзарплати з 01.01.2018 в сумі 3723 грн, то, відповідно, максимальна величина буде дорівнює 55 845 грн (3723 грн x 15).

Податкова соціальна пільга

881,00 грн

Базовий розмір ПСП у 2018 становитиме 881,00 грн.

КАЛЕНДАР ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ НА 2018 РІК

Кінцевий термін*	Період сплати та звітності, сума		
	Єдиний податок		ЄСВ для спрощенців, 22% від МЗП
	1-ша або 2-га група (сума при максимальній ставці)	3 група	
19.01.18	Сплата за січень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	-
19.02.18	Сплата за лютий (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	-
16.03.18	Сплата за березень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	-
19.04.18	Сплата за квітень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	Сплата за I кв. (2457.18 грн.)
10.05.18	-	Звіт за I кв.	-
18.05.18	Сплата за травень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	Сплата за I кв.	-
15.06.18	Сплата за червень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	-
19.07.18	Сплата за липень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	Сплата за II кв. (2457.18 грн.)
09.08.18	-	Звіт за півріччя	-
19.08.18	Сплата за серпень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	Сплата за II кв.	-
20.09.18	Сплата за вересень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	-
19.10.18	Сплата за жовтень (372.30 грн. або 744.60 грн.)	-	Сплата за III кв. (2457.18 грн.)
09.11.18	-	Звіт за III кв.	-
16.11.18	Сплата за листопад (372.30 грн. або 744.60 грн.)	Сплата за III кв.	-
20.12.18	Сплата за грудень (372.30 грн. або 744.601 грн.)	-	-
18.01.19	-	-	Сплата за IV кв. (2457.18 грн.)
11.02.19	-	Звіт за рік	Звіт за рік
15.02.19	-	Сплата за IV кв.	-
01.03.19	Звіт за рік	-	-

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Інтелектуальна власність»

Про автора: Ірина Абдуліна, головний редактор журналу «Інтелектуальна власність в Україні», м. Київ

Захист прав в Інтернеті – 2017: Позитиви та ризики

Завершується 2017 рік, в якому відбулося багато змін та нововведень у сфері захисту прав у мережі Інтернет, серед яких: прийняття Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», яким були внесені зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права», введення в дію рішення РНБО про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) згідно із Указом Президента України № 133/2017 від 15 травня 2017 року, прийняття трьох процесуальних кодексів у новій редакції.

Тож, у квітні цього року набули чинності зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до яких було закріплено процедуру припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет. У законі визначено, хто вважається власником веб-сайту, чії дані обов'язково мають розміщуватися в службі WHOIS для того, щоб в подальшому можна було звертатися з претензією про факт неправомірного розміщення контенту.

Як діє закон на практиці, ми поцікавилися у практикуючого у цій сфері адвоката Олександра Рябця: На практиці розміщення достовірної інформації про власника веб-сайту на самих веб-сайтах є скоріше виключенням, ніж нормою, і правовласники й надалі залишаються незахищеними, оскільки часто неможливо з'ясувати, кому ж конкретно направляти претензію. На адресу електронної пошти, що зазначена на веб-сайтах, надсилати претензію немає сенсу, оскільки вона не відповідає вимогам Закону України «Про авторське право і суміжні права». Заява про припинення порушення повинна містити

достовірну інформацію про наявність у заявника майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт авторського права і (або) суміжних прав, зазначених у відповідній заяві. Цей пункт нівелює один із головних стовпів авторського права, а саме: «авторське право існує з моменту створення відповідного об'єкта і його реєстрація не є обов'язковою» та надає площину для зловживань і маніпуляцій, відмов з боку власників веб-сайтів.

Тобто, вважає адвокат, – для більш ефективної боротьби з нелегальним контентом автори будуть змушені здійснювати формальні процедури щодо реєстрації авторського права. На жаль, на сьогоднішній момент, строк проведення такої процедури в Мінекономрозвитку дуже рідко відповідає строкам, що нормативно встановлені. До того ж, ця процедура потребує додаткових витрат на оплату адміністративних зборів та послуг патентних повірених, юристів чи адвокатів.

Хоча допомогти автору з реєстрацією твору може і патентний повірений, і юрист, та, власне, він може зробити це і самостійно, проте згідно з існуючою на сьогодні затвердженою Законом процедурою заявник звертається із заявою про припинення порушення виключно за представництвом адвоката.

З одного боку, це підвищить рівень якості захисту прав автора, а з другого – підвищує вартість цієї процедури і вона в свою чергу стає менш доступною для авторів.

Згідно із новою редакцією Господарського процесуального кодексу України (ст. 20) Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядатиме справи як суд першої інстанції у спорах щодо авторських прав та суміжних прав, в тому числі у спорах щодо колективного управління цими правами. На думку Олександра Рябця, початок роботи цього суду принесе як плюси, так і мінуси. Безперечно, головною

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

перевагою буде єдина судова практика, швидкість та оперативність розгляду спорів, пов'язаних з порушенням права інтелектуальної власності, висококваліфікованими суддями відповідної спеціалізації. Проте найважливішим його недоліком, констатує Олександр, є територіальна віддаленість суду від інших міст та селищ, адже суд територіально розташований у столиці. Станом на сьогоднішній день справи з питань інтелектуальної власності розглядаються господарськими, районними та апеляційними судами, що є, без сумніву, значним плюсом для пересічних громадян. Фактично перенесення підсудності до Вищого суду з питань інтелектуальної власності у м. Києві є перешкодою для доступу до правосуддя і, знову ж таки, ми змушені говорити про подорожчання судового розгляду справ. Так, можна сказати, що цей аспект легко вирішується шляхом проведення відео-конференцій. Але, як показує практика, у більш ніж половині випадків суди у проведенні відео-конференції відмовляють і практично унеможливають судовий розгляд без особистої участі у ньому сторони, ще в 30% відсотках якість таких відео-конференцій, м'яко кажучи, залишає бажати кращого.

Олександр Рябець відзначає, що до 15 грудня 2017 року інформація з Інтернету і листування електронною поштою сприймалися суддями досить неоднозначно, склалася різноманітна практика судів різної юрисдикції щодо визнання електронних доказів належними та допустимими.

Проте разом з внесенням змін у процесуальні кодекси ситуація змінилася. Якщо її узагальнити, то можна говорити про те, що під електронними доказами варто розуміти інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях

(картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).

Тобто вже можна спрогнозувати, що найближчим часом захист прав інтелектуальної власності від порушень у мережі Інтернет піде на підйом, адже тепер веб-сайти (сторінки) є електронними доказами і мають належно оцінюватися суддями. Проте електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Також електронні докази можуть подаватися і як копія на паперових носіях, посвідчених відповідно закону. Учасник справи, який подає копію електронного доказу, повинен зазначити про наявність у нього або іншої особи оригіналу електронного доказу.

Якщо подано копію (паперову) електронного доказу, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може вимагати оригінал електронного доказу. Якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суддя ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової) оригіналу, такий доказ не береться до уваги. Оригінали або копії електронних доказів зберігаються у суді в матеріалах справи.

І ось вона ложка дьогтю, адже станом на сьогоднішній момент досить незрозумілою є вимога законотворця про надання оригіналу електронного доказу. Яким чином позивач зможе надати оригінал веб-сторінки? Олександр Рябець сподівається, що на практиці ці положення роз'яснить Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Зрозумілим є те, що судді наділені повноваженнями за вимогою учасника справи чи з власної ініціативи переглянути веб-сайт у мережі Інтернет з метою встановлення його змісту в процесі судового засідання, але дуже сумнівним є те, що до судового засідання відповідач не видалить незаконний контент зі свого веб-сайту. Отже, вбачається розумним проводити фіксації веб-сторінок в експертних установах, департаменті «Центр компетенції» Консорціуму «Український центр підтримки

номерів і адрес» (далі – Центр компетенції), перш ніж направляти претензії та подавати позови.

Якщо виходити з приписів постанови Пленуму ВГСУ № 12 від 17.10.2012 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» і не говорити про нюанси електронних доказів, то є два варіанти фіксації порушень у мережі Інтернет: перший – особисто зробити відео-фіксацію веб-сторінки, другий – надати відповідні документи, видані або засвідчені закладом або спеціально уповноваженою особою в межах їх компетенції (по факту – висновки експертних установ або Центру компетенції).

Олександр Рябець зазначив, що на практиці своєї компанії в якості доказів надавалися всі можливі варіанти фіксацій, визначені зазначеною постановою Пленуму ВГСУ. Щодо відео-, аудіозапису веб-сайту в процесі дослідження зацікавленою особою, судді в жодному з своїх рішень не надавали їм правової оцінки, і обґрунтовували своє рішення іншими доказами, незважаючи на факт дослідження і перегляду таких відео-фіксацій.

Щодо висновків експертних установ або Центру компетенції ситуація кардинально протилежна – судді з радістю приймали їх висновки у своїх рішеннях та посилалися на них, як на доказ встановлення факту порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Які новації необхідні для ефективного захисту прав в Інтернеті? Це запитання ми адресували Юрію Гончаруку – директору Об'єднання підприємств «Український мережевий інформаційний центр» (ОП УМІЦ), яке відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 липня 2003 року № 447-р «Про адміністрування домену «.UA» та статті 56 Закону України «Про телекомунікації» уповноважено здійснювати адміністрування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет.

Юрій Гончарук розповів, що за його ініціативи ще в квітні 2016 року було створено департамент «Центр компетенції»

в складі Консорціуму «Український центр підтримки номерів і адрес» (УЦПНА), який він акредитував та підтвердив його компетентність у здійсненні функцій Центру компетенції адресного простору українського сегменту мережі Інтернет.

Тобто роботу Центру компетенції було започатковано за так званою «трастовою моделлю» з метою сприяння комплексному захисту прав інтелектуальної власності та прав осіб від порушень у мережі Інтернет. Запуск цього проекту є альтернативою практиці інших країн (Росія, Білорусь) зі складання нотаріусами протоколів огляду веб-сторінок, що має ряд істотних недоліків, підтверджених судовою практикою.

Важливу роль відіграє склад учасників «трастової моделі», серед яких: особи, чії права були порушені у мережі Інтернет, реєстранти, реєстратори та реєстри, хостери і хостинги, оператори та Інтернет-провайдери, dns-провайдери, адвокати, судді. Список учасників дуже широкий і це означає, що пропонується модель будується за принципом «мультистейкхолдерізма» (спільного прийняття рішень). Функції Центру компетенції полягають у проведенні фіксації і дослідження змісту веб-сторінок у мережі Інтернет з видачею експертних висновків та у видачі довідок для встановлення власника веб-сайту.

При надходженні до ОП УМІЦ запитів щодо надання відомостей про власника веб-сайту, реєстранта та/або реєстратора доменного імені, хостинг-провайдера, підтвердження змісту контенту у мережі Інтернет та інших запитів, пов'язаних із потребою захисту прав у мережі Інтернет, що надходять як від судів, так і від адвокатів, осіб, чії права потребують захисту від порушення у мережі Інтернет, ОП УМІЦ рекомендує звертатись до Центру компетенції.

Які послуги надає Центр компетенції та яка практика склалася за час його роботи, ми поцікавилися у директора Центру компетенції Наталі Разиграєвої: Центр компетенції надає послуги з використанням онлайн-сервісу «WEB-FIX». При цьому фіксація і дослідження змісту веб-сторінок здійснюється безкоштовно і в необмеженій кількості впродовж декількох

хвилин, оплачується лише видача Експертного висновку. Цим самим особа забезпечує себе доказами розміщення відповідного контенту на певний момент часу, що забезпечує можливість захисту порушених прав у разі зміни або видалення такого контенту надалі.

Цей інструментарій також може бути корисний для власників веб-сайтів, які турбуються про ексклюзивність контенту, адже саме фіксація змісту новоствореного (оновленого) веб-сайту може в подальшому слугувати доказом авторства.

За період роботи Центру компетенції вже склалася позитивна практика вирішення спорів з використанням виданих ним документів в якості доказів як в досудовому, так і в судовому порядку. При цьому судова практика вирішення спорів із застосуванням таких документів свідчить про скорочення строків вирішення таких спорів, а також про завершення розгляду справ, які розглядалися по декілька років. На сайті Центру компетенції можна ознайомитися з такими судовими рішеннями.

Прикладом скорочення строків розгляду справи через швидке встановлення власника веб-сайту в судовому порядку буває ситуація, коли суд, отримавши від ОП УМІЦ лист з рекомендацією зобов'язати позивача самостійно звернутись до Центру компетенції для отримання довідки про власника веб-сайту, виносить відповідну ухвалу, яка була виконана позивачем (наприклад, ухвала Господарського суду Вінницької області від 13 вересня 2017 року по справі № 902/606/17). Також напрацьовується судова практика, коли сторона у справі після неодноразових спроб витребування даних від ОП УМІЦ та не звернувшись безпосередньо до Центру компетенції, намагалась притягнути до кримінальної відповідальності посадових осіб ОП УМІЦ та Центру компетенції за ст. 382 КК України (через ненадання відомостей у порядку витребування). Проте суд відмовляє у задоволенні таких вимог через відсутність доказів безпосереднього звернення до Центру компетенції для отримання довідки про власника веб-сайту (наприклад, ухвала Господарського суду м. Києва від 12 жовтня 2017 року по справі № 910/5117/17).

Також позитивним зрушенням є досвід видачі довідок щодо встановлення власників веб-сайтів, які містять відомості в режимі зворотного часу. Саме такі довідки допомагають встановити належного відповідача у разі зміни даних про реєстранта та/або реєстратора в службі WHOIS після вчинення правопорушення з використання мережі Інтернет (наприклад, рішення Господарського суду Київської області від 20 червня 2017 року по справі № 911/3460/15).

Щодо Експертних висновків за результатами проведеної фіксації і дослідження змісту веб-сторінок у мережі Інтернет, то останні приймаються судами в якості належних та достатніх доказів (наприклад, рішення Господарського суду Одеської області від 07 серпня 2017 року по справі № 916/1366/17; постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 31 серпня 2017 року по справі № 904/3150/17; рішення Краматорського міського суду Донецької області від 08 вересня 2017 року по справі № 234/18700/16-ц).

Разиграєва Наталя навела статистику звернень клієнтів до Центру компетенції: 80% – щодо поширення недостовірної інформації та захисту честі, гідності та ділової репутації; 15% – щодо порушення прав інтелектуальної власності; 3% – щодо доменних спорів; 2% – щодо продажу контрафактної продукції.

Чи потрібні ще якісь законодавчі зміни, які мають сприяти захисту прав у мережі Інтернет? Юрій Гончарук зауважує, що ще у Концепції розвитку телекомунікацій в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 року № 316-р була передбачена необхідність врегулювання на законодавчому рівні питання діяльності з реєстрування, адміністрування і користування адресами та іменами в українському сегменті Інтернет. Проте на сьогодні це поки не зроблено.

Головним проблемним питанням для встановлення власників веб-сайтів є як саме розкриття персональних даних реєстрантів доменних імен та отримувачів послуг хостингу, так і трактування Закону України «Про захист персональних даних» володільцями/розпорядниками (реєстраторами доменних

імен, хостинг-провайдерами) таких даних. Так, дані юридичних осіб априорі не підпадають під дію цього Закону, оскільки персональні дані можуть бути лише у фізичних осіб.

Для врегулювання цього питання необхідно на законодавчому рівні передбачити обов'язковість прийняття Правил реєстрації та користування доменними іменами в українському сегменті мережі Інтернет, проте, станом на сьогодні вони відсутні. Ці Правила повинні містити єдину термінологію; порядок та умови надання послуг; процедуру призупинення делегування доменного імені – в якості механізму захисту суб'єктів, чий права порушуються; визначити статус даних про реєстранта доменного імені, процедуру їх підтвердження, приховування /розкриття; закріпити процедуру досудового врегулювання доменних спорів тощо.

Без комплексного підходу до вирішення окреслених проблемних питань будуть лише виникати нові проблеми...

ОП УМІЦ було проведено велику роботу щодо запровадження таких змін. Ще в 2015 році на базі Державної служби інтелектуальної власності України (ДСІВ) було створено робочу групу, якою велась робота над розробкою законопроекту щодо захисту прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет та легітимізації процедури досудового вирішення доменних спорів. У результаті було відпрацьовано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет», який комплексно вирішував нагальні проблемні питання, зокрема, шляхом запровадження роботи Центру компетенції, давав визначення та вказував роль усіх суб'єктів Інтернет-відносин тощо.

Проте цей проект Закону, розробку фінальної версії якого здійснювало Мінекономрозвитку, було зареєстровано у Верховній Раді України (реєстраційний № 3353 від 23 жовтня 2015 року), але він вже не містив ряд суттєвих положень, ініціатором яких виступав ОП УМІЦ. Зокрема, у законопроекті: було закріплено функцію забезпечення доказів в Інтернеті, що здійснюється нотаріусом шляхом

складення ним відповідного протоколу; не було включено процедуру досудового вирішення доменних спорів; було виключено функції Центру компетенції тощо). Тобто було порушено комплексну систему координат, що була закладена, та яка необхідна для ефективного захисту прав у мережі Інтернет. Як наслідок, світ побачив Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», в якому знайшли відображення більшість положень зазначеного законопроекту, проте, суттєві моменти в ньому були «втрачені». Також було ліквідовано ДСІВ. І що ми маємо? Порядок припинення порушень авторського права і суміжних прав з використанням мережі Інтернет, ефективність якого є дуже сумнівною, та «нові проблемні питання».

Слід зазначити, що в грудні цього року Президент США Дональд Трамп прийняв рішення призупинити безмитний режим відносно деяких видів товарів з України, введений у межах Генеральної системи преференцій через недостатні зусилля української влади щодо забезпечення адекватного та ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Є над чим замислитись...

Юрій Гончарук всіляко підтримує ідеологію функціонування Центру компетенції як структури, головним призначенням якої є полегшення роботи правозахисників та суддів, а також вироблення позитивної судової практики для ефективного захисту прав інтелектуальної власності та прав осіб від порушень у мережі Інтернет. Проте без прийняття законодавчих змін правозастосовна практика буде мати безліч питань та різних підходів.

У адвоката, патентного повіреного Олега Жухевича, ми поцікавилися, з якими видами спорів у мережі Інтернет він стикається найчастіше? Він розповів, що найчастіше в його практиці у мережі Інтернет зустрічаються спори, пов'язані з порушенням прав на торговельні марки та комерційні найменування, включаючи доменні спори, а також значна кількість спорів виникають у зв'язку із порушенням авторського права. Кількість таких спорів протягом останніх років продовжує зростати. При цьому близько 80% таких спорів вирішуються у досудовому порядку.

Які технічні аспекти перешкоджають чи сприяють ефективному захисту прав у мережі Інтернет?— З таким запитанням ми звернулися до генерального директора Консорціуму «Український центр підтримки номерів і адрес» (УЦПНА) Юрія Каргаполова.

Він зазначив, що блокування контенту в тому вигляді, в якому воно впроваджено на сьогоднішній день, не є дієвим засобом для захисту прав у мережі Інтернет.

Дуже цікавий аналіз застосування та перспектив блокування Інтернет-ресурсів був представлений на спеціалізованій дискусійній панелі під час конференції ENOG'14 в м. Мінськ. У 2017 році це було одне з найбільш високопрофесійних обговорень зазначеної проблеми. Результати опубліковані на ресурсі <https://habrahabr.ru/company/qrator/blog/342846/>.

Необхідно усвідомити, що Інтернет знаходиться напередодні масштабної технологічної революції. Це пов'язано з блокчейн-технологіями, розширенням практики застосування протоколів шифрування будь-якого користувачького трафіку, протидією кіберзагрозам, поширенням території застосування Інтернету речей, розширенням спектра послуг, використанням ідентифікаторів, а також з неминучим переходом на інтернаціоналізовані ідентифікатори.

Вже сьогодні на сферу захисту прав інтелектуальної власності впливає збільшення доменів верхнього рівня, сьогодні ми маємо 1232gTLD (це домени типу «.com», «.org») та 312 ccTLD (це домени типу «.UA», «.UKP»).

Нові виклики спонукають до усвідомлення необхідності застосування нових підходів роботи, оскільки старі вже не є ефективними. Технологічно сьогодні вже почав здійснюватися перехід до зберігання даних у розподілених базах даних, а не в централізованих.

Усі ці фактори неминуче призведуть до перегляду принципів, методів, процедур, які ми сьогодні звикли застосовувати для фіксації, збору і дослідження електронних доказів.

Юрій Каргаполов відзначив ефективним способом практику застосування сучасних систем фіксації правопорушень та притягнення винних осіб до відповідальності.

При самотійному використанні заінтересованою особою даних служби WHOIS (містить, зокрема, дані про реєстратора та реєстранта доменного імені) для встановлення власника веб-сайту можуть виникнути складності, оскільки ця служба первісно створювалась не з метою публічного відображення даних для врегулювання можливих юридичних аспектів (встановлення належних відповідачів), а з метою відображення контактів осіб, з якими можливо зв'язатись у разі виникнення адміністративних чи технічних питань щодо доменного імені. В цій службі є наявними дані лише на поточний момент часу, тобто без режиму зворотного часу.

Крім того, позиція деяких реєстраторів щодо розкриття даних про реєстрантів виключно на запит суду не сприяє встановленню власника веб-сайту для можливості досудового врегулювання спору або подання позовної заяви до суду. Така позиція несе за собою великий ризик неможливості встановлення власника веб-сайту, оскільки реєстрант доменного імені може в будь-який момент змінити дані про себе, і, більше того, змінити реєстратора доменного імені. Особа ж, яка дізналася про порушення її прав у мережі Інтернет, повинна встановити власника веб-сайту на момент порушення. Але такої можливості вона не матиме, якщо відповідач заздалегідь про це потурбується.

Юрій Каргаполов підкреслив, що для врегулювання питання встановлення власників веб-сайтів повинна вестись злагоджена робота між усіма «стейкхолдерами» Інтернет-ринку, і тільки в цьому разі буде мати місце позитивний ефект.

Логічно після цього поставити запитання: чи не руйнується «трастова модель» через її неприйняття окремими учасниками? Як показує досвід роботи, наголосив Юрій Каргаполов, – навпаки, рівень довіри зростає, тому що «стейкхолдери» починають усвідомлювати існуючі проблемні питання та вигоди від злагодженої роботи. Наразі триває процес напрацювання досвіду, який допоможе надалі зробити висновки, прийняти виважені рішення щодо ефективності запровадженої моделі та виробити дієві підходи.

Парадигма розвитку за принципом «мультистейкхолдеризму» полягає в тому, щоб допомогти всім учасникам відносин не стати ще більш відірваним від технологічних інновацій Інтернет.

В.о. директора Державної науково-технічної бібліотеки України д-р екон. наук Алла Жарінова багато часу присвятила розвитку державної системи інтелектуальної власності і ми запитали в неї: Що необхідно робити особі, яка бажає захистити свої права у мережі Інтернет?

Використання Інтернету у повсякденному житті більшістю користувачів перетворило його в поле для ведення бізнесу та, безумовно, посилило довіру до послуг та сервісів, що надаються через мережу. Проте масове використання Інтернету створює можливість поширення недостовірної інформації, плагіату, неправомірного використання унікального контенту, захищеного авторським правом, та інших видів порушень, кількість яких тільки зростає.

Що стосується можливості захисту прав інтелектуальної власності, то важливо завчасно потурбуватись про отримання охоронних документів. Також можна скористатися послугами ДНТБ України для швидкого та зручного депонування результату власної інтелектуальної діяльності, що дозволить автору зберегти його для потомків, а довідку про депонування використати як доказ в разі виникнення спору.

Отже, 2017 рік був насиченим на законодавчі зміни, результати яких ми зможемо оцінити в правозастосовній діяльності, а нові виклики технологічного розвитку пророкують неминучі зміни у підходах до захисту прав у мережі Інтернет (<http://www.intelvas.com.ua/blog/i-abdulina/zahyst-prav-v-interneti-2017-pozytyvy-ta-ryzuky>). – 2018. – 03.01).

***

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Сегеди Тимея

Судова реформа – Посилення кримінальної відповідальності?

Із прийняттям 03.10.2017 року Закону України № 2147-VIII «Про внесення змін

до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» зміни вносяться також до Кримінального кодексу України. Зокрема, кодекс пропонується доповнити новою статтею, майже повністю змінюється редакція двох інших статей.

Крім цього, 16.11.2017 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» – прозваний у народі «закон про захист бізнесу», «закон проти маски-шоу». Обов'язкові відеофіксація і участь адвоката при обшуку, заборона відкривати кримінальне провадження двічі по одному факту, закріплення поняття «інші учасники кримінального провадження» – не всі новели закону. Так, пропонується нова редакція статті у КК про розголошення даних досудового розслідування чи оперативно-розшукової діяльності (ст.387 КК).

Втручання в роботу автоматизованих систем в органах і установах системи правосуддя (ст.376-1 КК)

□Ч.1 – злочин середньої тяжкості, а ч.2 (кваліфікуюча ознака: попередня змова групи осіб) – тяжкий злочин/

Змінюється лише основний склад злочину. Встановлюється кримінальна відповідальність за втручання в Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, а також відповідальність за втручання в інші автоматизовані системи, що функціонують у суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації, їх органах (нові об'єкти посягання). Наразі кримінальної відповідальності за втручання в їх діяльність не встановлено, злочином є лише втручання в автоматизовану систему документообігу суду.

Про які інші системи може йти мова, поки не зрозуміло. Так як окремі від автоматизованої системи документообігу суду наразі функціонують, наприклад, автоматизована

система розподілу справ у Вищій раді правосуддя (ст. 32 Закону «Про Вишу раду правосуддя»), автоматизована система визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, який проводить підготовку до розгляду і доповідає справу (ч.6 ст.98 Закону «Про судоустрій і статус суддів»), автоматизована система формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) (ч.6 ст.85 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Однак ці системи мають також увійти до складу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ст. 15-1 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Зміст діяння залишається незмінним: це умисне внесення неправдивих відомостей, несвоєчасне внесення відомостей, несанкціоновані дії з інформацією та інше втручання. Цей склад злочину може бути вчинений або службовою особою, яка має відповідний доступ, або іншою особою, яка мала несанкціонований доступ до неї (сама створила або скористалась чужим санкціонованим чи несанкціонованим доступом).

Невдале формулювання суб'єктів відповідальності, на жаль, законом не усувається. Адже є особи, які мають санкціонований доступ до системи, але не є службовими (наприклад, помічник судді, більшість працівників апарату). Принаймні згідно з Положенням про автоматизовану систему документообігу ці особи мають санкціонований доступ за відповідним наказом керівника апарату. Виходить, за буквального тлумачення норми їх втручання просто «випадає» (не є злочинним), хоча можна інакше тлумачити цю норму: внесення неправдивих відомостей, несвоєчасне внесення відомостей, несанкціоновані дії, що вчиняються цими особами, і свідчить про несанкціонований спосіб (обов'язковий для складу злочину). Однак все ж доцільніше виключити слово «службовою», аби згадані особи не мали можливості ухилитися від відповідальності.

Ця зміна логічна у зв'язку із запровадженням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Положення про неї за законом рекомендується Вищій раді

правосуддя затвердити до 1 березня 2018 року, а функціонування – до 31 грудня 2018 року (відповідальна Державна судова адміністрація).

Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст.384 КК)

/Ч.1 – злочин невеликої тяжкості, ч.2 (кваліфікуючі ознаки: корисливий мотив, пов'язаність із штучним створенням доказів обвинувачення чи захисту, пов'язаність із обвинуваченням у тяжкому чи особливо тяжкому злочині) – злочин середньої тяжкості/

До цієї статті вносяться значні зміни. Так, вводиться два нових прояви введення в оману, які раніше не були криміналізовані.

По-перше, це – подання завідомо недостовірних або підроблених доказів. До цього злочинним було лише штучне створення доказів обвинувачення чи захисту, якщо воно поєднувалось із неправдивим свідченням, висновком експерта тощо.

По-друге, складання неправдивих показань (наприклад, проекту протоколу допиту) чи висновку експерта з метою їх надання відповідному органу (перелік нижче), але без їх реального надання, тепер буде видом закінченого злочину, а не готування, хоча такі дії, власне, мають підготовчий характер. У цей же час такого уточнення законодавець не робить ні щодо завідомо неправдивого перекладу, ні щодо звіту оцінювача майна. Тому щодо таких дій відповідальність настає лише за подання, саме складання – не злочин (готування до злочину невеликої тяжкості кримінальної відповідальності не тягне згідно з ч.2 ст.14 КК).

Розширюється коло випадків відповідальності за неправдивість звіту оцінювача майна. Так, «стара» редакція передбачала, що кримінальна відповідальність настає лише щодо завідомо неправдивого звіту в рамках виконавчого провадження. Це застереження у новій редакції не фігурує. Але нова редакція настільки невдала, що не дає зрозуміти, подання звіту до якого органу є злочином. З одного боку, її можна розуміти так, що мова йде про всі органи, до яких подається звіт (буквальне тлумачення). Тоді під статтю підпадають і випадки у ст.7 Закону «Про оцінку майна» (наприклад, переоцінка

основних фондів, приватизації та деяких інших правочинів щодо державного чи комунального майна, визначення збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом тощо). З іншого боку, на цей вид діяння може поширюватись лише визначене у диспозиції коло адресатів: орган досудового розслідування, орган виконавчого провадження, суд, Вища рада правосуддя, тимчасові комісії при ВР України. Ця неоднозначність – очевидне підґрунтя для маніпуляцій.

Суб'єкт відповідальності залишається спеціальний лише для деяких проявів введення в оману: свідок та потерпілий (неправдиве показання), експерт (неправдивий висновок), оцінювач майна (неправдивий звіт) чи перекладач (неправдивий переклад). За подання завідомо недостовірних або підроблених доказів повинен відповідати кожна особа, яка має право подавати докази до відповідних органів.

Не можу не «порадуватись» за декриміналізацію всіх вище описаних діянь, адресатом яких є прокуратура. Так, раніше адресат впливу визначався через стандартний опис обстановки злочину («під час досудового розслідування»), а тепер ця обстановка позначається через перелік органів («орган, що здійснює досудове розслідування, виконавче провадження, суд, Вища рада правосуддя, тимчасова спеціальна чи спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради України»). Прокуратура, у свою чергу, до органів досудового розслідування не належить. Виходить суцільний парадокс. Законодавець вважає, що вводити їх в оману – не злочин. Хоча відмовлятися від давання їм показань без поважних причин все ще не можна – це злочинне діяння за ст.385 КК.

Відмова від давання показань у Вищій раді правосуддя (ст.385 КК)

/Злочин невеликої тяжкості/

З'являється новий вид злочину – відмова від давання показань чи від виконання функцій експерта, перекладача у Вищій раді правосуддя. Нагадую, що цією ж статтею встановлюється відповідальність за відмову від давання показань у суді, під час досудового

розслідування, виконавчого провадження і розслідування тимчасовою комісією ВР України. Такий злочин можуть вчинити лише перелічені у ньому суб'єкти – свідки, експерти, перекладачі. Умова злочинності діяння – відсутність поважних причин відмови.

Чим зумовлена така зміна? Участь свідків і раніше була передбачена на засіданнях Вищої ради правосуддя, оскільки відповідний закон містив норми про право учасників дисциплінарної справи клопотати про виклик свідків, а також повноваження доповідача викликати чи запросити свідків. Однак раніше вони не підлягали кримінальній відповідальності ні за відмову від дачі показань, ні за завідомо неправдиві показання (також встановлюється кримінальна відповідальність, див. попередній пункт). Відповідно, доповідач тепер зобов'язаний попередити свідка про таку відповідальність під розписку (ч.7 ст.49 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Що стосується експертів та перекладачів, то у законі прямо не передбачена можливість їх залучення, хоча заборони також немає. Так, учасники дисциплінарної справи мають право подавати докази, надавати пояснення (ч.8 ст.49 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). Не так і важко уявити ситуації, у яких може бути необхідне експертне дослідження. Наприклад, дисциплінарним проступком є втручання у процес здійснення правосуддя іншими судьями. Для встановлення того, чи суддя вчиняв це правопорушення, може бути проведена експертиза аудіо-, відео-запису для впізнання особи по голосу чи зображенню.

Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст.387 КК)

/Ч.1 (основний склад) – злочин невеликої тяжкості, ч.2 (основний склад) – злочин невеликої тяжкості, ч.3 (кваліфікуюча ознака: розголошення даних ганьбить людину, принижує її честь і гідність) – злочин невеликої тяжкості/

Наголошую, що чинний КПК не містить взагалі такого поняття як таємниця слідства, а зазначає лише про «відомості досудового розслідування, які розголошуються з лише

дозволу слідчого або прокурора» (ст.222 КПК). Відповідальність за порушення цієї норми і встановлює ст.387 КК.

Суб'єкти відповідальності: а) суддя, прокурор, слідчий, працівник оперативно-розшукового органу (ч.2, 3 ст. 387 КК); б) особи, які досягли 16-річного віку, які були письмово попереджені про обов'язок їх не розголошувати(ч.1 ст.387 КК).

Таке попередження щодо матеріалів досудового розслідування може бути здійснено шляхом підписання пам'ятки про права і обов'язки (наприклад, для потерпілого, свідка по справі) або окремим процесуальним документом (за ч.2 ст. 222 КПК). У ч.1 у новій редакції уточняється, що має бути письмовий дозвіл прокурора, слідчого або особи, що проводила оперативно-розшукову діяльність (раніше не було слова «письмового»). Тому, особу не можна притягнути до кримінальної відповідальності, якщо вона або не була попереджена у встановленому законом порядку про обов'язок не розголошувати дані, або якщо така особа (будучи письмово попередженою) мала письмовий дозвіл слідчого або прокурора їх розголосити. Якщо особа буде мати лише усний дозвіл – вона потрапляє у категорію ризику.

Щодо відомостей оперативно-розшукової діяльності, то згідно ст.11 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», відповідні дані не мають права розголошувати особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі. Однак не всі такі особи підлягають відповідальності, бо законом чітко не передбачено, чи повинні вони попереджатися окремим документом про обов'язок не розголошувати ці відомості. На мій погляд, тут можна надіятися на сумлінність особи, яка проводить оперативно-розшукову діяльність. Якщо вона догадається підписати з названими особами або пам'ятку про права, де фігурує цей конкретний обов'язок, або інший документ, на якому ця особа робить відмітку про те, що вона ознайомена із цим обов'язком, то потенційно особа може стати суб'єктом цього правопорушення. Тому, наприклад,

з особами, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, які зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома (ст.11 закону), слід підписувати такі документи.

За «старою редакцією» слідчий, прокурор, суд, особа, яка проводить оперативно-розшукові заходи, несуть кримінальну відповідальність лише у разі, якщо вони розголосили відомості, які ганьблять людину, принижують її честь і гідність (ч.2 ст.387 КК). Відтепер же це застереження – не обов'язкова ознака злочину. Тому якщо ці особи розголошують будь-які відомості досудового розслідування чи оперативно-розшукової діяльності, то вони підлягають відповідальності за ч.2 ст.387 КК. А якщо ці відомості ще й ганьблять чи принижують людину, – то за це більш сувора відповідальність, за ч.3 ст.387 КК (т.зв. кваліфікований склад).

Окремо наголошую, що відомості про протиправні дії певної особи не захищаються цими видами таємниці, тому за їх розголошення жодна особа не може піддаватися кримінальному переслідуванню.

Представництво в суді без повноважень (400-1 КК)

/Ч.1 – злочин невеликої тяжкості, ч.2 (кваліфікуючі ознаки: попередня змова групи осіб, повторність) – злочин невеликої тяжкості/

Йдеться про повністю новий вид злочину, який передбачає всього два альтернативні діяння: а) завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу у суді; б) умисне невнесення адвокатом до ордеру відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правової допомоги.

Щодо першого діяння не уточняється, що мова йде лише про фізичних осіб. Тому очевидно, що за такий обман щодо представництва юридичних осіб також є злочинним. Тому особливої уваги слід приділити випадкам, коли законом дозволено представляти юридичну особу іншим особам, які не мають статус адвоката. Так, слід перевіряти повноваження директора, іншої особи, уповноваженої установчими документами, працівника

юридичної особи (актуально для кримінального процесу, оскільки зміни не внесені до ст.ст.58, 63, 64-1, 64-2 КПК). Інший передбачений за новою редакцією відповідних статей ГПК, ЦПК і КАС випадок – представництво за довіреністю у малозначних справах. Якщо у довіреності не зазначені повноваження на представництво у суді або документ містить інші недоліки, які виключають можливість представництва, то її навмисне використання тягне кримінальну відповідальність.

Статус адвоката також слід перевіряти, зокрема, відомості про нього у Єдиному реєстрі адвокатів, на предмет того, чи не зупинено його діяльність, чи внесені взагалі відомості про нього у реєстр або вже виключені.

Щодо другого альтернативного діяння, то тут особливих дискусій бути не може. НААУ ще раніше рекомендувало в ордері зазначити конкретний перелік органів, установ чи підприємств, у яких може адвокат за договором надавати правову допомогу.

Єдине, що слід зауважити, що назва злочину не відповідає його реальному змісту. Якщо щодо першого діяння і, справді, йдеться про такий вид правової допомоги як представництво (у суді), то щодо другого виду не зазначено, що воно стосується лише представництва. Адвокат же у свою чергу може бути уповноважений клієнтом також надавати інші види правової допомоги, наприклад, захист чи надання правової допомоги свідку.

Ця неточність у назві статті не повинна нікого вводити в оману. Адвокат підлягатиме відповідальності за невнесення відомостей про обмеження до ордеру і коли він надає інші види правової допомоги, окрім представництва.

Однак чи йдеться про подання «неповного» ордеру лише до суду, чи також до інших органів (слідство, прокуратура), не зрозуміло. Мені здається, що ціллію норми-заборони є саме недопущення у суді надання правової допомоги певній особі без належних на те повноважень, виходячи із ролі самого закону, що вносить зміни, і назви статті. Тому, якщо застосувати таке телеологічне тлумачення, то злочином є подання «неповних» ордерів до суду, у тому числі слідчого судді. Але, як і в

попередніх випадках, ця неточність створює потенційну можливість для переслідування особи і за ордери, подані не до суду. Краще б законодавець прямо уточнив цей момент.

З якого моменту такі діяння є злочином?

Оскільки мова йде про криміналізацію діянь, то ці норми кодексу не мають зворотної дії.

Тому злочинними такі діяння стають з часу набрання чинності відповідними законами, окрім ст.376-1 КК. Діяння за новою редакцією цієї статті стануть злочинними з дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (п.2 §2.Прикінцеві положення Розділу 4 Закону). Наш законодавець знову мудрує, оскільки хоча й очевидно, що втрутитися в діяльність цієї системи неможливо, поки вона не працює, однак чи може початок дії кримінально-правової норми-заборони залежати від факту, а не нормативно-правового акту? Навіть щорічна зміна мінімального порогу того, яка крадіжка злочинна, а яка дрібна (адміністративний проступок) – залежить від закону.

Все ж, як визначити цей момент? У законі вказується, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті “Голос України” та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Через ці 90 днів нове діяння і стає злочинне.

Нові діяння за ст.ст. 384 та 400-1 КК стають злочинними з 15.12.2017 року (набирає чинності більша частина закону, у тому числі і ці норми).

Що стосується ст.387 КК, то нові діяння, передбачені нею (про це йдеться вище), стають злочином з дня, наступного за днем його опублікування. Президент підписав названий вище закон сьогодні, 04.12.2017 року. Тепер він протягом 15 днів має бути опублікований в одному із офіційних видань (п.1 Указу Президента «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності»). Тобто закон набере законної сили найпізніше 19.12.2017 року (або раніше).

Підсумок

Відповідаючи на основне запитання публікації – чи призвела так звана судова реформа до посилення кримінальної відповідальності – слід вказати, що санкції статей, до яких вносились зміни, залишились незмінні, окрім ч.3 ст.387 КК (з'явилося обмеження волі як вид покарання для цього виду злочину на заміну виправним роботам). Це означає, що суттєвого посилення кримінальної відповідальності не відбулось.

Однак відбулось менш сприятливе явище, адже створення нових складів злочинів означає встановлення кримінальної відповідальності за діяння, які раніше злочинними не визнавались. І ця криміналізація містить ряд двозначностей, які викликані низьким рівнем юридичної техніки аналізованих законів.

Наскільки правильно визнавати такі діяння злочинами? Я, наприклад, зі змінами щодо ст.387 не згодна. Як вирішувати описані вище двозначності? Буду рада побачити Вашу думку у коментарях.

Ключові слова: судова реформа, захист бізнесу, автоматизована система, розголошення даних, досудове розслідування, оперативно-розшукова діяльність, введення в оману суду, представництво в суді без повноважень (<http://jurblog.com.ua/2018/01/sudova-reforma-posilennya-kriminalnoyi-vidpovidalnosti/>). – 2018. – 03.01).

***

Блог на сайті «Ракурс.ua»

Про автора: Николай Хавронюк

Семь страхов латентных преступников

В нашей коррупционной стране результатом «поправок Лозового» станет еще большее усиление спрута коррупции в правоохранительных органах и судах

16 марта 2018 года вступят в силу недавно внесенные (с грубым нарушением ст. 116 Регламента Верховной Рады Украины, запрещающей внесение поправок к статьям, их частям, пунктам, предложениям, которые отсутствовали в тексте законопроекта при его принятии за основу) в Уголовный

процессуальный кодекс Украины (УПК) «поправки Лозового». И около миллиона человек, которые являются подозреваемыми, обвиняемыми, потерпевшими, следователями, прокурорами, судьями, другими лицами, вовлеченными в решение уголовно-правовых конфликтов, заживут по-новому.

Есть семь проблем, созданных страхами латентных преступников перед эффективной системой уголовной юстиции, которые и мешают ей стать эффективной.

Суть проблемы 1. Следователь сможет ходатайствовать перед судом об осуществлении той или иной меры обеспечения уголовного производства (временный доступ к вещам и документам, временное изъятие имущества, арест имущества, отстранение от должности, задержание лица, применение залога, домашнего ареста, содержания под стражей или другой меры пресечения, их изменение, отмена и т. п.) только при условии, что орган досудебного расследования, в котором работает этот следователь, зарегистрирован как юридическое лицо именно в пределах территориальной юрисдикции соответствующего местного суда.

Также и обыск сможет быть проведен только на основании постановления следственного судьи местного суда, в пределах территориальной юрисдикции которого находится (зарегистрирован) орган досудебного расследования как юридическое лицо.

Известно, что подавляющее большинство органов досудебного расследования в Украине не зарегистрированы как юридические лица. Таким образом, расследования станут чрезвычайно затратными по времени и финансово, а руководителям органов досудебного расследования придется прибегать к значительным организационным мероприятиям для решения проблемы.

Следователи органов Государственного бюро расследований (ГБР), подразделений детективов Национального антикоррупционного бюро Украины (НАБУ) не смогут эффективно осуществлять досудебное расследование в отношении судей, работающих в судах, границы территориальной юрисдикции которых совпадают с границами

территориальной юрисдикции органов досудебного расследования, в которых работают эти следователи. Ходатайствовать последним придется перед самими этими судьями или их коллегами, а в этом случае почти невозможно избежать конфликта интересов, самоотводов и отводов и... неудовлетворенных ходатайств.

Исключением является лишь порядок рассмотрения ходатайств о проведении негласных следственных (розыскных) действий – НСРД. Согласно ч. 2 ст. 247 УПК и в дальнейшем можно обращаться к судьям апелляционных судов других областей в случае, если расследование ведется против судей, работающих в судах в пределах территориальной юрисдикции органа досудебного расследования.

Кому выгодно? Догадаться нетрудно, вспомнив производства, в которых ГПУ и НАБУ объявляли подозрение некоторым судьям. Наверное, ради их спокойствия и создана проблема.

По еще действующему УПК ходатайство о применении мер обеспечения уголовного производства следователь подает в местный суд, в пределах территориальной юрисдикции которого находится орган досудебного расследования. Ходатайство о проведении обыска – любому следственному судье (аналогичные правила применяются и к рассмотрению ходатайств, территориальная подсудность которых прямо не определена УПК Украины, например, ходатайств о проведении обыска). Такие правила процесса позволяют следователям оперативно подавать необходимые ходатайства следственным судьям, которые находятся в месте фактического расположения соответствующего органа досудебного расследования, а не ехать, скажем, из далекого села, преодолевая сотни километров до города, где расположено областное следственное управление Национальной полиции, которое является единственным зарегистрированным юридическим лицом следственного органа Национальной полиции в этой области.

При этом по действующим уголовно-процессуальным нормам при проведении досудебного расследования следственной

группой, в состав которой входят следователи из разных регионов Украины, как это часто бывает в сложных многоэпизодных делах, руководитель органа досудебного расследования, пользуясь положениями ст. 39 УПК Украины, определял старшего в этой совместной следственной группе, а соответственно и место проведения досудебного расследования, в зависимости от конкретных обстоятельств дела. Именно такой правовой механизм (по определению места проведения досудебного расследования постановлением руководителя органа досудебного расследования и определению территориальной подсудности судов) последовательно, из года в год, подтверждается в письмах Высшего специализированного суда Украины по рассмотрению гражданских и уголовных дел (ВССУ): от 04.04.2013 г. №511-550/0/4-13 (п. 2), от 05.04.2013 г. №223-559/0/4-13 (п. 3), от 16.06.2016 г. №223-1650/0/4-16 и от 07.08.2017 г. №223-1489/0/4-17 (п. 1).

Судебная практика по этому вопросу уже устоялась среди судов Украины. В подавляющем большинстве дел следственные судьи в судах первой инстанции и их коллеги по апелляции пользуются вышеупомянутыми письмами ВССУ при возникновении спора о территориальной подсудности ходатайств или жалоб сторон. Как пример – дела №522/18837/16-к, №11-сс/796/6436/2017.

Кстати, что касается письма ВССУ от 16 июня 2016 года. Окружной административный суд города Киева вынес решение о признании противоправными действий ВССУ относительно его письма, однако в дальнейшем это решение было отменено Киевским апелляционным административным судом. Апелляционный суд проанализировал требования действующего законодательства и пришел к выводу об обоснованности заключений кассационного суда и правомерности его действий. По каким причинам административный суд первой инстанции принял к рассмотрению дело, которое явно не имеет признаков публично-правового спора (как это указано в решении апелляционного суда) и почему он пришел к таким противоречивым выводам, будет неясно,

пока мы не вспомним, что в отношении ряда судей Окружного административного суда г. Киева возбуждены уголовные дела тем же НАБУ.

Таким образом, в настоящее время закон не содержит требования регистрации органа досудебного расследования как юридического лица. Однако уже с 16 марта 2018 года будут действовать новые правила, по которым все ходатайства будут подаваться по месту регистрации органа досудебного расследования как юридического лица.

Каков выход? Все соответствующие органы предварительного расследования следует зарегистрировать в качестве юридических лиц (что невозможно, если закон прямо определяет их как филиалы – без статуса юридического лица). В конечном итоге эту поправку надо отменить.

Все соответствующие органы предварительного расследования следует зарегистрировать в качестве юридических лиц

Суть проблемы 2. Если из одного производства (которое длилось, например, в течение 11 месяцев) выделено другое (скажем, выяснилось, что из десятков краж, которые расследовались, определенное количество совершили не А. и Б., а не связанное с ними лицо В., и материалы производства в отношении него необходимо расследовать в другом городе), то для расследования производства в отношении В. останется только один месяц (новая ч. 7 ст. 217 УПК). Если его не хватит для расследования и не будет возможности продлить срок расследования, то производство подлежит закрытию. Несмотря на то, что сроки давности, предусмотренные в ст. 49 Уголовного кодекса Украины (УК), еще не закончились.

Обеспечить интересы потерпевших, гражданских истцов в этом случае будет невозможно.

Яркий пример – преступления против Майдана, которых сейчас расследуется свыше 3 тыс., а о подозрении сообщено более чем 380 лицам. Во многих из этих случаев производства могут выделяться.

Кому выгодно? Безусловно, только лицам, которые совершили и совершают преступления.

Особенно тем, кто делает это систематически – карманным и квартирным ворами, угонщикам автомобилей, грабителям, мошенникам, насильникам, педофилам, коррупционерам и т. п.

Каков выход? Положение ст. 217 УПК создает коллизию с положениями ст. 49 УК, и эту коллизию нужно решать в пользу ст. 49 УК. Ведь согласно ч. 3 ст. 3 Уголовного кодекса преступность деяния, а также его наказуемость и иные уголовно-правовые последствия определяются только настоящим Кодексом.

Суть проблемы 3. Новым законом установлен максимальный срок досудебного расследования с момента внесения сведений об уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований и до дня сообщения лицу о подозрении: 12 месяцев – в уголовном производстве о преступлении небольшой или средней тяжести и 18 месяцев – в уголовном производстве о тяжком или особо тяжком преступлении. При этом досудебное расследование должно быть закончено в течение двух месяцев со дня сообщения лицу о подозрении в совершении преступления. Если производство останавливалось (в частности, из-за того, что подозреваемый скрывался от следствия и суда), то срок со дня вынесения постановления о приостановлении уголовного производства до дня его отмены следственным судьей включается в указанные сроки (новые редакции ч. 1, 3 ст. 219 УПК), хотя согласно ч. 2 ст. 49 УК, наоборот (и это еще одна коллизия), течение давности приостанавливается, если лицо, совершившее преступление, уклонилось от следствия или суда.

Можно ли продлить эти сроки? Можно, но это становится намного сложнее (ст. 294–296 УПК в новой редакции и новая ст. 297-1 УПК). А потому новый закон подталкивает следователей к тому, чтобы они отказывали заявителям в принятии заявлений о совершении преступлений, и соблазняет их выбивать «доказательства» из подозреваемых и свидетелей или фальсифицировать их.

Если бы можно было договориться с преступниками, чтобы они, до их разоблачения, совершали только по одному преступлению, проблема бы не возникла! Но, к сожалению,

один или группа преступников нередко совершают десятки и сотни преступлений. Например, трое-четверо, объединившись в организованную группу, могут совершить множество краж, грабежей, разбоев, нанесений телесных повреждений различной степени тяжести, угонов транспортных средств, подделок документов и т. п., действуя на протяжении длительного времени в различных регионах Украины и за рубежом и умело маскируя следы преступлений. Другая группа лиц на протяжении многих лет занимается контрабандой оружия и наркотиков, третья – торговлей людьми или человеческими органами...

Следует учитывать и сложность расследования многих производств. Например, в процессах о расстрелах на Майдане – тысячи пострадавших (106 участников Майдана и 19 правоохранителей убиты, свыше тысячи митингующих и 235 правоохранителей получили ранения), десятки тысяч свидетелей; необходимо провести тысячи осмотров места происшествия и вещественных доказательств, тысячи судебно-медицинских, баллистических и других экспертиз, некоторые из них повторно, другие следственные действия, принять необходимые меры обеспечения уголовного производства и т. п.

Кому выгодно? Если преступников удастся разоблачить только через несколько лет после начала их преступной деятельности, то преступления, совершенные ими ранее чем за 12 или 18 месяцев после разоблачения, останутся безнаказанными, если срок их расследования не продлить. Соответственно, потерпевшие и гражданские истцы не получают сатисфакции.

Поскольку срок со дня вынесения постановления о приостановлении уголовного производства до дня его отмены следственным судьей включается в указанные сроки, то подозреваемому становится выгодно скрываться от следствия и суда. Сейчас только по делам Евромайдана, которые ведет Департамент специальных расследований ГПУ, в розыске находится 91 человек.

Точно так же очевидную выгоду получают лица, имеющие иммунитет от уголовной

ответственности. Как известно, процедура преодоления последних обычно не быстрая.

Каков выход? Так же, как и в предыдущем случае, суды должны руководствоваться прежде всего ст. 49 УК, которая предусматривает разные сроки давности – от двух лет в случае совершения преступления небольшой тяжести до 15 лет – при совершении особо тяжкого преступления, а в случае совершения преступлений, предусмотренных статьями 109–114-1, 437–439 и ч. 1 ст. 442 УК, давность вообще не применяется.

Необходимо также учитывать положения ст. 3 Конституции Украины, согласно которой человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются в Украине наивысшей социальной ценностью; утверждение и обеспечение прав и свобод человека является главной обязанностью государства. Следовательно, ни один закон не может позволить государству пренебречь своим долгом раскрывать и расследовать преступления, привлекать виновных к ответственности в целях защиты указанных социальных ценностей.

Кроме того, в случае, если его нормы противоречат международному договору, согласие на обязательность которого предоставлено Верховной Радой Украины, применяются положения международного договора. Украиной ратифицирован ряд международных договоров, согласно которым:

– давность не применяется в случае совершения лицом определенных преступлений (Европейская конвенция о неприменении сроков давности к преступлениям против человечности и военным преступлениям);

– каждое государство-участник устанавливает длительный срок давности в отношении любых преступлений, признанных соответствующей Конвенцией, и устанавливает более длительный срок давности или возможность приостановления течения срока давности в случаях, когда лицо, подозреваемое в совершении преступления, уклоняется от правосудия (ст. 29 Конвенции ООН против коррупции, ст. 11 Конвенции ООН

против транснациональной организованной преступности, ст. 3 Конвенции ООН о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ);

– каждое государство-участник принимает меры для того, чтобы срок давности в уголовном судопроизводстве: а) был длительным и соразмерным чрезвычайной серьезности преступления; б) начинал исчисляться с того момента, когда преступление насильственного исчезновения становится законченным, с учетом его длительного характера; с) гарантирует право жертв насильственного исчезновения на эффективное средство правовой защиты в течение срока давности (ст. 8 Международной конвенции о защите всех лиц от насильственных исчезновений);

– каждая сторона принимает меры для обеспечения продления сроков давности для возбуждения дела в отношении преступлений, предусмотренных настоящей Конвенцией, на срок, достаточный для осуществления эффективного начала производства по достижении жертвой совершеннолетия и который будет соразмерным степени тяжести преступления (ст. 33 Конвенции Совета Европы о защите детей от сексуальной эксплуатации и сексуального насилия).

Наконец, в ст. 28 УПК установлены четкие критерии определения разумности сроков уголовного производства, которым новые положения ст. 217 и 219 УПК явно не соответствуют. Кстати, Злата Симоненко в своей статье напоминает: в деле «Мерит против Украины» Европейский суд по правам человека указал, что в уголовных делах «разумный срок», предусмотренный ст. 6 Конвенции, начинается с того времени, когда лицу было предъявлено обвинение; это может произойти как до момента рассмотрения дела в суде, так и со дня ареста, дня, когда соответствующему лицу было официально сообщено, что против него выдвинуто обвинение по делу, или со дня, когда было начато предварительное следствие (досудебное расследование). То есть понятие «разумный срок» досудебного расследования является обобщенным и многокомпонентным и учитывает ряд критериев, а момент сообщения

о подозрении, как и момент начала досудебного расследования, принимается во внимание наряду с другими.

Суть проблемы 4. Как уже отмечалось, продлить сроки досудебного расследования становится все сложнее, а процедура продления создает чрезмерную нагрузку для следователей – и вместо того, чтобы посвятить время добыче доказательств, они вынуждены будут тратить его на посещение суда, в частности с целью внесения ходатайства, ожидания принятия решения о продлении сроков и получения самого решения.

Вторая составляющая проблемы – дальнейшее сокращение самостоятельности прокуроров: прокуроры, которые осуществляют процессуальное руководство досудебным расследованием и несут ответственность за его эффективность, не могут по своему усмотрению решать технический вопрос о сроках расследования (несмотря на то, что во многих случаях эти сроки являются зависимыми от сроков, на которые применяются меры пресечения (см. ч. 6 ст. 181, ч. 6 ст. 194, ч. 3 ст. 197 УПК), а вынуждены просить разрешения на это у других прокуроров (до сообщения лицу о подозрении) или следственного судьи (после такого сообщения).

Третья составляющая проблемы – внутренняя противоречивость новых положений УПК касательно сроков.

Кому выгодно? Стороне защиты.

Каков выход? Внесение изменений в УПК.

Суть проблемы 5. Согласно новому пункту 10 ч. 1 ст. 303 УПК, может быть обжаловано следственному судье сообщение следователя, прокурора о подозрении – по истечении двух месяцев со дня сообщения лицу о подозрении в совершении преступления.

То есть открывается «ящик Пандоры»: стоит стороне защиты затормозить ход расследования после сообщения лицу о подозрении – и можно вместо справедливого рассмотрения и решения дела в разумные сроки независимым и беспристрастным судом добиться закрытия производства по решению следственного судьи без рассмотрения дела по существу: без предоставления сторонами

оценки доказательств, без доказательства их убедительности и т. п.

Кроме того, само по себе обжалование сообщения следователя, прокурора о подозрении, а затем обжалование в апелляционном порядке постановления следственного судьи об отмене сообщения о подозрении или отказе в удовлетворении жалобы на сообщение о подозрении (см. ч. 2 ст. 309 УПК) способны существенно увеличить сроки расследования, способствуют потере доказательств и т. д. и явно противоречат интересам государства и общества.

Новый закон подталкивает также и прокурора к сомнительным решениям. Он получает дискреционное полномочие самостоятельно закрыть производство, как только следственному судье стороной защиты будет подана указанная жалоба.

Кому выгодно? Стороне защиты.

Каков выход? Отмена п. 10 ч. 1 ст. 303 УПК и связанных с ним новых положений.

Суть проблемы 6. Проведение обыска безосновательно усложняется (новые редакции ст. 234 и 236 УПК).

Во-первых, для получения разрешения следственного судьи на обыск следователь отныне должен дополнительно обосновать, что доступ к вещам, документам или сведениям, которые могут в них содержаться, невозможно получить органом досудебного расследования: а) в добровольном порядке путем истребования вещей, документов, сведений в соответствии с ч. 2 ст. 93 УПК, или б) с помощью других следственных действий, предусмотренных УПК, а доступ к лицам, которые планируется отыскать, – с помощью других следственных действий, предусмотренных УПК.

Во-вторых, следственный судья отказывает в удовлетворении ходатайства об обыске, если прокурор, следователь, помимо прочих обстоятельств, не докажет наличие достаточных оснований полагать, что обыск является: а) наиболее целесообразным и б) эффективным способом отыскания и изъятия вещей и документов, имеющих значение для досудебного расследования, установления местонахождения разыскиваемых лиц, а также

в) мерой, пропорциональной вмешательству в личную и семейную жизнь человека.

В-третьих, в случае отказа в удовлетворении ходатайства о разрешении на обыск владения лица следователь, прокурор не имеет права повторно обращаться к следственному судье с ходатайством о разрешении на обыск того же владения, если в ходатайстве не указаны новые обстоятельства, которые не рассматривались следственным судьей.

Все эти положения закона не соответствуют принципу юридической определенности, поскольку не имеют четких критериев (как обосновать очевидное? что является пропорциональным, а что – нет? какие обстоятельства являются новыми?). Поэтому, каким бы надлежащим ни было обоснование, следственный судья всегда может признать его недостаточным. Однако в большинстве случаев неожиданность как одна из тактических свойств обыска теряется вместе с доказательствами.

В-четвертых, в течение трех часов невозможно будет провести личный обыск, если лицо будет настаивать на его проведении в присутствии адвоката. За это время лицо может найти способ для того, чтобы избавиться от наркотического средства, другой мелкой вещи или документа, которые разыскивают.

В-пятых, обыск жилища или другого владения лица на основании постановления следственного судьи в обязательном порядке должен фиксироваться с помощью аудио- и видеозаписи. Эта норма означает, что если, скажем, одновременно не были применены аудиозапись и видеозапись, то выявленные в результате обыска доказательства могут быть признаны недопустимыми.

К этому следует добавить, что согласно закону от 16 ноября 2017 года №2213-VIII недопустимыми являются доказательства, полученные при исполнении постановления о разрешении на обыск жилища или иного владения лица: а) в связи с недопущением адвоката к этому следственному (розыскному) действию; б) если такое решение вынесено следственным судьей без проведения полной технической фиксации заседания (пункты 3 и 4 ч. 3 ст. 87 УПК).

Кому выгодно? Лицу, совершившему преступление, будет легче скрыть доказательства своей виновности.

Каков выход? Следственным судьям следует помнить, что согласно УПК к их полномочиям относится осуществление судебного контроля за соблюдением прав, свобод и интересов не только подозреваемых, обвиняемых, но и потерпевших. В то же время соответствующие положения ст. 234 и 236 УПК следует максимально конкретизировать, а п. 8 ч. 3 и п. 5 ч. 5 ст. 234 УПК – исключить.

Суть проблемы 7. Экспертиза больше не будет проводиться по обращению стороны уголовного производства, а только по поручению следственного судьи или суда, предоставленному по ходатайству стороны уголовного производства. При этом последняя должна доказать, что для решения вопросов, имеющих существенное значение для уголовного производства, необходимо привлечение эксперта, а следственный судья самостоятельно определяет эксперта, которого необходимо привлечь, или экспертное учреждение, которому необходимо поручить проведение экспертизы.

Таким образом, на следственного судью или суд возложена несвойственная для него обязанность доказывания обстоятельств, подлежащих доказыванию в уголовном производстве. То есть создана коллизия между положениями, с одной стороны, ст. 242–244, 508 УПК, и с другой – п. 18 ч. 1 ст. 3, согласно которой следственный судья осуществляет судебный контроль (а не поиск доказательств); ст. 22 УПК относительно принципа состязательности сторон, согласно которой, в частности, во время уголовного производства функции государственного обвинения, защиты и судебного разбирательства не могут возлагаться на один и тот же орган или должностное лицо, а суд, сохраняя объективность и беспристрастность, создает необходимые условия для реализации сторонами их процессуальных прав и выполнения процессуальных обязанностей; ст. 92 УПК, согласно которой обязанность доказывания несут только следователь,

прокурор и в отдельных случаях – потерпевший, и др. Также следует упомянуть п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституции Украины, согласно которому одним из основных принципов судопроизводства является состязательность сторон и свобода в представлении ими суду своих доказательств и в доказывании перед судом их убедительности.

Кроме того, сроки досудебного расследования будут еще больше затягиваться: одно дело – назначить экспертизу самостоятельно, и немного другое – доказать следственному судье необходимость ее назначения.

Кому выгодно? Лицу, совершившему преступление. Следы преступления, особенно такие, как телесные повреждения, пятна крови, спермы, другие жидкости, или же вещи или документы, которые эти следы хранят на себе, со временем имеют свойство исчезать. Поэтому доказательства виновности скрыть станет легче, а сомнений у суда станет больше. При этом «все сомнения относительно доказанности вины лица истолковываются в его пользу» (ст. 62 Конституции Украины). На практике также могут возникать ситуации, когда следственно-оперативные группы, которые прибывают по вызову в делах, где есть труп человека (например, пожилого возраста), будут регистрировать уголовное производство по ст. 115 УК Украины, и родственники не смогут похоронить своего близкого – пока следователь не подаст соответствующее ходатайство в суд (который теперь будет один на всю область), судья его не рассмотрит, не напишет решение и эксперт не проведет экспертизу, которая установит причину смерти. Такой процесс может растянуться на недели, что никак не способствует интересам общества. Сейчас экспертиза назначается по постановлению следователя, что позволяет быстро ее проводить.

Каков выход? Преодолеть проблему можно только возвращением соответствующих положений закона в прежнее состояние. Компромиссный вариант (с целью разгрузить экспертные учреждения и предотвратить коррупционный заказ сторонами определенных результатов экспертиз) – предоставление

следственному судье полномочия давать разрешение на проведение экспертизы, если она по закону не является обязательной.

В нашей коррупционной стране результатом «поправок Лозового» станет еще большее усиление спрута коррупции в правоохранительных органах и судах. Ведь гораздо проще закрыть производство да еще и получить за это «благодарность» от подозреваемого, чем преодолевать многочисленные препятствия на пути к справедливому судебному решению. Общее впечатление от таких «поправок» – как будто общество должно быть заинтересовано не в объективном рассмотрении и справедливом решении уголовно-правовых конфликтов, а в безответственности преступников и в еще одном наказании жертв преступлений – безразличием к их проблемам. Одумается каждый, когда зло будет совершаться по отношению к нему лично, вот только будет поздно. Також подано Таблицу 1. Сроки досудебного расследования (<http://racurs.ua/1817-sem-strahov-latentnyh-prestupnikov>). – 2018. – 09.01).

***

Блог на сайті «lb.ua/»

Про автора: Владимир Шевченко, генеральный директор Моторного (транспортного) страхового бюро Украины

Будущее украинского ОСАГО: страховая сумма в 20 млн. грн. и полная компенсация затрат на ремонт автомобиля

В Верховной Раде возобновлена работа над новой редакцией закона «Об ОСАГО».

Хорошая новость для всех, кому небезразлична ситуация на рынке ОСАГО, и для миллионов автовладельцев: Комитет ВРУ по вопросам финансовой политики и банковской деятельности возобновил работу над принятием новой редакции закона «Об ОСАГО».

Мы рассчитываем, что в ближайшие несколько месяцев законопроект будет принят в первом чтении. МТСБУ, представители страховых объединений, страховщики-члены Бюро – все мы сейчас проводим

активные консультации и рабочие группы, для максимальной доработки необходимых уточнений и правок в новую редакцию.

Напомню, какие позитивные изменения для автовладельцев должно принести принятие нового закона:

изменение норм относительно регламентных выплат по обязательствам компаний, утративших членство в МТСБУ.

Новая редакция закона предусматривает начало осуществления процесса выплат не после завершения процедуры банкротства и подписания ликвидационного баланса, а сразу же после исключения ее из членов МТСБУ.

Эта норма имеет очень важное социальное значение, особенно в сегодняшнее время, когда из-за сложной экономической ситуации многие страховые компании уходили с рынка и оставляли существенные объемы невыполненных обязательств, а процессы банкротства тянутся годами. Она дает возможность пострадавшим значительно сократить сроки получения компенсации: от нескольких лет до нескольких месяцев.

Выплаты за страховщиков-банкротов – один из самых болезненных моментов, где требуются срочные законодательные изменения. Пострадавшие в ДТП обоснованно считают, что существующие правила выплат за компании, прекратившие работу, несправедливы. Подтверждением этого являются огромное количество писем и жалоб, которые приходят в Бюро. Мы понимаем эту проблему и активно поддерживаем такую норму, так как без внесения изменений в закон МТСБУ не имеет права осуществлять такие выплаты.

Выплата страхового возмещения без учета износа на заменяемые запчасти.

Это тоже один из самых частых вопросов и жалоб пострадавших-владельцев авто в возрасте старше 5-7 лет: «почему мне компенсировали не всю стоимость ремонта, а только часть?». И это сейчас – большая проблема для виновников ДТП, т.к. пострадавший имеет право взыскать разницу между полной стоимостью ремонта и суммой компенсации, выплаченной по полису ОСАГО, непосредственно с виновника. Мы терпеливо

объясняем, что таковы нормы по расчету размера материального ущерба, понимая, что они являются объективно несправедливыми по отношению к страхователям, и требуют изменений.

Также добавлю: нормы, что выплата осуществляется исходя не из реальной стоимости ремонта автомобиля, а с учетом износа, нет практически ни в одной европейской стране. И нам надо переходить на европейские практики.

Постепенное повышение страховых сумм.

Во-первых, это требование Евродирективы 2009/103/ЕС, положения которой Украина обязалась внедрить по соглашению об ассоциации с ЕС. Во-вторых, уровень инфляции и увеличение показателя средней выплаты показывают актуальность этого вопроса.

И самое главное – это вопрос социальной справедливости – жизни и здоровье наших граждан не должны стоить «дешевле», чем жизни и здоровье европейцев, а суммы выплат за ущерб «железу» должны полностью покрывать любой возможный имущественный ущерб.

Нормами новой редакции закона предусмотрено постепенное, в течение 7 лет, повышение страховых сумм до 20 млн. грн. по жизни и здоровью и до 8 млн. грн. по ущербу имуществу. Начать это повышение планируем уже с 2019 года, сразу установив страховую сумму по жизни и здоровью в размере 1 млн. грн. и – 500 тыс. грн. по имущественному ущербу.

Отмена франшизы

Также с 2019 года планируется отмена франшизы по договорам ОСАГО. Такая унификация условий страхования (сейчас франшиза может составлять от 0 до 2% по выбору страховщика), существенно упростит жизнь автовладельцев. Пострадавший получит от страховщика компенсацию в полном объеме, и не будет вынужден «вытрясать» сумму франшизы непосредственно из виновника ДТП, если у того оказался полис с франшизой. Ответственность каждого автовладельца будет полностью застрахована в пределах лимитов страховой суммы – это будет способствовать повышению доверия к ОСАГО в целом.

Переход на свободное ценообразование

У свободного ценообразования в ОСАГО есть ряд преимуществ: оно позволит страховщикам более качественно управлять своим портфелем и резервами, расширит возможности по предоставлению скидок дисциплинированным водителям. В итоге, страховщики смогут проявлять большую ценовую гибкость и создавать свои программы лояльности.

Особенное значение свободное ценообразование будет иметь в случае внедрения системы всеобщего прямого урегулирования. Тогда клиенты смогут выбирать наиболее приемлемую для себя страховую компанию с учетом и качества сервиса и урегулирования, и ценовой политики компании. И получать выплату в этой же компании.

Внедрение электронного полиса.

Нормы нового законопроекта создадут полноценную законодательную базу, с учетом перспектив для дальнейшего развития рынка в части внедрения «электронного полиса». Напомню, что положение, регламентирующее основные юридические особенности внедрения «электронного полиса», вступит в силу с 7 февраля 2018 год. Технически Бюро готово к запуску проекта, сейчас страховщики-члены Бюро проводят тестирование системы и выстраивают взаимодействие между технической платформой «электронного полиса» и собственными IT-системами. Так что электронному полису в новом году – быть!

Введение системы всеобщего прямого урегулирования.

Почти год работы системы добровольного прямого урегулирования, куда входит 18 компаний-членов Бюро, показал, что это новшество пришлось по душе страхователям. Это неудивительно: большинству страхователей комфортнее получать выплату у страховщика, у которого они заключали договор, это дает возможность осознанно выбрать надежную компанию с хорошим клиент-сервисом. Так, средний срок урегулирования страховых событий в системе прямого урегулирования в полтора раза меньше, чем в рамках обычной системы.

В рамках работы системы уже урегулировано почти 5000 страховых случаев, выплачено

больше 62 млн. грн., каждый месяц количество урегулированных страховых событий увеличивается на 20%.

Принятие новой редакции закона создаст законодательные основы для постепенного перехода всех страховых компаний рынка ОСАГО, к работе в рамках этой системы.

Я уверен, что перечисленные нововведения создадут для украинских автомобилистов принципиально иной, более высокий уровень страховой защиты, и приблизят страну к европейским стандартам качества жизни (https://lb.ua/blog/shevchenkomtsbu/386867_budushchee_ukrainskogo_osago.html). – 2018. – 10.01).

***

Блог на сайті «lb.ua/»

Про автора: Володимир Белей, заступник директора з навчально-виховної роботи Херсонського фізико-технічного ліцею при ХНТУ та ДНУ

Педагогічна освіта: концепція – проект – розвиток. Про що мова?

У нас, освітянської спільноти та її менеджменту, йде мова про концепцію проекту розвитку педагогічної освіти чи про проект концепції розвитку цього сегменту національно-державної системи освіти?

Якщо мова про концепцію ПРОЕКТУ розвитку як ЗАДУМУ по переведенню системи з існуючого стану до новоякісного, то це вимагає одного типу розробки.

Подібна розробка мала б визначати такі наступні аксіоматичні параметри:

- зміну стану для досягнення мети проекту;
- часові рамки;
- необхідні ресурси;
- рівень складності;
- ознаки неповторності.
- виміри комплексності;
- поле правового й організаційного забезпечення;
- інше.

Якщо мова про проект концепції документа, що має набути певний нормативний статус, то це ж принципово інша розробка.

Якщо попередньо не визначитися щодо цих дві площини діяльності і при цьому подати на обговорення гібридний за сутністю текст, то велика вірогідність того, що буде як у відомому випадку – «лебідь, рак і щука».

СНУВАННЯ

У сенсі головного закону природи: життя (професійне зокрема) – це безперервний рух, тобто снування, що не є пасивним існуванням.

З тексту повідомлення МОН виглядає так, що подається проект концепції «... метою якої є випереджаюча модернізація педагогічної освіти...», тобто начебто йдеться про концепцію проекту змін у здійсненні педагогічної освіти.

У той же час, якщо весь поданий на розгляд текст нараховує 6445 слів, то з них 1753 пішло на те, щоб описати наявний стан справ, причини та індикатори проблеми низької якості педагогічної освіти. Далі маємо ще 2039 слів вже дещо проектної природи, але у вигляді академічно-теоретичної інформації про педагогічну освіту як таку, але ще ніяк не проектної інноватики. Щоб у вигляді новоякісних функціоналів, які б, у першу чергу, кардинальним чином впливали б на рівень вмотивованості здобувачів освіти та піднімали б престижність вчительської професії.

Та частина тексту, яка все ж таки містить якісь елементи модернізації існуючого стану у справі педагогічної освіти нараховує 2653 слова, але лише елементи модернізації, а ніяк не перелік проектних засобів досягнення мети.

Формальним свідченням останнього є ось ця заключна частина поданого МОН тексту:

« Очікувані результати

Реалізація Концепції сприятиме:

- покращенню якості підготовки педагогічних працівників, залученню до педагогічної професії випускників шкіл та закладів професійної (професійно-технічної) освіти з високими показниками інтелектуального розвитку та емоційного інтелекту, зорієнтованості на педагогічну професію;
- оновленню складу педагогічних працівників в закладах освіти;
- покращенню якості надання освітніх послуг в закладах освіти;
- поліпшенню якості вищої та фахової передвищої освіти за рахунок якісної підготовки

у школах та закладах професійної (професійно-технічної) освіти і кращого конкурсного відбору вступників».

І остання тут «крапка» – це:

«Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів

Реалізація Концепції здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги».

Таке примирливе у тексті порозуміння з «обмеженими фінансовими можливостями влади» щодо забезпечення ресурсної бази проекту точно не переведе його у статус пріоритетної державної програми і не те що слабо, а практично ніяк не стимулюватиме притік у сегмент освіти сильних випускників 11-х класів, без чого вважай, що й справи не було.

ОРІЄНТИРИ

Для того, щоб сподіватися як мінімум на увагу до ПРОЕКТУ розвитку з боку громадян країни, особливо з боку молоді, якій працювати вже у новій українській школі, то на мій скромний погляд документ мав би містити наступні конкретні проектні «точки»:

- по-перше, гарантії кардинального підняття окладу вчителя;

- по-друге, встановлення прохідного порогу на педагогічні спеціальності на рівні 150 балів, а то й вище;

- по-третє, визначення результатів навчання студентів за підсумками кожної сесії комісією, що є незалежною відносно викладача, котрий їх навчав протягом семестру;

- по-четверте, обов'язковість зовнішнього незалежного щодо університету оцінювання результатів навчання студента по закінченню університету;

- по-п'яте, присвоєння кваліфікації вчителя лише тим випускникам, які:

а) здобули наукову освіту за повною програмою класичного університету;

б) пройшли успішно педагогічну «індукацію» (із глосарія документу МОН як аналог медичної «інтернатури»).

Скажете, що так:

- по-перше, у систему прийде ще менше абітурієнтів ніж зараз;

- по-друге, так взагалі розвалиться система підготовки педагогічних кадрів.

Але ж вона й так насправді вже настільки деградувала, що гірше вже не буде. А тим більше катастрофи не станеться, якщо на рівні Кабміну та Верховної Ради буде прийнято закон про переведення вчителя початківця з 12-ї позиції єдиної тарифної сітки на адекватну задачі кардинального підвищення якості педагогічної освіти держави значно вищу ніж у чиновника обласного рівня.

Без подібного рівня державної уваги та державних витрат про текст, що маємо зараз вже досить скоро мало хто й згадає. Навіть серед професіоналів.

Про те, що на цю проблему очікує саме така перспектива свідчить повна відсутність коментування поданого тексту МОН з боку ректорів та проректорів педагогічних університетів. Вже не кажучи про конкретні і дійсно інноваційні від них пропозиції.

Особливо щодо засобів блокування проявів псевдо в освіті (списування, плагіат, оцінювання за хабарі та по-блату тощо). Без всього цього як кажуть на рівні мільйонів пересічних громадян: «І козі зрозуміло, що нічого гарного не буде. Хіба що чергові балачки».

Не має жодних ознак, що університетська спільнота «вагітна» цим важливим життєвим питанням і збирається ось-ось «розродитись» новим гарненьким «дитям».

ОМОФОР

Чи є реальним за існуючого стану у нашому суспільстві готувати на рівень Кабміну чи Верховної Ради документи з подібним рівнем «замаху»?

Здається, що ні, але й не факт.

Адже, з одного боку, так – Кабмін не полюбляє, коли подаються проекти, які виходять за рамки існуючого законодавства. Причина ясна, який Божий день – «... Людям, которые сформировались и были воспитаны в советские времена, очень трудно измениться. Как правило, старшее поколение не готово к переосмыслению ценностей своей жизни. Тем

не менее, это поколение постепенно отходит, и создается более или менее иная ситуация, когда уровень совковости в современном украинском обществе начнет спадать за счет сугубо биологических причин – отхода старшего поколения» (Станіслав Кульчицький).

Тим більше, що в Україні сучасній все таки є «точки конденсації» такого явища як громадсько-відомча ініціативність до здійснення змін, чому поява цього проекту від МОН та існування його обговорення у спільноті є свідченням.

От, тільки вбачаються як дуже примарними перспективи залучення до роботи над запропонованим текстом людей з помітним творчим потенціалом. Причиною тому є дві сторони життєвої «медалі»:

- з одного боку, творчі з прагматично цільової сторони справи люди не люблять працювати над шліфуванням суто академічно-теоретичних формулювань, бо таке ще ніяк не є гарантом реальності бажаних змін. Їм такі речі нецікаві і не входять до пріоритетів для підвищення своєї суспільно-соціальної значимості;

- з іншого боку, люди, схильні до скрупульозності у роботі над документальною стороною тексту, рідко мають одночасно ще й творчо-проектні задатки.

Крім того, у поданій версії реформування педагогічної освіти країни складно виділити таке, щоб не можна було потім звести до фактично й так існуючого у старій версії.

Вже не кажучи про таку її потенцію, щоб на етапі прийняття дотичного нормативного акту можна було б щораз блокувати спроби спотворення задуму простим висновком – «ваша пропозиція входить у протиріччя з концепцією проекту».

Адже у рамках суто академічного змісту майже все з віджитого та регресивного сприймається як допустиме, бо ніщо не буває виключно негативним на всі 100%. Особливо у педагогіці, котра не стільки наука як більше мистецтво комунікацій на контекстах науки.

Аргументувати, що цей текст змоделює фундамент для законодавчої бази, що сприятиме творчому розвитку нового замість існуючих

гальм старого є небезпечним, чому проблеми з імплементацією нещодавнього закону про «Вищу освіту» є свідченням – замість сприяти завдяки «вільному моделюванню» автономії закладу демократизації його життя отримали підсилення проявів ректорського неофеодалізму.

Соціально продуктивній творчості сприяють не розмитість і не осучаснення тематичної лексики, а цільова правова підтримка свободи продуктивних інтелектуальних освітніх сил та блокування всіх тих, хто прагне щораз використати для особистого тіньового зиску державно-національну освітню базу, отриману на податки від працюючих громадян (https://lb.ua/blog/volodymyr_biely/386937_pedagogichna_osvita_kontseptsiya_.html). – 2018. – 11.01).

***

Блог на сайті «lb.ua/»

Про автора: Валерій Дубіль, народний депутат

Спалах кору в Україні – результат непродуманих реформ МОЗ

Спалах кору у Києві і по всій країні не спонукав МОЗ проаналізувати свою діяльність і вирішити проблему. Натомість, прес-служба Міністерства експресом реагує на публічні виступи народних депутатів, щоб зберегти імідж органу виконавчої влади.

11 грудня я порушив питання спалаху кору у столиці. Головне управління Держпродспоживслужби у м. Києві забило на сполох за два дні до того. За їхніми даними, на 9 грудня 2018 року в Києві зареєстровано 54 випадки кору, з них 43 випадки серед дітей. Натомість, у пресі поширювались заспокійливі слова в.о. міністра Уляна Супрун, мовляв епідемії кору в Україні немає. При цьому вона перекладає відповідальність на батьків, які відмовились від щеплення, і не говорить про те, чому насправді діти не отримали щеплень. Цитую: «2016-го року менше половини українських дітей отримали щеплення від кору за графіком». Складається враження, що ці слова націлені на замовчування провалу

МОЗом міжнародних закупівель ліків, за які фізично не можуть відповідати батьки. У 2015 році держзакупівлі ліків передали міжнародним організаціям. І вже у 2016 році українці відчули відсутність вакцин на собі. Раніше Рахункова палата підтвердила, що середній термін поставок при передачі закупівлі ліків міжнародним організаціям складає 20 місяців (проти максимум 90 днів, які були до того). А отже, вакцини, закуплені за гроші 2015 року, прийшли тільки наприкінці 2016. Це і стало головною причиною провалу вакцинації у 2016 році!

При переході на нову систему закупівель, МОЗ мало створити запас вакцин, враховуючи можливі перебої у поставках. Цього зроблено не було, діти не щеплені, як наслідок – маємо фактично епідемію кору: у грудні минулого року МОЗ сам констатував, що за рік в Україні захворіла на кір 2381 особа – у 70 разів більше, ніж у 2016 році.

Ситуація січня цього року викликає як мінімум подив – МОЗ забило на сполох тільки після публічного звернення, і також рекомендує батькам провести щеплення, посилаючись на наявність вакцин. При цьому констатує, що не в усіх медичних закладах вони є!

У минулому блозі писав, що за гроші держбюджету 2017 року маємо в Україні вакцини КПК (від кору-паротиту-краснухи) лише 34% від замовленого і проплаченого обсягу. Така сама ситуація із вакцинами проти поліомієліту – 31,5% і проти гемофільної інфекції – 16%. Що вже говорити про повну відсутність поставок сироватки від сказу! То звідки взяти вакцину, якщо держзакупівлі провалені?

Впевнений, що подібні ситуації повторяться в інших напрямках системи охорони здоров'я, адже у МОЗі немає єдиної професійної концепції проведення медреформи. Що трапиться, якщо до 1 липня окремі заклади охорони здоров'я первинного рівня не зможуть перейти на нову форму розрахунків? Чи якщо хтось із людей не вибере свого лікаря? Як лікарі у цих випадках отримуватимуть фінансування від ЦОВВу?

Найзначуща реформа медицини має бути продумана і прорахована, адже від її проведення

залежать мільйони життів. Скільки ще має людей захворіти чи померти, доки МОЗ почне професійно виконувати покладені на нього функції? Теперішня ситуація зі спалахом небезпечної хвороби – повна відповідальність профільного міністерства.

Не розумію, чим займається МОЗ – вирішуванням професійних питань, чи політичним піаром? Якби так само швидко і професійно вирішувалися проблеми у царині медицини, як працювали мозівські піарники, українці мали б і дійсно безкоштовну якісну медицину, і не боялися б за власне життя (https://lb.ua/blog/valeriy_dubil/387101_spalah_koru_ukraini-rezultat.html). – 2018. – 12.01).

***

Блог на сайті «lb.ua»

Про автора: Ольга Богомолец, глава парламентського комітета по вопросам здравоохранения, советник президента по гуманитарным вопросам

Епідемії страшних хвороб можуть спалахнути в Україні кожної миті

Показники вакцинації дітей катастрофічно впали по всім небезпечним хворобам, що вже викликало різке погіршення епідеміологічної ситуації.

Захворюваність на кір у порівнянні з попередніми роками зросла у 70 разів! Всього лише за 11 місяців минулого року в Україні було зареєстровано 2381 випадок кору. Вперше за багато останніх років знову є летальні випадки не тільки серед дітей, але й серед дорослих.

Але спалах епідемії кору – мінімальна проблема, яке може сьогодні виникнути. Адже паралельно погіршується ситуація і з іншими небезпечними хворобами. Захворюваність на кашлюк зросла на 30%, збільшується кількість випадків правцю. На черзі – спалах захворюваності на більш страшні хвороби – дифтерію та поліомієліт, які призводять до інвалідності, а в окремих випадках – і до смерті хворих.

Проблема, яка склалася з недовакцинацією українців вже становить загрозу національній безпеці, а Україну віднесли до країн, які

небажано відвідувати через високий ризик заразитися на небезпечні захворювання, на які у Європі вже давно не хворіють.

Причина такої ситуації очевидна: рівень вакцинації дітей в Україні – один з найнижчих у світі. І якщо ми досі не захлинулися в страшних епідеміях, то це лише заслуга попередніх років, коли рівень вакцинації сягав 90-100% і хвороби були тимчасово придушені.

Але ресурс вичерпується, і щороку народжуються сотні тисяч нових українців, які не мають жодного імунітету проти кашлюка, дифтерії, правця, поліомієліту, кору, паротиту, краснухи, гепатиту В, туберкульозу та гемофільної інфекції.

Сьогодні за рівнем вакцинації ми знаходимося на одному рівні з такими країнами, як Сирія, Сомалі, Центральноафриканська Республіка, Чад, Екваторіальна Гвінея, Нігерія, та Південний Судан. Всі інші країни в світі мають кращі показники, а у США та Європі вакциновані від 95% до 100% дітей.

В Україні ж якщо ще в 2008 році щепленнями з кашлюку, дифтерії та правцю були охоплені 90,5% дітей, то у 2017 році вакцинацію отримали лише 47,5% дітей. Падіння майже вдвічі.

Така сама картина спостерігається і з поліомієлітом – за дев'ять років падіння з 90,9% до 47,4%.

З щепленнями проти гемофільної інфекції, яка призводить до менінгіту, пневмонії та інших смертельних ускладнень ситуація ще гірше – охоплення щепленнями скоротилося з 80,6% до 30,8%.

Останніми місяцями ускладнилася проблема з менінгококковою інфекцією, що викликає небезпечні ускладнення, смертність від яких становить до 90%. У цьому році вже зареєстровано кілька смертей у дітей, і лікарі з жахом чекають на розвиток ситуації. Вакцина від цього захворювання наразі відсутня в Україні, а МОЗ не проводить якісно роз'яснювальну роботу щодо необхідності вакцинації від цього захворювання.

Ми стрімко скотилися до рівня найбільш відсталих країн світу і повертаємося у середньовіччя. Що буде робити влада у разі

спалаху дифтерії? Адже дифтерійної сироватки в Україні просто немає!

Причини катастрофічного стану з щепленнями в Україні вже давно не є секретом.

Головна з них – недостатнє постачання вакцин. Керівництво МОЗ досі не спромоглося закупити вакцини з тих 6 млрд. гривень, які були виділені у 2017 році з бюджету на ці потреби. За 2016 рік закуплено лише 40% препаратів з виділених 4 млрд. гривень.

Люди масово звертаються до мене через відсутність вакцин та сироваток, я пишу листи до керівництва МОЗ та правоохоронних органів, але чиновники відверто саботують вакцинацію населення.

В результаті люди вимушені йти до приватних закладів та вакцинуватися за власні кошти, а влада, таким чином, знімає з себе відповідальність за життя і здоров'я громадян.

В той же час гроші, виділені державою на закупівлю вакцин та сироваток, лежать на депозитних рахунках за кордоном, і ніхто не несе за це відповідальності. Адже міністра охорони здоров'я в нас немає вже понад півтора роки.

У держави взагалі відсутній будь-який стратегічний план з імунопрофілактики. Складається враження, що питання охорони здоров'я українців не цікавить владу взагалі.

Але не тільки влада винна у ситуації, що склалася. Через “страшилки” у ЗМІ та власну безвідповідальність батьки дітей масово відмовляються від щеплень для малюків.

Їм повезло: більшість з них ніколи в житті не бачили дифтерії, поліомієліту, правцю та інших страшних хвороб через те, що до кінця 2010-х років рівень вакцинації був високим і спалахи епідемії були неможливими.

Але ситуація різко змінилася, і сьогодні епідемічна катастрофа – питання лише часу та випадку.

І якщо МОЗ терміново не виправить ситуацію і не запропонує ясний та чіткий план з імунопрофілактики – на нас разом з війною та кризою очікуватиме не менш страшне випробування – спалах смертельних епідемій (https://lb.ua/blog/bogomolec_olha/387233_epidemii_strashnih_hvorob_mozhut.html). – 2018. – 15.01).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Тимофій Бадіков, громадський діяч

Що чекає на охорону здоров'я в Україні у 2018 році, або як з'їсти слона?

Із початком нового року в Україні офіційно розпочалася медична реформа. Напередодні законодавчий старт змінам в охороні здоров'я дали Президент і Уряд. При цьому, всі ми добре розуміємо, що українська медицина не зміниться за одну мить, тільки за підписами посадових осіб. Зміни в системі охорони здоров'я України – це поетапний комплекс дій та завдань для всіх сторін. Від злагодженості їхньої роботи, від наявності стратегії та вміння реагувати на виклики, та, насамперед, від нас самих – громадськості, залежить, чи досягне українська медицина європейського рівня, чи продовжить падіння у прірву.

Сьогодні українці, в середньому, живуть на 11 років менше, ніж населення країн Західної Європи. Як зазначив наш сучасник, філософ Ярослав Грицак – "основним критерієм розвинутого, сучасного суспільства є середня тривалість життя". А вона, в свою чергу, у великій мірі залежить від стану медицини в країні, а ще у більшій мірі – від наших спільних дій.

Законодавчі "вмикачі"

28 грудня 2017 року Президент підписав закони, які мають запустити якісні зміни у системі охорони здоров'я України.

Перший Закон змінює модель фінансування медицини державою та запроваджує принцип "Гроші йдуть за пацієнтом", що означає фінансування за послуги конкретному пацієнту, а не пустого ліжка-місця.

Другий Закон "Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості" дає додаткові можливості для розвитку сільської медицини.

Напередодні, 27 грудня, Уряд ухвалив пакет підзаконних актів для запуску змін у наданні первинної медичної допомоги (в рамках першого етапу реформ).

У рамках цього етапу в 2018 році на українських пацієнтів, медичних працівників та медзаклади чекають наступні зміни:

Як заявляє Міністерство охорони здоров'я, реформа відбудеться в 3 етапи

I квартал. Автономізація медичних закладів первинної медичної допомоги (ПМД): амбулаторії, поліклініки. "Людською мовою" – це означає, що медичні заклади будуть самостійно розпоряджатися отриманими від держави коштами і будуть зацікавлені надавати більш якісні медичні послуги.

II квартал. Пацієнт може обрати свого лікаря первинки, незалежно від місця реєстрації чи проживання (приписна кампанія).

III квартал. Заклади ПМД поступово будуть переходити на контрактне фінансування з боку держави за принципом "гроші ходять за пацієнтом", при цьому, частково отримуючи кошти за старими умовами. Фінансування закладів вторинної і третинної ланки в 2018 році не зміниться.

В ідеалі початок впровадження цих змін означає, що:

- Пацієнт сам вирішує, хто та де його буде лікувати (на первинній ланці), а надані йому медичні послуги буде повністю оплачено державою;

- Медичні працівники матимуть умови праці та дохід відповідно до досвіду, професіоналізму та зацікавленості у здорових пацієнтах;

- Медичні заклади отримуватимуть оплату від держави за якісно надані послуги, що покриватиме їхні видатки.

При таких умовах мають залишитися в минулому хабарі, мізерні зарплати медиків, принизливі для людської гідності умови в лікарнях. У сільській місцевості з'являться нові амбулаторії та кваліфіковані лікарі, які матимуть автомобілі для пересування між селами. Це в ідеалі. А в реальності законодавчі "вмикачі" натикаються на виклики та перешкоди, обійти які можливо лише об'єднавши людські, організаційні, інтелектуальні ресурси та за активної участі громадськості.

"Каміння" та "камінчики" на шляху медичної реформи

Помітно, що нинішня медреформа покладає великі можливості та відповідальність на заклади охорони здоров'я. Вони і повинні стати автономними, і забезпечити матеріально-

технічне оснащення, і медичну інформаційну систему (МІС) обрати, без якої ані eHealth, ані приписна кампанія не можливі. Вони мають укласти договір із державою, щоб фінансуватися по-новому. Дивлячись правді в очі підкреслимо, що наша система охороні здоров'я поки що не звикла самостійно ухвалювати рішення, тим більше, в стислі терміни. І чи достатньо у керівників медичних закладів бажання розбиратися в процесах медичної реформи та пояснювати їх своїм пацієнтам? Ні, не достатньо. Наслідки цього ми вже бачимо в Україні, наприклад, коли деякі медичні заклади витрачають чималі кошти на встановлення МІС, які не відповідають їхнім потребам. Тому що не зрозуміли, не розібралися, не отримали чітких інструкцій.

Окрім позитивної ідеї автономізації, яка має підвищити якість надання послуг, варто також наголосити на доповненні закону, вкрай важливою, статтею 24 щодо участі громадськості в охороні здоров'я. Стаття зобов'язує органи державної влади і медичні заклади "сприяти реалізації права громадян на участь в управлінні охороною здоров'я", що є надто важливим для реалізації громадського контролю за допомогою створення спеціальних спостережних рад. При цьому виникає ризик того, що вони можуть стати кишеньковими органами. Щоб попередити це, мусимо активно включати у процес дійсно незалежні громадські організації.

1. Окрім позитивної ідеї автономізації, яка має підвищити якість надання послуг, варто також наголосити на доповненні закону, вкрай важливою, статтею 24 щодо участі громадськості в охороні здоров'я. Стаття зобов'язує органи державної влади і медичні заклади "сприяти реалізації права громадян на участь в управлінні охороною здоров'я", що є надто важливим для реалізації громадського контролю за допомогою створення спеціальних спостережних рад. При цьому виникає ризик того, що вони можуть стати кишеньковими органами. Щоб попередити це, мусимо активно включати у процес дійсно незалежні громадські організації.

Із 1 січня 2018 року почало діяти положення закону про автономізацію щодо фінансового забезпечення охорони здоров'я. Воно

передбачає, що за рахунок коштів бюджету медичну допомогу надають не лише заклади охорони здоров'я, але й ліцензовані лікарі-підприємці. Хто і як буде контролювати надходження та витрати цих коштів? Це ще один виклик для держави та громадськості.

Унаслідок автономізації низка неефективних лікарень буде закритися. Незважаючи на доцільність і природність цього процесу, частина медичних працівників, все ж таки, втратить місце роботи. Чи не стане пошук нової роботи викликом для цих людей?

Варто додати, що в рамках медичної реформи передбачено створення госпітальних округів.

Госпітальний округ – це територіальне об'єднання закладів охорони здоров'я зі збереженням принципу доступності пацієнтів до медичних послуг. Незважаючи на те, що 16 областей вже створили округи, є серйозні проблеми у Львівській, Миколаївській, Закарпатській і Одеській областях.

Ризики:

- Є питання щодо формування Госпітальних рад та їхнього персонального складу;

- Проблеми в деяких областях не будуть вирішені.

У 2018 році діємо разом, щоб, нарешті, всі області мали затвердженні госпітальні округи.

Ще такий момент: місцеві громади можуть бути елементарно не готовими у 2018 році переходити на нову модель фінансування, оскільки старт медреформи було дано вже після ухвалення місцевого бюджету. При цьому, можуть виникнути проблеми при внесенні змін до місцевих бюджетів.

2. Райдужна перспектива розвитку сільської медицини дещо тьмяніє, оскільки, громадськість перебуває у повній неясності, як будуть реалізовуватися ідеї закону. Є ризики виникнення корупційної складової через рамковість і надмірну загальність закону. Як на мене, через загальність закону і відсутність чітко прописаних механізмів імплементації, він більше виглядає, як гасловий, аніж як такий, що буде працювати.

З іншого боку, є питання до тексту закону. Як зазначено у ст.6 п. 1 "Органи державної влади, органи місцевого самоврядування можуть

залучати громадськість до розгляду питань..." Слово "можуть" дає підстави органам влади і місцевого самоврядування не зважати на думку громадськості.

3. Не все безхмарно і в питанні створення Національної служби здоров'я України.

НСЗУ – це орган, що якраз і опікуватиметься головним нововведенням – принципом "гроші йдуть за пацієнтом". Він є ключовим у реалізації медреформи, оскільки саме через нього проходить державне страхування і рух коштів.

Серед ризиків:

- Немає точної дати початку роботи НСЗ. Міністерство обіцяє завершити процес його створення протягом першого кварталу 2018 року, проте у разі затягування, реформа первинної ланки не запрацює;

- Залишається питання: хто очолюватиме цей орган, також є досить гострим. Така посада пов'язана з високими корупційними ризиками, тому громадськість обов'язково має взяти це питання під свій контроль.

У 2018 контролюємо Міністерство задля якнайшвидшого створення Національної служби здоров'я і проведення, дійсно прозорого, конкурсу на посаду її очільника.

4. Проблема впровадження електронної системи охорони здоров'я eHealth, яка є однією з обов'язкових складових медичної реформи, на жаль, не обмежується питанням вибору медичних інформаційних систем медичними закладами. Багато лікарень уже працюють із різними медичними інформаційними системами, проте створення центрального компоненту ще досі триває. eHealth зробить охорону здоров'я простішою, зручнішою і прозорішою.

Але є ризики, пов'язані з впровадженням eHealth:

- Затягування з офіційним запуском центрального компоненту;

- Проблема із захистом даних пацієнтів;

Можлива проблема з інтеграцією баз медичних інформаційних систем.

Зазначу, що 14 грудня 2017 року наказом МОЗ було створено Державне підприємство "Електронне здоров'я", що адмініструватиме

систему eHealth. Щоб реально забезпечувати подальшу роботу електронної системи охорони здоров'я, новостворене підприємство має існувати не лише на папері, але й запрацювати у найближчі півроку.

5. Ще одним із викликів, про які ніхто не говорить, є часовий розрив у реформі первинної і вторинної (вузькі спеціалісти: напр. ЛОР, офтальмолог) ланок. Особливість полягає в тому, що, вже реформований, сімейний лікар отримуватиме набагато більшу зарплатню, ніж ще не реформований вузький спеціаліст. При цьому, обсяг наданих ними послуг буде умовно однаковим. Це створює конфліктну ситуацію серед лікарів. Більше того, пацієнтам буде важко звикнути, що тепер вони не можуть напряму звернутися до спеціаліста за власним бажанням. Це додатково створює конфлікт між системою та пацієнтами.

У 2018 проводимо інформаційно-просвітницьку кампанію і звертаємо увагу Міністерства на важливість якнайскорішої реформи і вторинної ланки, що має бути повністю підготовленою протягом цього року.

Зрозуміло, що створення та налагодження роботи нових механізмів – процес не швидкий, але пацієнти не можуть чекати. Зокрема, ліки та вакцини потрібні українцям щодня. Державна закупівля ліків та вакцин через міжнародні організації дозволила Україні заощадити чималі кошти, прибрати з цього ринку корупційну складову та забезпечити необхідними препаратами більшу кількість пацієнтів. Але згідно із законом, наявний зараз механізм закупівель діє до 2019 року. Після цього закупівлі має здійснювати незалежна державна закупівельна агенція, яка вже мала бути створеною. Від того, чи виконає МОЗ взяті на себе зобов'язання, чи запрацює незалежна державна закупівельна агенція, залежить, чи отримають українці необхідні ліки, чи вчасно отримають щеплення українські діти.

6. Ще одним викликом для усієї системи охорони здоров'я України може стати робота новостворених директоратів МОЗ. Нагадую, що реформа державної служби є ключовою для Уряду і, зокрема, Міністерства, адже передбачає ліквідацію старих відділів і створення замість

них директоратів з новими очільниками і принципово новими методами роботи. Для цього міжнародні донори виділили понад 100 мільйонів євро технічної допомоги.

У кінці 2017 року Міністерство, нарешті, провело повторний конкурс на заміщення посад Генеральних директорів новостворених підрозділів. Але з другої спроби, лише двох (!) Гендиректорів було обрано на посади. При цьому, представників громадськості не було допущено до конкурсу, хоча Громадська рада направляла відповідні звернення.

У 2018 році пильно стежимо за роботою конкурсної комісії та ефективністю і прозорістю новообраних директорів.

7. Як заступник Голови Громадської ради при МОЗ, окремою проблемою бачу відсутність бажання чиновників активно співпрацювати з громадськістю. Найчастіше така співпраця відверто саботується. Громадська Рада виявилася несправедливо обмеженою у впливі на процес ухвалення рішень. Незважаючи на активну позицію у низці питань, відповідно направлені листи та звернення, представників Ради не було допущено до ключових питань впровадження реформи охорони здоров'я.

У 2018 році, ми працюватимемо і добиватимемося, щоб влада припинила ігнорувати громадськість.

8. Ще один виклик, який Україні вкрай необхідно подолати на шляху впровадження медичної реформи, перебуває в політичній площині. Питання збереження здоров'я – це те, що стосується кожного з нас, незалежно від віку, політичних та релігійних переконань чи статків. Тому політиків, які бажають спекулювати на цій темі, особливо напередодні виборів, завжди вистачає. Вони є зараз, і їх буде ставати більше, чим ближче до виборів. Щоб відокремити спекуляції та популізм від конструктивного діалогу, необхідно аналізувати та мислити на крок вперед, до чого я вас закликаю.

На жаль, перелік "камінців" та "камінчиків" на шляху медичної реформи можна продовжувати. Узагальнюючи підкреслимо, що серед них і дефіцит кваліфікованих кадрів, і відсутність бажання працювати, і низький рівень довіри до будь-яких ініціатив влади, і

необхідність якісної поточної роботи структур системи охорони здоров'я.

Для української системи охорони здоров'я 2018 рік обіцяє бути цікавим та насиченим подіями.

Задекларовані урядом зміни, в перспективі, можуть підняти якість медичних послуг. Проте реальних змін і дійсно нового рівня охорони здоров'я ми зможемо досягти лише власними зусиллями. Ми не маємо тільки спостерігати за рухом реформи, ми мусимо брати участь у ній. Ми громадськість – пацієнти і лікарі, є об'єктами цієї реформи, наша думка вирішальна і має бути почутою. А почутою вона зможе бути лише за допомогою активних дій у відстоюванні декількох простих речей: власного права на здоров'я, безпеки громадського здоров'я і розуміння того, що здоров'я – це основа якості життя. А слона можна з'їсти лише частинами (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/badikov/5a5710b9dfdc5/>). – 2018. – 11.01).

***

Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Екатерина Безнощенко

Основні новели реформи господарського процесу України

Судова реформа поетапно реалізується, у результаті чого перед юристами як практиками так і науковцями постає чимало питань. Зокрема, із набранням чинності нових редакцій процесуальних кодексів на обговоренні юридичної спільноти продовжує перебувати регламентація порядку розгляду справ. Чи не найбільших змін, у порівнянні із іншими видами судочинства, зазнав господарський процес, адже загальновідомо, що розгляд справ господарськими судами був найменш формалізованим.

Варто зауважити, що перехідного періоду на застосування нової редакції процесуального закону фактично не передбачено, адже відповідно до пункту 9 Перехідних положень Господарського процесуального кодексу України справи у судах першої та апеляційної інстанцій, провадження у яких порушено до набрання чинності цією редакцією Кодексу,

розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу. Окрім того, пунктом 11 Перехідних положень передбачено, що заяви чи скарги не можуть бути залишені без руху, повернуті або передані за підсудністю, щодо них не може бути прийнято рішення про відмову у прийнятті чи відмову у відкритті провадження за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, якщо вони подані з додержанням відповідних вимог процесуального закону, які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Новий порядок господарського судочинства передбачає запровадження нових інститутів та містить багато деталей, кожне з яких потребує окремого дослідження. Розглянемо деякі з основних змін в господарському процесі, що запроваджуються із набранням чинності новою редакцією Господарського процесуального кодексу України.

Введення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи

Фактично діюча на даний момент Автоматизована система документообігу в суді буде вдосконалена, адже за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи буде здійснюватися не лише облік заяв, скарг та інших документів, які надійшли до суду та які були направлені судом, здійснюватися розподіл справ, а також:

- обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу;

- направлення судових рішень та інших процесуальних документів учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчинення інших процесуальних дій в електронній формі.

Разом із тим, для отримання та направлення документів у електронній формі адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки повинні в обов'язковому порядку реєструвати свої офіційні електронні

адреси в Єдиний судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Разом із тим, особам, які виявили бажання подавати процесуальні, інші документи, вчиняти інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, необхідно мати власний електронний цифровий підпис, прирівняний до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронний цифровий підпис".

Таким особам процесуальні документи будуть направлятися виключно в електронній формі. У подальшому планується запровадити оформлення справ у електронному вигляді повністю. Позитивним моментом введення такої системи є економія часу, який зазвичай витрачається на відправку процесуальних документів або ж передання справ до вищих інстанцій, економія бюджетних коштів.

Проте, введення в дію Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи відтермінується. Так, відповідно до п. 17 Перехідних положень Господарського процесуального кодексу України Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті "Голос України" та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Оскільки такого оголошення ще не було, тому строк створення фактично не визначений.

Запровадження нових видів проваджень з розгляду господарських справ

Ще одним нововведенням редакції Господарського процесуального кодексу від 15.12.2017 р. є регламентація інституту наказного провадження. Тобто, розгляд справ тепер можливий у порядку наказного та позовного проваджень. У свою чергу, позовне провадження поділяється на спрощене та загальне, про що буде описано нижче.

Так, наказне провадження більш спрощена форма судового процесу, яка передбачає можливість особи, якій належить

право вимоги про стягнення грошової заборгованості за договором, звернутися до суду із заявою про стягнення відповідної суми у швидшому порядку. З аналізу статей 147, 148 Господарського процесуального кодексу України вбачається, що особа може звернутись до суду із заявою про видачу судового наказу за таких умов:

- заявник – юридична особа або фізична особа-підприємець;
- заявник має право вимоги про стягнення грошової заборгованості до боржника;
- таке право вимоги виникло на підставі договору, укладеного у письмовій формі;
- сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Спрощеність даного провадження визначається тим, що суд розглядає заяву про видачу судового наказу протягом п'яти днів з дня її надходження. Розгляд проводиться без судового засідання і без повідомлення заявника та боржника. За результатами розгляду заяви про видачу судового наказу суд або видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у видачі судового наказу, яка відповідно до ст. 255 Господарського процесуального кодексу України підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Варто звернути увагу, що відмова у видачі судового наказу не позбавляє особу права на звернення до суду із позовною заявою про стягнення відповідної суми у порядку спрощеного позовного провадження.

Такий вид провадження може бути досить позитивним для господарського процесу за умови добросовісного користування сторонами своїми процесуальними правами, адже з одного боку, прискорить звернення стягнення заборгованості у примусовому порядку, а з іншого – може забезпечити зменшення навантаження на суд.

Новим для господарського процесу є й інститут спрощеного позовного провадження, яке відповідно до частини 3 статті 12 Господарського процесуального кодексу України призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Разом із тим, чіткий розподіл справ, які розглядаються в порядку спрощеного або загального позовного провадження у законодавстві відсутній. Натомість визначено, які категорії спорів розглядаються тільки у позовному провадженні.

Так, зі змісту частини 4 статті 247 Господарського процесуального кодексу України слідує, що виключно у порядку загального позовного провадження розглядаються справи:

- про банкрутство;
- за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;
- у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій);

у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності, крім справ про стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції;

у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних такою посадовою особою юридичній особі її діями (бездіяльністю);

у спорах щодо приватизації державного чи комунального майна;

в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у пунктах 3-8 цієї частини.

Частиною 1 статті 247 Господарського процесуального кодексу України визначено, що у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються малозначні справи, якими є справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (частина 5 статті 12 ГПК України). Проте, справу незначної складності, суд також може визнати малозначною, крім

справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Зі змісту статей 171, 249 Господарського процесуального кодексу України можна зробити висновок, що розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження, можливий не лише якщо категорія спорів відповідає критеріям малозначності, але і якщо є відповідне клопотання позивача. Тобто, розгляд справи у порядку спрощеного провадження не є імперативною вимогою законодавства та не може здійснюватися виключно за ініціативою суду.

Про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження (у випадку задоволення відповідного клопотання позивача) суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі та визначає строк відповідачу для подання заяви з запереченням проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Слід також відмітити, що законодавець передбачив можливість виходу зі спрощеного провадження за ініціативою суду або ж за клопотанням учасника справи. У такому випадку суд постановляє ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, і розгляд справи починається зі стадії відкриття провадження у справі (ч. 6 ст. 250 ГПК України).

Разом із тим, норми процесуального законодавства не деталізують, на якій стадії судового розгляду можлива така процесуальна дія. Більше того, визначення того, що учасник справи може подати відповідне клопотання, також породжує питання, оскільки учасниками справи є і треті особи без самостійних вимог, і надання їх такого права, на нашу думку, не зовсім відповідає процесуальному статусу таких осіб.

Окрім того, у позовному провадженні передбачається додаткова стадія судового процесу – підготовче провадження, у якому здійснюється остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин,

позовних вимог та складу учасників судового процесу; з'ясування заперечень проти позовних вимог; визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та збирання відповідних доказів; вирішення відводів; визначення порядку розгляду справи; вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

У межах підготовчого провадження не пізніше ніж через 30 днів з дня відкриття провадження у справі проводиться підготовче засідання, проведення якого здійснюється за участі сторін.

Нові принципи господарського судочинства

Редакцією Господарського процесуального кодексу України від 15.12.2017 р. визнання на законодавчому рівні зазнає принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами та регламентуються заходи відповідальності за зловживання процесуальними правами.

Законодавчого визначення самого поняття «зловживання процесуальними правами» проектом закону не передбачається, проте частиною 2 статті 43 Господарського процесуального кодексу України визначається перелік дій, які в залежності від обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами. Процесуальним законом передбачено, що зловживанням процесуальними правами є дії, які суперечать завданню господарського (цивільного, адміністративного) судочинства, тобто направлені не на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, метою якого є ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави. Із зазначеного можна зробити висновок, що наведений перелік дій не є вичерпний, і в кожному конкретному випадку суд має оцінювати дії сторін та інших учасників процесу на предмет їх відповідності завданням судочинства.

Аналіз норм Господарського процесуального кодексу України дає можливість виокремити такі заходи відповідальності до осіб, які зловживають процесуальними правами:

повернення скарги, заяви, клопотання, якщо такі визнані зловживанням процесуальним правом;

забезпечення судових витрат, тобто внесення сторонами на депозитний рахунок суду попередньо визначену суму судових витрат у випадку, якщо позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позов;

покладення судом на сторону, яка зловживає процесуальними правами, судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору;

застосування заходів процесуального примусу у вигляді: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасового вилучення доказів для дослідження судом; штрафу;

винесення окремої ухвали.

Звичайно, що ефективність таких заходів буде перевірена на практиці, проте підстави для їх застосування містять багато оціночних понять, що може призвести до зловживань та тиску на сторін та їх представників. Зокрема, чимало питань виникає щодо застосування частини 2 статті 246 Господарського процесуального кодексу України, якою передбачено, що суд може постановити окрему ухвалу у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом або прокурором. Проте, що мається на увазі під "неналежним виконанням професійних обов'язків" та суттєвими недоліками позовної заяви не роз'яснено, а отже суд оцінюватиме ті чи інші дії на власний розсуд, а отже єдиний підхід до застосування вказаної норми буде ще не скоро.

Зміни у формах процесуальних документів, в інституті доказів та доказування

Зі зміною порядку розгляду справ змінюються також і форми процесуальних документів сторін. Так передбачено подання відповіді на відзив і заперечень та чітко визначено порядок їх подання.

Такі документи фактично і подавались до суду і за старою редакцією кодексу, проте їх форма не була регламентована процесуальним законом, тому в будь-якому разі розцінювалась судом як пояснення, не залежно від стадії процесу, на якій вони подаються.

Так, відповіддю на відзив, відповідно до проекту закону, є пояснення, міркування та аргументи позивача щодо наведених відповідачем у відзиві заперечень та мотиви їх визнання або відхилення та має бути поданий у строк, що встановлений судом. Разом із тим, у запереченні відповідач викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань та аргументів і мотиви їх визнання або відхилення.

У новій редакції Господарського процесуального кодексу розширено коло можливих доказів та змінено також процес доказування. Так, визначено статут свідка в господарському процесі та поняття електронних доказів. Дані поняття потребує додаткового дослідження, особливо питання електронних доказів, зокрема щодо відповідності таких доказів критеріям належності, допустимості, достатності та достовірності.

Нестандартним нововведенням є можливість надання до матеріалів справи висновку експерта в галузі права.

Такий висновок може надаватись щодо застосування аналогії закону, аналогії права; змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування, доктриною у відповідній іноземній державі.

Дана норма є достатньо суперечливою, адже суддя також фактично являється експертом у галузі права. Разом із тим, варто зауважити, що такий висновок не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

Введення процедури врегулювання спору за участю судді

Ще одним новим інститутом не лише для господарського, а й для інших видів судочинства, в результаті реалізації судової реформи стало введення такого специфічного

способу вирішення спору як врегулювання спору за участю судді, що проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті, про початок якого поставляється ухвала.

Врегулювання спору за участю судді проводиться суддею-доповідачем одноособово незалежно від того, в якому складі розглядається справа, у формі спільних (за участю всіх сторін, їх представників та судді) та (або) закритих (за ініціативою судді з кожною зі сторін окремо) нарад. Сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції в порядку, визначеному цим Кодексом (ст. 188 ГПК України).

Такий спосіб є доволі позитивним кроком на шляху удосконалення судочинства, проте, в реаліях нашої судової системи може послугувати підґрунтям для корупційної складової. Окрім того, слід зауважити, що законодавством чітко не врегульовано цю процедуру, наприклад, не вказано на якій стадії можливий перехід до такого врегулювання спору, не регламентовано чи має право особа у подальшому звернутись до суду для розгляду справи в загальному порядку, якщо після такого врегулювання спору не відновиться її право.

Запроваджується інститут забезпечення та попередньої оплати судових витрат

У редакції Господарського процесуального кодексу України від 15.12.2017 р. передбачено також введення інституту забезпечення та попередньої оплати судових витрат.

Так, відповідно до статті 125 Господарського процесуального кодексу України суд може зобов'язати сторони внести на депозитний рахунок суду попередньо визначену суму судових витрат, пов'язаних з розглядом справи або певною процесуальною дією, про що постановляє ухвалу (забезпечення судових витрат).

Забезпечуватись можуть як витрати пов'язані з викликом свідка, призначенням експертизи, витребуванням доказів, так і майбутніх витрат відповідача на професійну правничу допомогу та інших витрат, які має понести відповідач у зв'язку із розглядом справи. Щодо забезпечення витрат відповідача на правничу допомогу, то, відповідно до проекту закону, їх застосування

можливе в таких випадках: позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позов; позивач не має зареєстрованого в установленому законом порядку місця проживання (перебування) чи місцезнаходження на території України та майна, що знаходиться на території України, в розмірі, достатньому для відшкодування судових витрат відповідача у випадку відмови у позові.

Разом із тим, у випадку задоволення позову, кошти позивача, що були внесені як забезпечення витрат на правничу допомогу відповідача, повертаються.

Такі процесуальні можливості можуть бути доволі позитивними, оскільки забезпечать повернення судових витрати сторонами та можуть зменшити зловживання процесуальними правами шляхом подання так званих “технічних позовів”.

Окрім того, зазнав змін і порядок оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. Так передбачено, що апеляційні та касаційні скарги подаються безпосередньо до суду апеляційної та касаційної інстанції відповідно. Строк подання апеляційної скарги становить десять днів на ухвалу суду та двадцять днів на рішення суду, касаційної скарги – двадцять днів на всі судові рішення, що підлягають оскарженню.

Таким чином, узагальнюючи можна сказати, що процес розгляду справ у порядку господарського судочинства став більш деталізованим та впорядкованим, адже до 15.12.2017 р. регулювання більшості процесуальних питань або взагалі відсутнє, або ж здійснюється виключно на рівні роз'яснень пленумів Вищого господарського суду України та Верховного Суду України. Новою редакцією Господарського процесуального кодексу України започатковується в господарському процесі багато нових інститутів для оптимізації самого процесу та економії процесуальних строків, економії судових витрат, встановлення процесуальної дисципліни. Багато питань потребують роз'яснень та уточнень, що відповідно буде здійснювати новий Верховний Суд. Проте, чи ефективними будуть такі норми,

покаже лише практика їх застосування (<http://jurblog.com.ua/2018/01/osnovni-noveli-reformi-gospodarskogo-protsesu-ukrayini/>). – 2018. – 10.01).

***

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Данил Гетманцев

О налоге на Google или почему сегодня национальная соцсеть должна быть зарегистрирована только за границей

Не могу согласиться с возмущением, которое вызвали у никогда не безразличной общественности достаточно безобидные и не смелые нормы т.н. закона о налогообложении посылок, подписанного Президентом под елку. Согласно изменениям, налог (НДС и пошлина) с 2019 года будет взиматься не только исходя из стоимости объекта налогообложения (более 150 евро), но и с любого объекта, ввозимого на территорию страны более трех раз в месяц независимо от стоимости.

К фанатам индивидуального импорта возникает вопрос – а как вы хотели? Продолжать завозить товар «малыми партиями, но в любых количествах», одновременно передергивая с ценой? Почему белый (если такой цвет вообще существует в импортных операциях) импортер товара или производитель аналога в Украине должны платить ввозной НДС, а партизан – импортер нет? Конечно нововведение выгодно первым и не выгодно последним. И да правила налогообложения (к слову, очень мягкие) введены в пользу крупных поставщиков. Но ведь это справедливо, а справедливо – значит правильно!

С другой стороны, для нас очевидна половинчатость подобного решения со стороны государства. Понятно, что нельзя облагать налогом кустарей импортного движения, одновременно не замечая транснациональные корпорации, которые оказывают услуги потребителям на таможенной территории страны, не платя ни копейки налогов в украинский бюджет. Тем более, что эти же организации уже успешно облагают налогом многие страны мира, включая наших соседей.

Речь идет о так называемом налоге на Google, т.е. о налогообложении услуг, предоставляемых нерезидентами – транснациональными корпорациями и иными субъектами посредством Интернет украинским потребителям, а также объектах права интеллектуальной собственности, приобретаемых украинцами через всевозможные крупные и мелкие интернет – ресурсы.

Новая цифровая реальность

Цифровая экономика, шагая семимильными шагами по планете диктует новые правила бизнеса, предоставляет новые возможности для бизнесменов. Базовые экономические процессы в цифровой экономике остаются неизменным, однако значительно увеличивается ее гибкость (в т.ч. способность к уклонению от налогообложения), рентабельность и способность осуществления удаленных операций, что само по себе не должно предоставлять каких-либо налоговых преференций по сравнению с традиционной экономикой.

Однако, попробуйте прямо сейчас заказать рекламное продвижение своего поста в Facebook. Для этого Вам необходимо выбрать пост для продвижения, ввести данные своей карты в предложенную FB форму. Несколько секунд и – вуаля! Ваш пост уже видят тысячи других «узников» сети, ранее лишенных счастья насладиться глубиной вашей мысли. Сколько от уплаченных вами 5 долларов получило государство? Ничего! Убежден вы знаете и понимаете это не хуже нас.

В тоже время, компания Facebook уже сегодня должна платить налог на прибыль с доходов с источником происхождения из территории Украины (п.141.4 НК), а также НДС на рекламные и иные услуги, оказываемые пользователям сети, ведь место предоставления таких услуг находится согласно п.186.3 НК на территории Украины. Для этого мировому гиганту конечно необходимо зарегистрироваться в Украине (п.133.3 НК) либо осуществлять свою деятельность через резидента – агента (п.п.141.4.6,8 НК). Однако, передовики капиталистического движения всегда славились своим особым отношением к

соблюдению законов в колониальных странах, где принцип верховенства права без колебаний приносился в жертву цели максимизации прибыли.

В нашем сложном структурированном мире, соцсети (подобно государству, однако гораздо быстрее его) давно уже заняли особое место, сначала став на службу обществу, затем подчинив его себе, превратившись в самостоятельного субъекта общественных отношений, четко, прагматично, хотя и внешне незаметно влияющего на общество. Однако, в нежелании регистрироваться в странах, откуда они получают прибыль мы бы не видели признаков мирового заговора. Здесь речь идет о банальной жадности капиталиста, убедить которого оставлять часть дохода в стране – источнике такого дохода может только реальная угроза финансовых потерь.

Как же заставить цифровую экономику платить налоги, вывести ее из тени? Если окунуться с головой в научную фантастику, мы могли бы предложить, как ни странно один из самых простых способов налогообложения доходов (в различных формах: от прибыли до стоимости предоставленных услуг) путем введения международного косвенного налогообложения такого рода услуг. Т.е. создания налога с оборота в сфере электронной коммерции на меж- или если хотите надгосударственном уровне. Такое налогообложение, о котором уже многие говорят, при создании достаточно простого программного обеспечения, позволит расщеплять получаемый транснациональной корпорацией (включая всех ее агентов) платеж в момент его получения на основную часть (собственно доход компании) и налог, который отчисляется стране – источнику происхождения дохода в соответствии с destination principle. При этом компании, предоставляющие услуги в Интернет могут получать средства от потребителей только на особые банковские счета, что должно быть закреплено нормативно как на уровне национального, так и международного налогового права.

Однако, ввиду того, что реализация проекта требует беспрецедентного уровня координации стран – участниц механизма налогообложения,

оставим его до времени перу научных фантастов, вернувшись на нашу грешную землю.

Основная проблема, которую породил для национальных налоговых систем новый цифровой мир, состоит в том, что компании, работающие в сфере цифровых технологий, имеют возможность обеспечить свое экономическое присутствие в экономике другой страны без налогового присутствия. Так, согласно ст. ст. 5 и 7 Модельной налоговой конвенции ОЭСР, компания облагается налогом на прибыль в стране, в которой она является нерезидентом, только если она имеет постоянное представительство в этой стране. Соответственно, компания-нерезидент, работающая в сфере цифровой экономики, легко может не являться плательщиком налога в стране, в которой она имеет клиентов.

Вопреки распространенному представлению, цифровая экономика, оказавшаяся вне сферы национального налогового поля, генерирует достаточно большой объем доходов, к которым (кроме Интернета товаров, обложением которого мы уже частично обеспокоились) относятся доходы от рекламы, продажи или передачи в аренду цифрового контента, продажи услуг, подписки на сервисы, продажи лицензий, пользовательских баз данных, программного продукта, информации и многие другие. Эти огромные доходы, которые даже сложно подсчитать, не облагаются налогом, с одной стороны, лишая государство вполне справедливо ожидаемых поступлений, а с другой порождая целый ряд еще более негативных последствий. Так, очевидно, что отечественные компании оказываются в не равных конкурентных условиях с нерезидентами, предоставляющими услуги из-за границы. Борясь за конкурентоспособность цены, они вынуждены уходить в тень или перебираться в те же низконалоговые юрисдикции, откуда предоставляют свои услуги их конкуренты – нерезиденты.

Давайте, для примера, представим себе воплощение розовой мечты националистов-романтиков – создание успешной украинской соцсети. Где она должна была быть

зарегистрирована, если бы планировала хоть когда-то получать доходы, конкурируя с (Господи прости) Facebook? Ответ смотрите выше. Только за границей, ведь продавая рекламу здесь, даже самая патриотичная соцсеть вынуждена была бы платить с нее НДС, в отличие от уже упомянутого нами мирового монстра. А ведь в подобной ситуации оказываются абсолютно все не фантастические, а вполне реальные поставщики Интернет-услуг в Украине.

К слову, необлагаемая налогом цифровая экономика полностью погружена в тень, что не только лишает государство доходом, но и искажает торговый баланс, лишая его необходимых данных для эффективного управления экономикой.

Что делать?

Как же построить систему эффективного налогообложения цифровой экономики, не знаящей границ, в отдельно взятой стране? Задача достаточно сложная, но, как показывают рекомендации ОЭСР и практика нескольких стран, вполне выполнимая. Во-первых, оговоримся, что, по нашему мнению, косвенное налогообложение электронных (равно как и не электронных) товаров и услуг должно осуществляться в стране, в которой осуществляется экономическая активность и рынки которой генерируют стоимость, т.е. согласно destination principle, соответствующим природе косвенного налога и справедливо распределяющим права на косвенное налогообложение между странами.

Какой метод налогообложения НДС наиболее приемлем? Согласно данным, изложенных в Action 1 плана BEPS все больше и больше юрисдикций рассматривают способы реализации подхода, основанного на стране назначения как для трансграничных поставок услуг B2B, так и для B2C, что соответствует требованию к поставщикам о сборе и перечислении налога в соответствии с Руководящими принципами ОЭСР по электронной коммерции.

По нашему мнению, нежизнеспособными являются предложения о внедрении методов самообложения в контексте B2C. Поэтому

система, требующая, чтобы поставщики собирали и перечисляли налог, является единственной реальной альтернативой. Согласно Серии руководств по налогам на потребление, в которых содержится руководство по реализации Руководящих принципов по электронной коммерции (ОЭСР, 2003b-c-d), страны могут счесть необходимым для поставщиков нерезидентов регистрировать и начислять налог в юрисдикции потребления, и им рекомендуется использовать упрощенные регистрационные режимы и регистрационные пороги для того, чтобы минимизировать потенциальное бремя соблюдения. Наиболее заметным применением подхода, основанного на стране назначения для обложения трансграничных поставок услуг B2C, который полагается на упрощенную систему регистрации для поставщиков-нерезидентов, является схема «одного окна» (“One Stop Shop” scheme) Европейского союза.

Рекомендуемые подходы к решению ключевых задач по сбору НДС на продажи цифровых продуктов для частных потребителей поставщиками-нерезидентами были разработаны ОЭСР и G20 в контексте работы Международного Руководства по НДС/НТУ. Особый интерес представляет отчет, опубликованный в октябре 2017г.

Механизм взимания НДС

Основываясь на указанных документах, а также беря во внимание опыт правового регулирования в этой сфере других стран, мы полагаем, что в основу механизма налогообложения приемлемого для Украины, должны лечь следующие основные принципы:

- упрощенная регистрация плательщиками НДС для поставщиков – нерезидентов, которая может осуществляться удаленно в электронной форме;

- упрощенное декларирование налогового обязательства по НДС в электронной форме, удаленно;

- освобождение от обязанности по регистрации налоговых накладных;

- возможность оплаты обязательств по НДС в валюте на счета Казначейской службы из-за границы (возможно через специальный счет, открытый компанией в Украине);

- возможность использования начисленного обязательства по НДС для зачета с налогом (налоговым кредитом), уплаченным в стоимости услуг и цифровых товаров, приобретенных у резидентов (для целей налогообложения местом предоставления услуг таким иностранным компаниям должна считаться территория Украины);

- упрощенный учет обязательств по НДС в электронной форме с возможностью удаленной проверки такого учета.

При этом государство должно обеспечить высокий уровень коммуникации с потенциальными налогоплательщиками, что включает в себя возможность в процессе регистрации налогоплательщика, осуществления учета и отчетности об операциях пользоваться иностранными языками, в т.ч. удаленно консультироваться с нашим налоговым офисом.

Таким образом, в соответствии с рекомендациями мы обеспечим минимально необходимое налоговое (не физическое) присутствие нерезидента в Украине для целей налогообложения. По нашему мнению, основные международные корпорации примут введенные Украиной правила по собственной воле, опасаясь возможных репутационных рисков, связанных с уклонением от налогообложения и неблагоприятных юридических последствий со стороны Украинского государства.

Вместе с тем очевидно, что рассчитывать только на добрую волю любого налогоплательщика наивно тем более, что число электронных коммерсантов не ограничивается знакомыми всем Интернет-монстрами. Поэтому целесообразным является внедрение дополнительного механизма взимания налога, запускающегося в случае, если нерезидент не проявит свою налоговую сознательность.

В таком случае, иностранная компания может быть зарегистрирована в специальном реестре иностранных компаний – плательщиков НДС (далее – реестр) на территории Украины органами Государственной фискальной службы по их инициативе. Основание для такой регистрации должно стать установление факта значительного экономического присутствия компании, а именно:

- заключение значительного количества (2 и более в день) цифровых сделок о предоставлении услуг с клиентами из Украины через Интернет, и/или

- значительное количество клиентов (10 и более в месяц) в Украине являются потребителями товаров/услуг компании, и/или

- компания позиционирует на рынке свои товары/услуги, как товары/услуги, предназначенные для украинских потребителей (язык сайта, валюта, маркетинговые мероприятия, направленные на привлечение потребителей из Украины).

Конкретные пороговые цифры можно обсуждать. При этом, мы настаиваем на широкой дискреции контролирующего органа в принятии соответствующего решения, подкрепленной презумпцией правомерности его решения, которая конечно может быть опровергнута налогоплательщиком в административном суде.

Включение ГФС компании в реестр должно влечь за собой ее обязательство подтвердить свою регистрацию в течении периода от 3 до 6 месяцев с последующим осуществлением удержания и уплаты налога иностранной компанией. До момента выполнения требования о подтверждении регистрации налог из сумм, перечисляемых потребителями по реквизитам, указанным на интернет-ресурсах таких иностранных компаний осуществляют налоговые агенты – банковские учреждения и эквайеры, принимающие платежи в пользу иностранных компаний либо их агентов-нерезидентов. При этом, для целей налогообложения НДС считается включенным в соответствующую сумму без права на формирование налогового кредита иностранной компанией. Механизм взимания налога налоговым агентом может также «включаться» по решению ГФС в случае выявления фактов уклонения от налогообложения иностранной компанией.

Отметим, что в соответствии с октябрьским отчетом ОЕСД «Механизмы эффективного взимания НДС, когда поставщик не расположен в юрисдикции обложения НДС»[1], для обложения поставки цифровых услуг в формате

V2B должны применять иные принципы, чем в формате B2C. Если в первом случае действует принцип налогообложения по мету регистрации (месту нахождения) покупателя, во втором – два принципа: (1) место предоставления услуги (осуществления поставки) и (2) место нахождения потребителя. В нашем случае, мы предлагаем распространить изложенный нами механизм только на формат отношений B2C, ведь уплата НДС плательщиком налога при заказе услуги нерезидента урегулирована ст.208 НК (reverse charge mechanism).

Таким образом, с одной стороны, мы предоставляем нерезидентам возможность самостоятельного удержания налога и его перечисления в бюджет страны, с другой, предусматриваем альтернативный механизм взимания налога налоговым агентом.

***

Предупреждая прогнозируемое нытье налоговых и околоналоговых активистов о том, что НДС вероломно ляжет не на иностранную компанию, а на наших потребителей, отметим, что это действительно так. На то он и косвенный налог, чтобы облагать потребителя. И то, что потребитель будет платить налог на потребление никак не может быть контраргументом при его введении тем более, что налог уже должен взиматься в Украине в силу действующих (пусть и несовершенных) норм НК. Уплата НДС со всех товаров/услуг, которые оборачиваются в пределах таможенной территории Украины справедлива и правильна, полностью соответствует природе налога и целям налогообложения. Изложенные выше изменения должны стать только первым шагом на пути к построению эффективной модели налогообложения цифровой экономики, которая в итоге должна охватить налогообложение прибыли иностранных компаний с источником происхождения с территории Украины, а также налогообложения всех видов экономических активностей, генерирующей новый «цифровой» доход (например, совместное потребление, бонусные программы для потребителей, прирост крипто-капитала и т.д.).

Мы живем в удивительное время, дарящее нам глобальные тектонические сдвиги в

социально-экономических отношениях с периодичностью в 10-15 лет. Это может нравиться или нет, но это нельзя не принять. Динамика очень высока, и у нас нет иного выхода, кроме как поддержать ход истории, смело и адекватно ответив на его вызовы, если мы конечно хотим в этой истории остаться. И чтобы убедить в этом как можно больше наших читателей, этот текст надо конечно разместить на страничке в FB, предварительно поставив продвижение на пока не облагаемую налогом оплату (<http://jurblog.com.ua/2018/01/o-nalogen-na-google-ili-pochemu-segodnya-natsionalnaya-sotsset-dolzha-byit-zaregistrirovana-tolko-zagranitsey/>). – 2018. – 15.01).

***

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Леся Василенко, голова ГО "Юридична Сотня", юрист, правозахисник

Повернення заручників контрактної служби в армії

7 січня 2017 року набрав чинність Закон №1769-19, який викреслив з українського правового поля поняття контрактів з невизначеним строком "до кінця особливого періоду" та надав право військовослужбовцям звільнитися з таких "безстрокових контрактів". Однак, питання, яке здавалося б вирішеним раз і назавжди з грудня 2017 року з новою силою переслідує гарячу лінію ГО "Юридична сотня".

В чому ж проблема?

Власне умови звільнення передбачені у перехідних положеннях Закону. Якщо коротко, то там вказано, що особи, які виступили 24 місяці за контрактом строком до кінця ОП мають право на звільнення. Далі є пункт, який стосується порядку звільнення, в якому вказано, що такі військовослужбовці мають звільнитися не пізніше одного року з дня набрання чинності цим законом. Тобто, до 7 січня 2018 року всі мали бути звільнені. А як бути тим, хто набуває право на звільнення в 2019 році чи у будь-який період після 7 січня 2018 року? Власне це питання номер один, яке останнім часом розбирають юристи. По ньому можна доповісти наступне:

Абзац 2 і 3 частини 1 пункту 2 Перехідних положень Закону 1769-19 чітко передбачають, що особи, які вислужили 18 місяців з моменту продовження контракту під час дії особливого періоду та особи, які вислужили 24 місяці за контрактом зі строком "до кінця особливого періоду" набувають право на звільнення. Після цього стоїть крапка. Право є. Вислужив 18 або 24 місяці, залежно від ситуації, і можеш писати рапорт на звільнення.

Плутанину вносить частина 3 пункту 2, яка вказує на те, що звільнення відбувається в порядку визначеному Міністерством оборони і не пізніше одного року з дня набрання чинності Закону. Для того, щоб розібратись з цією частиною потрібно трохи історії цього пункту.

Приймаючи його депутати в першу чергу орієнтувались на тих військовослужбовців, які вже мали всі підстави звільнитись, прослуживши на контракті строком "до кінця особливого більше 2 років. Відповідно для забезпечення оперативного звільнення таких осіб та унеможливлення маніпуляцій зі строками в графіках звільнення, депутати замінили строк, протягом якого мають звільнити військовослужбовців з 2 років на 1 рік. Таким чином гарантували, що не буде ситуації, коли людина, яка служить з початку особливого періоду буде звільнена в кінці 2 років.

По суті ж, положення про обов'язкове звільнення протягом 1 року з дня набрання чинності Законом задумувалось для розповсюдження тільки на тих, у кого вже було право на звільнення на момент прийняття Закону. Проте, захистивши права одних, народні обранці позбавили можливості звільнитись кілька інших категорій військовослужбовців, а саме:

Тих, хто підписав контракт до кінця особливого періоду у 2016 році.

Тих, в кого строковий контракт був продовжений до кінця особливого періоду після 7 липня 2016 року.

Хоча про нюанси зі звільненням у 2018 році згадували неодноразово і з боку громадськості і Генерального Штабу, законодавчого рішення у 2017 році так і не було досягнуто. Було декілька законопроектів, але за 12 місяців 2017 року

жоден не був винесений на голосування навіть у першому читанні. З доопрацьованої версії законопроекту №6473 у липні 2017 р взагалі зникли норми, які передбачали можливість звільнення безстрокових контрактників у 2018 році. Законопроект №7134, за авторства Тетяни Чорновол, пропонував оригінальне рішення шляхом внесення корективів до перехідних положень Закону №1769. Проте, цей законопроект з'явився лише у вересні минулого року та не отримав підтримки комітету. Урядових законопроектів (тобто пропозицій від Міністерства оборони) за даною темою взагалі не надходило.

Такий розслаблений підхід дає підстави вважати, що, очевидно, рішення питання не обов'язково вимагає внесення законодавчих змін. Ця ситуація є те, що в теорії права називають колізією. В даному випадку маємо протиріччя п. 2 та п.3 перехідних положень Закону №1769. Знову таки за загальною теорією права перевагу мають ті норми, які надають вищу міру правового захисту. В цьому випадку сумніву немає, що мова йде про п.2 перехідних положень, який чорним по білому вказує з настанням яких фактів може бути припинена дія контракту. Пункт 3 описує як процесуально має бути реалізоване це право.

За нормальних обставин, зрозумівши помилковість формулювання норми та його наслідки, автори поправки мали б звернутись до секретаріату Верховної Ради щодо внесення редакційних правок. Однак, цього не сталося.

З іншого боку, Міністерство оборони могло б продовжити строк дії Директиви Д-2, яка регулює порядок звільнення з безстрокових контрактів. Таким чином відомство діяло б на виконання п.2 перехідних положень Закону №1769. Але з огляду на те, що при цьому був би проігнорований п.3, ніхто в Міністерстві оборони не візьме на себе відповідальність продовжувати дію Директиви та звільняти людей, поки протиріччя в законі не будуть усунені. І таке небажання стати законопорушниками цілком можна зрозуміти.

Рішення, які є, але ніхто не приймає

Генеральний Штаб ЗСУ, вбачаючи наближення кризової ситуації та наростання

напруги у військових частинах, розробили власний проект необхідних змін до статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Ці формулювання можуть бути внесені в кілька законопроектів, які Комітет ВРУ з безпеки і оборони вже рекомендував до прийняття у першому читанні. А саме йдеться про проекти законів за номерами 6052 та доопрацьований 5640. Власне рішення щодо внесення змін вже зареєстровані законопроекти було мотивоване тим, що строки прийняття таких законопроектів мали б бути швидші: реєстрація та підготовка до першого читання вже були пройденими етапами.

Неодноразово Голова Верховної Ради обіцяв поставити ці законопроекти на голосування. Іноді вони навіть потрапляли до порядку денного. Проте самого голосування так і не відбувалось (чи було не достатньо голосів в залі, чи просто не виносились на розгляд). Так пройшов 2017 рік.

16 січня 2018 року – черговий день, який планують присвятити голосуванню за законопроекти у сфері безпеки і оборони. У порядок денний включений і законопроект №5640. Якщо голосування таки відбудеться, то до другого читання будуть внесені відповідні зміни, які дозволять остаточно вирішити питання з безстроковими контрактами. Проте, згідно регламенту Верховної Ради надається 14 днів з моменту голосування законопроекту у першому читанні для підготовки законопроекту до другого читання. Згідно регламенту Верховної Ради цей строк може бути скорочений до 7 днів за рішенням Верховної Ради.

Таким чином, якщо законопроект №5640 буде прийнято за основу у першому читанні 16 січня та буде ухвалене рішення про скорочену процедуру підготовки до другого читання, з 30 січня поправки до другого читання могли б бути розглянуті комітетами. Тоді був би шанс, що на пленарному тижні 7-10 лютого могло б відбутись голосування законопроекту з відповідними поправами щодо припинення безстрокових контрактів.

Далі була б процедура передачі на підпис Президенту, а це ще додаткових мінімум

15 днів. Після підпису публікація і час Кабміну для приведення нормативно-правових актів у відповідність до Закону. Даний законопроект дає на це цілих 3 місяці. А це значить, що навіть якщо все складеться у Верховній Раді та в Адміністрації Президента, і законопроект буде опублікований на початку березня, то накази і директиви щодо звільнення безстрокових контрактників можуть з'явитись не раніше червня 2018 року. Логічно, що і звільнення раніше літа 2018 року чекати не варто.

З іншого боку, цілком імовірно, що будуть оперативні внесені зміни в директиву Д-2 або на її основі буде прийнята поїдбна директива і звільнення поснеться не пізніше квітня 2018 року. Це найпозитивніший варіант.

Однак, більш реальний розвиток подій, за яким законопроект №5640 взагалі не розглядатиметься наступного тижня і буде переноситись на невизначений час. За досвідом минулих подібних законопроектів прийняття до літа 2018 рік не варто чекати. А відповідно звільнення зі служби контрактників, які досі служать "до кінця особливого періоду" не почнеться до кінця цього року (<https://www.obozrevatel.com/crime/povernennya-zaruchnikiv-kontraktnoi-sluzhbi-v-armii.htm>). – 2018. – 15.01).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Алексей Шевчук, адвокат

Маски-шоу стоп від Мін'юсту

Влада створює проблеми одним і дозволяє їх вирішувати іншим.

Український бізнес – основа стабільної економіки. Цю політичну мантру проговорюють щодня державні службовці, народні депутати, великі чиновники у великих кріслах. Натомість рейдерська хвиля захопила всю Україну. Правоохоронці займаються свавіллям. Чи стане стане запорукою успіху в боротьбі з правоохоронцями новий закон "маски-шоу стоп" будемо з'ясовувати сьогодні.

З одного боку ломаки та лопати, а з іншого постріли з травматичної зброї. Такий вітчизняний блокбастер розгорівся

влітку 2017 року. Тоді невідомі в масках захопили підприємство в селі Бережинка на Кіровоградщині. На захист фермерів стали селяни та ветерани АТО. Вони самотужки затримали зловмисників. Проте, щасливого сценарію не вийшло. Поліція, яка прибула на місце подій, почала в'язати не рейдерів, а бійців батальйону “Донбас”. Отримали стусанів і самі селяни.

Житомирський фермер Сергій Рибалко впіймав крадіїв прямо на полі. Були вони і молодиків чоловік 15. Була з ними бійцівська собака. Косили його врожай. Чоловіки запевняли, що мають документи на оренду землі, а тому врожай належить саме їм. Проте в публічній карті Геокадастру підприємства ТОВ “Нива 2012 агро” в переліку орендарів немає. Подібні випадки фіксувались майже в усіх регіонах країни. Статистика клопотань про обшуки: 2014 рік – прийнято клопотань 67 тисяч. В 2015 році – 75 тисяч, в 2016 році майже 95 тисяч. Тільки за останні три місяці відкрито 17 кримінальних проваджень за фактом аграрного рейдерства.

Щоб призупинити атаки на малий та середній бізнес Верховна Рада ухвалила закон №7275, що в народі охрестили “маски-шоу стоп”. З першого дня набуття чинності цього закону суддя повинен фіксувати процес прийняття рішення щодо обшуку, інших слідчих дій під звуко-, відеозапис. Також новий закон забороняє проводити обшуки без адвоката, вилучати документи та техніку та двічі порушувати ті ж самі справи.

Чи змінився тиск на бізнес в 2017 році порівняно з 2016 роком?

В 2014 році ще при уряді Яценюка після Майдану одним з перших рішень було заборонити усі перевірки бізнесу до того, поки почалось фільтрування всього регуляторного навантаження, яке є на бізнес, і поступово скасовувати непотрібне. За цей період часу хоч перевірки і скасовані, але правоохоронні органи продовжували цей тиск і він навіть зростав. А кримінальних справ в економічній сфері і їх рівень розкриття такий самий.

Станом на зараз продовжує діяти мораторій на перевірки?

Так. Його було прибрано лише після випадків, які були пов'язані з пожежами в дитячому садку в Одесі лише з приводу пожежної безпеки для закладів громадського харчування або відпочинку. Лише в цьому аспекті.

Тобто в іншій частині продовжує діяти мораторій і ніхто не може перевіряти суб'єктів підприємницької діяльності?

Тут тиск якраз найгірший від правоохоронців, а не від перевіряючих органів тому, що приходять з обшуком, забирають іноді засоби виробництва, техніку, бухгалтерські документи і просто зупиняють таким чином діяльність підприємства і кажуть – йде розслідування. Рік, два, три воно триває. Навіть суб'єкт господарської діяльності не може нічого зробити – ні оскаржити, ніяким чином втрутитися в цей процес. І таким чином іноді просто конкуренти його таким чином намагаються вибити з ринку. Навіть не буде підозр, не буде судового розгляду, просто декілька років буде тривати така кримінальна справа, де вилучать половину матеріалів.

Простий підприємець, коли на нього здійснюється тиск, може звернутися до Міністерства юстиції з проханням врегулювати ситуацію або втрутитися шляхом подання відповідної скарги? Чи має такі повноваження сьогодні міністерство?

В міністерстві є антирейдерська комісія, яка безпосередньо реагує на порушення в сфері реєстрації. І ті випадки, про які йшлося вище, якраз на цій комісії і вирішуються. І вдалося врятувати від захоплення житомирське підприємство. Після цього їхні експерти виїздили прямо на поля і допомагали правильно зареєструвати договори оренди землі. Хто не захищений і може стати жертвою рейдерства, наприклад, в аграрній сфері? Ті, хто не реєструє договори оренди і коли їх немає в електронній базі туди прийде рейдер і зробить це за вас – зареєструє і землю і цей врожай на себе. Зараз зробили цю систему онлайн. Це новий сервіс. Не треба для цього йти до реєстратора. Можна просто відкрити комп'ютер, відсканувати договір оренди, завантажити його туди. Електронним цифровим підписом підписати. І 100% себе захистити від рейдерства.

Наша мета роз'яснювати пересічним громадянам що все таки може конкретний державний орган для врегулювання тих чи інших питань. Що може Міністерство юстиції для того, щоб допомогти підприємцям протидіяти рейдерам (набір повноважень)?

Перша рекомендація. Міністерство юстиції України зробило такий онлайн сервіс як смс маяк. Ви можете його замовити і якщо відносно вашого майна (це стосується і будь-якого громадянина), нерухомості вашої або вашого бізнесу, підприємства вчиняються в реєстрі якісь дії, то вам відразу прийде смска і ви будете відразу знати чи це ви, чи це хтось інший намагається щось зробити. Цей онлайн сервіс спеціально зроблений. І той, хто слідкує за своїм майном, бізнесом розуміє, що можуть бути якісь атаки, замовляє цю послугу щоб відразу реагувати. Після цього, якщо вчиняється рейдерство, то першою рекомендацією є звернення до Нацполіції, щоб цих осіб притягнули до кримінальної відповідальності. Але тим часом звернутися до Міністерства юстиції, а саме до комісії в сфері розгляду скарг у сфері реєстрації, і подати скаргу на дії реєстратора, що він вчинив якісь незаконні дії. Комісія може протягом декількох тижнів розглянути цю заяву і це набагато швидше ніж суд. І таким чином вона не дасть рейдерам, наприклад, витратити ваші гроші, якщо вони тимчасово захопили ваше підприємство, або щось продати, або взяти кредит – іноді вони люблять це робити. І на ваше майно, наприклад, накласти арешт.

Організація Transparency International зробила проміжний звіт хто як працює і хто як бореться з рейдерством і корупцією. За результатами опитування лише 10 % українців вважають, що уряд добре бореться з корупцією. 41 % населення стверджує, що погано, а 45 % переконані, що дуже погано.

Організація Transparency International робить роботу, в тому числі, на допомогу Міністерству юстиції – входить до різних комісій. Чому тоді Transparency International робить негативний гудвіл, негативну репутацію міністерству?

Уряд робить дуже багато в цій сфері і це стосується кожного міністерства окремо. Тому,

що окрім загальнонаціональної боротьби з корупцією, яка проголошена як наш курс, створено багато антикорупційних органів. Багато грошей в це вкладається. Кожне міністерство може боротися в рамках своєї діяльності, прибираючи якісь такі регуляції, які дають можливість дискреції. Наприклад, були в мін'юсті реєстратори, які могли зареєструвати, а могли і не зареєструвати ваше майно. Чекав якогось стимулу, хабаря. Ці повноваження були децентралізовані – віддали нотаріусам, місцевим органам влади.

Зараз всі можуть реєструвати?

Зараз це можуть робити місцеві органи влади, акредитовані суб'єкти і нотаріуси. І це дуже добрий вибір для вас. Якщо хтось десь вимагає хабаря, то можна розвернутись і піти до нотаріуса – він заробить свої 30 % офіційно і ніхто з вас не буде вимагати хабаря. І ця децентралізація і демонополізація дала дуже позитивний результат. Це вирішено зробити і з виконавцями. Не тільки державні, а й приватні виконавці з цього року будуть працювати в Україні. Зараз вони проходять екзамени і допуск до професії. Це дає завжди можливість вибору і це найкращий спосіб боротися з корупцією тому, що в 2014 році в мін'юсті було 20 тисяч людей. І ввіймати кожного за руку десь в регіонах, або десь в селі дуже важко. І треба просто робити такі регуляції, які не дозволять просто просити хабаря.

На сьогоднішній день хто перевіряє і найбільше “кошмарить” бізнес?

Ми бачимо відгуки від бізнесу. В першу чергу їх збирає омбудсмен, який безпосередньо був створений за підтримки донорів, який зараз є їх лобістом і захисником. Це, напевне, податкова. З іншого боку це правоохоронні органи, які відкривають кримінальні справи, роблять обшуки і таким чином намагаються призупинити діяльність окремих суб'єктів підприємницької діяльності.

Думка громадян.

Як часто до вас навідуються перевірки і чим вони закінчуються?

Думка 1:

Бог милував – перевірок не було тому, що ми все робимо офіційно і в нас всі прийняті на роботу.

Думка 2:

В мене, які підприємця, перевірок не було. Сподіваюсь що в подальшому перевірки до всього малого бізнесу будуть приходити згідно законодавству. Тобто, сподіваюсь що по графіку і з попередженнями.

Думка 3:

На даний момент ні. Справа не в перевірках, а справа в бідності наших людей. Все від влади і не інакше.

Дійсно, бачимо, що з 2014 року бізнес вже й забув, що раніше зранку приходили пожежники, ввечері санепідемстанція, а після цього ще й правоохоронці. Тому, це дало дуже позитивний результат. Бізнесу дали трохи вдихнути і почати працювати. І зараз цей закон “маски-шоу стоп”, який був прийнятий за ініціативи прем’єра, і Міністерством юстиції розробився – це ще один крок назустріч бізнесу.

Чому закон так назвали “маски-шоу стоп” і хто його розробляв?

Міністерство юстиції над цим працювало. В першу чергу бізнес звернувся до бізнес омбудсмена і поставив перелік найгостріших, найбільш актуальних питань.

Хто такий бізнес омбудсмен, для чого він? А також основні тези закону “маски-шоу стоп”, які є корисними для простих громадян.

Безпосередньо таких підприємців це і стосується. Будь-який представник бізнесу може звернутися до бізнес омбудсмена – ця інституція створена за підтримки наших іноземних партнерів, який розглядає скарги на державні органи, які можуть заважати бізнесу жити – якщо сказати по-простому. Найбільша кількість таких скарг стосується податкової, правоохоронців. Періодично Прем’єр-міністр проводить зустрічі де бізнес омбудсмен презентує і каже, що таких, таких бізнесменів найгірше кошмарили такі й такі органи. Прем’єр їх викликає і це відбувається публічно. Когось звільняють, приймаються рішучі заходи з цього приводу. Це реакція на конкретні ситуації. А оцей проект закону “маски-шоу стоп” – тому, його й так назвали – це реакція бізнесу, як захистити себе від недобросовісних правоохоронців. Тому, що є багато зловживань і потрібно їх розслідувати, але лише в рамках

закону. Цей закон пропонує декілька ключових тез:

1. На сьогоднішній день після того, як закон вступив в силу, жоден обшук не буде законним, якщо він проведений без присутності адвоката. Це стосується будь-якої людини. Якщо не було адвоката, то обшук від самого початку і до самого кінця є незаконним. Докази зібрані в неналежний спосіб. Суд їх не прийме.

2. Всі обшуки повинні аудіо- і відео-зафіксовані – це повинно бути прикладено до протоколу обшуку і після цього передано в суд. Обов’язково. Примусово.

3. Також йде відеофіксація суду, на якому дається ухвала про дозвіл на такий обшук для того, щоб потім можна було побачити чи була обґрунтована позиція правоохоронців, чому треба йти з цим обшуком. У будь-якому випадку будь-яка сторона зможе це відео запросити, якщо до неї прийдуть з обшуком.

Підприємець, якщо сумнівається в порядності судді, який давав дозвіл, має звернутися до судді і побачити де суддя давала відповідні погодження на проведення обшуку?

Норма про відеофіксацію запрацює з наступного року тому, що дано період часу для того, щоб можна було придбати необхідні засоби відеофіксації і забезпечити ними весь процес. Але так – це буде так працювати. Тому, що ми бачимо цей ріст ухвал про обшук. Більшість з них необґрунтовані. Просто на думку такого то слідчого треба прийти щось подивитися.

А чи не простіше було внести зміни і зробити обов’язковою участь адвоката у процесі коли просять обшук, ніж вводити відеофіксацію? Чи не дешевше?

На цьому етапі, зазвичай, взагалі не приймає участь сторона. Ніхто їх не запрошує – ні адвоката, нікого. Іноді приходять взагалі без ухвали на обшук і таким чином його не фіксують. Тому, було прийнято рішення, що все таки для того, щоб забезпечити потім прозорість, можна було почути і побачити завжди аргументи. Це зробить і більш відповідальними суддів, які будуть розуміти, Що потім і громадськість і юристи зможуть дати оцінку тому чи вони правомірно чи не правомірно підписали таку ухвалу.

4. Також обов'язковим в даному процесі вводиться не тільки участь адвоката, а й забороняється вилучення техніки, оригіналів бухгалтерських документів, а також мобільних телефонів суб'єктів підприємницької діяльності. Знаємо, для чого це робиться. Зазвичай, прийшли не знаємо по якій справі. Все забрали, загребли. Під приводом, що будуть ще щось цікаве шукати у вас в матеріалах, а можливо які у вас договори з контрагентами і якимось це розвивати. Треба щось, то обгрунтуйте. Якщо це буде обгрунтовано в ухвалі окремо, то зможуть вилучити. Просто так, де це не конкретизовано, не можуть прийти і все це забрати.

В першу чергу це все було зроблено через обшуки в ІТ компаній і вилучались сервери. Тому, це також є елементом цього закону.

Тобто СБУ вже так просто легко не прийде до ІТ компаній і не забере сервери?

Були незадоволені всі правоохоронні органи. Просили, щоб Президент його не підписував. але, Мін'юст вважає, що це обгрунтовані норми. Якщо вам треба щось вилучити, то будь ласка, наводьте аргументи і суддя їх підтримає. Якщо просто так приходити, то просто так не треба. І ще одна ключова норма є про те, що тепер заборонено двічі відкривати кримінальні справи з тих самих питань.

Тобто, якщо вже закрили, то не буде повторення цього епізоду новим відділом чи новим відомством, службою і т.д?

Так. Або новим слідчим, який прийде і скаже, що тут я ще не дивився. Є термін досудового розслідування. Вчиняти дії потрібно в межах цього строку. Якщо закривається провадження, то приймати рішення і закривати. Не можна йти до бізнесу щороку нібито по одній і тій самій справі і знову відкривати. 3-4 роки триває ця справа. Також була введена така обставина, що тепер сторона може самостійно скажитися і оскаржувати дії слідчого на те, що він не вчиняє жодних дій по його справі. Що він її відкрив і нічого не робить. І вона роками є таким як би інструментом-гачком, який залишається для того, щоб зіпсувати публічно репутацію в його сфері діяльності або подоїти на новий рік до свят і т.д.

Сьогодні служба фінансового розслідування, податкова міліція поза законом?

Це таке неоднозначне питання. Рік тому вносились ці зміни до законодавства в бюджетну ніч і не зрозуміло чи залишилася чи випала ця норма. І багато йде дискусій з цього приводу. Але найголовніше те, що зараз створюється новий проект закону Міністерством фінансів про службу фінансових розслідувань. Ось це і буде ефективним інструментом, який зможе злочини в сфері економіки розслідувати по новим стандартам. Є багато сподівань на те, що він буде прийнятий. І поданий, взагалі, до парламенту найближчим часом.

У 2018 році Державна служба України з надзвичайних ситуацій запланувала перевірити щонайменше 7917 підприємств. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів проведе 5324 перевірки. Управління державної служби з питань праці планує навідатись до 5211 підприємств. Державна екологічна інспекція України здійснить 4118 ревізій. А Державна інспекція з енергетичного нагляду за режимами споживання навідається до 1690 підприємств.

Мораторій, стало легше... Понад 20 тисяч перевірок. Чи це може планові перевірки?

Це планові перевірки. Вони оприлюднені. Бізнес до них готується. Звичайно, що це найключовіші сфери де вони повинні відбуватись. Сюрпризів якихось для бізнесу не очікується. В країні, де більше 40 млн. громадян, і дуже багато корпорацій і різного бізнесу 20 тис. перевірок на рік це нічого. Особлива увага до безпечності харчових продуктів, в сфері надзвичайних ситуацій. Вони відповідають закону, вони систематичні і для бізнесу не завершуються якимись там несподіванками негативними. Так, вони відбуваються, але мораторій на сюрпризи продовжений і бізнес не буде очікувати в 2018 році якихось негативних дій.

Думка громадян.

Чи важко вести легальний бізнес в Україні?

Думка 1:

Ситуація значно покращилась після подій на майдані в плані зменшення перевірок, в плані більшої свободи для підприємницької

діяльності. Хоча негативним є той фактор, що в країні йде війна.

Думка 2:

Можна вести бізнес легально. Податок треба трохи знизити і все. Для людей, щоб могли всі відкрито працювати.

Думка 3:

Якщо є якийсь бізнес, то дуже великі податки, місця дорого коштують.

Наскільки Міністерство юстиції може контролювати легальність ведення бізнесу?

Міністерство юстиції зробило все від них залежне для того, щоб полегшити життя бізнесу. В першу чергу зробили реєстрацію нового бізнесу безкоштовною, онлайн і це можна зробити за 24 години. Не виходячи з дому відкрити бізнес. І це відразу підняло нас в рейтингу Doing business на 30 позицій вгору по цій категорії. В деяких країнах можна швидко, але це 100-200 доларів коштує – серйозні платежі. В нас це сьогодні безкоштовно і Мін'юст всіляко відкритий щоб допомогати новому бізнесу створюватись. Вони зробили весь цей обмін інформацією між Пенсійним фондом, відкриття нового рахунку – все відбувається одночасно і вам не треба взагалі нікуди виходити. З приводу легальності – Мін'юст не правоохоронний орган і тому не є контролюючим по відношенню до бізнесу. Вони зі свого боку співпрацюють з колегами з Мінекономіки, Регуляторної служби для того, щоб прибирати нові і нові перепони, які можуть виникати в законах або існують роками для бізнесу. Але відсутність перевірок таких спонтанних з 2014 року дійсно дала позитивний результат.

У 2013 році найбільшими перешкодами для ведення бізнесу були:

- нестабільна державна політика – 10%;
- податкове регулювання – 12%;
- неефективна урядова бюрократія – 13%;
- корупція – 15%;
- доступ до фінансування – 16%.

У 2016 році все кардинально змінилося і ТОП-5 перешкод для ведення бізнесу виглядають наступним чином:

- корупція – 14%;
- нестабільна державна політика – 13%;

інфляція – 12%;

неефективна урядова бюрократія – 11%;

доступ до фінансування – 11%.

Може корупція це взагалі міф і її не існує, її штучно придумали для того, щоб решту проблем цим вірусом прикрити?

Корупція є не тільки в Україні, а й в багатьох європейських країнах. Це не панацея, що ми скажемо, що ми створимо ефективні органи і вона зникне. Це треба роками виховувати людей не тільки не брати хабарі, а й не пропонувати. Не шукати легких шляхів вирішення своїх побутових проблем. І для цього інколи необхідно виховати декілька нових поколінь за новими стандартами і підходами. Для бізнесу є найбільшою перешкодою на сьогоднішній день військова агресія Росії на сході, через яку ми втратили шматок території і втратили доступ до багатьох підприємств. У деяких навіть мережа була втрачена через те, що частина виробництва знаходилась на окупованих територіях, а інша на контрольованій. Це і інфляція. І будь-яка нестабільність в політичній ситуації не залучає інвестиції до України тому, що вони дають нову кров, доступ до фінансування бізнесу. Бюрократію Мін'юст спрощує як може. І всередині уряду, щоб швидше приймати рішення – це електронний документообіг, присорене прийняття рішень, спрощене погодження між органами. Так і для бізнесу. Дуже багато сервісів перейшло в онлайн в Міністерстві юстиції – від реєстрації шлюбу (подачі документів), народження дитини і до онлайн реєстрації договорів оренди землі для того, щоб максимально спростити з одного боку, а з іншого захистити. Тому, що коли у вас все документально оформлено і ви є в реєстрі, а не тільки на папірці, тоді ви є захищені від будь-яких атак.

5 доказів – 5 перспективних кроків, які хоче зробити Міністерство юстиції у 2018 році:

1. Побудувати ефективну систему пробації;
2. Більше розгалуження мережі центрів надання безоплатної правової допомоги;
3. Працювати над вдосконаленням законодавства, особливо у сфері полегшення ведення бізнесу;
4. Повністю запустити мережу приватних виконавців;

5. Підвищувати рівень показника виконання рішень суду.

Чи стане новий закон “маски-шоу стоп” запорукою розвитку бізнесу у 2018 році ми вже дізнаємося досить скоро.

Діалог бізнесу та влади завжди закінчується монологом судді чи прокурора.

По матеріалах програми ДокаZ з Олексієм Шевчуком: Наталія Бернацька, перший заступник Міністра юстиції на каналі ZIK (ефір від 14.01.2018 р.) (https://censor.net.ua/blogs/3044533/maskishou_stop_vd_mnyustu). – 2018. – 15.01).

***

Блог на сайті «Українська правда» Про автора: Сергій Дацюк, філософ

Чого ми боїмося?

Якщо коротко охарактеризувати нинішній закон про деокупацію Донбасу, то це небажання називати речі своїми іменами.

Я спробував порахувати ті речі, які не називаються своїми іменами в нинішньому тексті Закону.

1. Росія – агресор щодо України, але не ворог і не друг України. Хто така Росія досі незрозуміло. Згідно з діючим Договором про дружбу, співробітництво та партнерство, Росія – нам друг, співробітник і партнер. І водночас агресор. Повна шизофренія.

2. Території Криму, а також Донецької та Луганської областей окуповані, але при цьому незрозуміло хто окупант, оскільки Росія відмовляється це визнавати, а міжнародні норми змушують нас визнавати це як ефективний контроль. Тобто, хто окупант окупованих територій досі незрозуміло, бо в Законі це прямо не вказано.

3. Війни згідно з усіма законодавчими нормами досі ніби немає. Тобто наявну війну війною ми не називаємо.

4. Закон про деокупацію Донбасу вводить майже всі норми військового стану, але не вводить самого військового стану. Тобто військовий стан військовим станом не називається.

5. Також в новому тексті Закону про АТО вже не згадується. Тобто АТО і далі

продовжуватиметься. Але АТО вже не буде називатися АТО.

6. Мінські домовленості де-юре будуть і далі існувати, але в тексті Закону про них скоріш за все не буде згадуватися. А якщо згадка і буде, то визначення стратегії щодо них буде відсутнє. Тобто Мінські домовленості будуть, але про них ми нічого конкретного в Законі говорити не будемо.

7. Визнаючи особливості самоврядування на окупованій території Донбасу ми фактично закладаємо умови Східної автономії України і готуємо Україну до федералізації. Хоча ніхто про це прямо не говорить. Отже підготовка до автономії Сходу та федералізації є, але ми це так не називаємо.

8. Що таке "звільнення Донбасу" досі ніхто сказати не може. Яким чином буде здійснюватися звільнення Донбасу в Законі чітко не прописано. Хоча повністю неконституційні повноваження під нібито звільнення в цьому Законі надаються Президенту та Уряду.

9. У Законі про деокупацію передбачено створення Єдиного штабу та вказано, що Верховна Рада дає згоду використовувати ЗСУ для "стримування та відсічі російської збройної агресії". Отже, Росія ніби вже агресор, але в Законі вказується, що відсіч буде лише в разі агресії в майбутньому. Тобто досі незрозуміло – агресія є вже чи вона може бути в майбутньому.

10. Згідно з кінцевими положеннями Закону начальник Єдиного штабу визначає порядок переміщення осіб та товарів через лінію розмежування. Тобто фактично Закон дає можливість припинити нинішню блокаду торгівлі України з окупованою територією, але про це прямо не говориться.

Складається враження, що єдиний чіткий інтерес та єдина мета, які прописані в цьому Законі, це відновлення торгівлі з окупованою територією. Бо решта цілей прописані настільки убічно чи шизофренічно, що практично неможливо нічого зрозуміти.

Існують дві основні стратегії щодо окупованого Донбасу – владно-олігархічна та громадянсько-солідаристська.

Перша стратегія побудована на відмові називати речі своїми іменами, на уникненні

чітких формулювань, чітких цілей, чітких оцінок. Коротко цю стратегію можна сформулювати так – хай торжествує торгівля, зиск та дерибан, хоч би і зруйнувалася Україна; ні миру, ні війни, а контрабанда – наше все. Окупований Донбас має бути інтегрований в корумповану олігархічну Україну, але якщо не вдасться, цілісністю України можна пожертвувати.

Друга стратегія побудована на установці називати речі своїми іменами, давати чіткі формулювання, чіткі цілі, чіткі оцінки. Коротко цю стратегію можна сформулювати так – цілісність України понад усе, хай би довелось зруйнувати весь олігархічний бізнес; або мир, або війна і ніякої контрабанди. Окупований Донбас має бути інтегрований лише в деолігархізовану та некорумповану Україну.

Існує також націоналістична субстратегія. Ця субстратегія не має чіткого визначення у світоглядному плані, бо в ній головним є українізація за всяку ціну. Саме тому націоналісти розподілилися – частина їх працює на олігархічну стратегію, частина їх працює на солідаристську стратегію.

У олігархічній стратегії є достатньо ресурсів, що протиснути себе через громадське незадоволення, використовуючи ЗМІ та проплачених експертів. Тому ми сьогодні не маємо чітких формулювань, чітких цілей, чітких оцінок.

Ми змушені брати участь в олігархічній інтеграції окупованих територій, бо громадянська активність блокована соціальною депресією, фрустрацією та відсутністю громадянської єдності.

Я бачу зараз багато людей, доволі розумних, які на повному серйозі вважають, що не називати речі своїми іменами це така тимчасова стратегія України.

Тому я скажу нам всім дуже неприємну річ.

Знаєте, що гірше, ніж брехня в Росії?

Це не називати речі своїми іменами, як це робиться в Україні.

В Росії хоч брешуть всьому світу, для себе знаючи, що брешуть.

А ми брешемо самі собі і всьому світу, і це набагато гірше.

Чого ж ми, українська громада, так боїмося, що аж погоджуємося не називати речі своїми іменами?

Ми боїмося піти проти Західного світу у відстоюванні своїх інтересів, бо не віримо у благородство свого правлячого класу.

Ми боїмося піти проти Росії, бо не віримо у патріотизм власних громадян.

Ми боїмося піти проти власного правлячого класу, бо не віримо у свій інтелект та добрі наміри.

Ми боїмося тих наслідків, які породжує правда.

Тобто ми боїмося самої правди.

І нами рухає страх.

Нам доведеться або розібратися з власним страхом, або втратити Україну (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5a5dbcc012ad5/>). – 2018. – 16.01).

***

Блог на сайті «Чорнобильський набат»

Про автора: Борис Черкаський

Пенсионная реформа в Украине: Вышедшие на пенсию в 2018 году получают на 35% меньше выплат

С 1 января 2018 года в Украине заработала пенсионная реформа, которая существенно усложнила жизнь украинцам почти всех возрастных категорий.

Еще в декабре во время принятия бюджета Кабмин с помпой анонсировал очередное повышение пенсий. Тогда премьер обнадеживающе заявил, что 2018 году средняя пенсия увеличится с 1886 до 2787 грн, то есть на 901 грн., напоминает Гордон.

С 1 января минимальная пенсия установлена на уровне прожиточного минимума и составляет 1373 грн. В течение года правительство планирует пересмотреть прожиточный минимум дважды и довести его с 1 декабря 2018 года до 1497 грн. Соответственно, увеличатся и размеры пенсий.

А теперь берем калькулятор и считаем реальную цену такого «повышения». По оценкам ООН, бедными считаются люди, которые в день получают менее \$5. В бюджете

на 2018 год заложен курс гривны на уровне 30,1 грн/\$.

То есть в декабре 2018 года «счастливые» обладатели минимальных пенсий будут получать на руки \$49, что равноценно \$1,65 в день. Средняя пенсия по стране на уровне анонсированных 2787 грн будет означать, что в среднем украинские пенсионеры получают \$92,5 в месяц, либо же \$3,08 в день. То есть и минимальная, и даже средняя пенсии существенно отстают от критерия ООН, который определяет порог нищеты в государстве.

Это означает, что фактически Украину населяют старики, а работоспособное население для того, чтобы хотя бы надеяться на минимальную пенсию, обязано горбатиться на 10 лет дольше, чем в предыдущие годы до так называемой пенсионной реформы.

С 2018 года фактически отменен досрочный выход на пенсию тем украинцам, которым он полагался за различные заслуги. Это касается педагогов, медиков и, конечно, чернобыльцев, которые ранее могли выйти на пенсию, имея 20 лет стажа.

Это при том, что в Украине есть целые районы (например, северные районы Житомирской, Ровенской и Киевской областей), где почти все население пострадало в результате аварии на Чернобыльской АЭС.

Еще одно абсурдное нововведение – с 2018 года все те, кому не хватит страхового стажа, могут его докупить.

То есть, грубо говоря, если вам для пенсии не хватает одного года, вам необходимо будет заплатить 19 657 грн. Много ли у нас пенсионеров, готовых выложить такие деньги?

Но и это еще не все.

Если до начала 2018 года каждый год стажа умножался на трудовой коэффициент 1,35, то теперь будет умножаться на 1.

Это приведет к тому, что вышедшие после 2018 года на пенсию украинцы получают на 35% меньше выплат, чем те, кто вышел в 2017 году.

А если взять в расчет то, что включен печатный станок, плюс постоянное и стремительное повышение цен буквально на все, то в сухом остатке речь идет не о финансовом улучшении жизни пенсионеров, а об их дальнейшем обнищании.

Еще одно «мелкое жульничество» происходит вокруг обещаний правительства повысить выплаты военным пенсионерам.

Самое интересное заключается в том, что в бюджете 2018 года соответствующие расходы не заложены.

Минимальная зарплата в Украине 2018

Напомним, в 2018 году средняя зарплата украинцев составит не менее 10 тысяч гривен, тогда как минимальная зарплата вырастет до 3700 гривен. Об этом в эфире Свободы слова на ICTV заявил премьер-министр Украины Владимир Гройсман.

По его словам, в бюджете-2018 предусмотрен рост минимальной заработной платы на 500 грн, то есть до 3700 гривен (<http://chornobylnabat.blogspot.com/2018/01/2018-35.html#more>). – 2018. – 15.01).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 1 (145) 2018**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор
О. Федоренко

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 18.01.2018.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 6,85.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.